

Jaroslav Macák

* 26. 10. 1877 *Hradec Králové*† 12. 4. 1903 *Hradec Králové*

Dramatik námětově čerpající ze studentského a měšťanského života, publicista.

Byl synem hostinského. Studoval na gymnáziu v Hradci Král. (mat. 1896) a na právnické fakultě v Praze; 1902 složil první státní zkoušku. Již za středoškolských a zejména vysokoškolských studií se angažoval v pokrokovém studentském hnutí; hned po maturitě působil jako novinář, především v hradecké *Osvětě lidu*, kde A. Hajnovi pomáhal též v redakci, a pak i v dalších časopisech (údajně spoluredigoval *Hlídku sociální* v Čase). V rodišti intenzivně pracoval v akademickém spolku Dobroslav, od 1898 v jeho dramatickém odboru (vedl zde i vlastní hry), 1899 se herecky, režijně i dramaturgicky uplatňoval též v místní ochotnické jednotě Klicpera. Zemřel mlád na vleklou plicní chorobu.

Stálý kontakt s ochotnickým divadlem přivedl M. k vlastní dramatické práci. Pokus o psychologické drama představuje hra *Mezi životy*, v níž je však dilema hlavního hrdiny, lékaře nuceného volit mezi povinností sloužit všem a soukromým zájmem, rozvedeno bez hlubší charakterové sondy, jako sled efektních scén. Zdařilejší byla veseloherňá aktovka *Zákony*, rozehrávající konflikt mezi studentským mládím a strnulým školským systémem s jeho zákony a zákazy (studentské téma mělo i scénicky provedené drama *Jarní stíny*; v literatuře se ještě uvádí rukopisná existence blíže neurčené hry s tit. Bez odpovědi). Mimoto psal M. i lyrické a satirické verše. Jako novinář byl autorem úvodníků, úvah, fejetonů a causerií, v nichž věcně a často i s břitkou ironií komentoval soudobé dění, zvláště ostře kompromisní politiku mladočechů a také klerikalismus, který právě v jeho rodišti měl silné pozice; v hradeckých fejetonech a črtách, prostoupených vřelým patriotismem, se též vyjadřoval k tamní kulturní situaci, psal i divadelní a hudební referáty.

PSEUDONYM: Jan J. Klen. ■ PŘÍSPĚVKY in: *Čas* (1900); *Hlas lidu* (Prostějov–Olomouc 1896); *Nezá-*

vislé listy (Plzeň); *Osvěta lidu* (Hradec Král. 1896–1903); *Samostatnost* (1897–98). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie*: *Mezi životy* (D b. d., 1902, i prem., pseud. Jan J. Klen); *Zákony* (D b. d., 1902, i prem., pseud. Jan J. Klen). – *Výbor*: *Výbor z prací J. M.* (publicistika a ukázky veršů, 1904, ed. K. Novotný). ■ SCÉNICKY. *Hra*: *Jarní stíny* (1901, s K. Novotným). ■

LITERATURA: –Er.: ref. *insec.* *Jarní stíny*, *Osvěta lidu* 1901, č.4; ● ref. *Zákony*: O. Rys (*insec.*), *Osvěta lidu* 1902, č.29; an. (kníž. vyd.), *Osvěta lidu* 1902, č. 52 ●; ● ref. *Mezi životy*: an. (*insec.*), *Osvěta lidu* 1902, č. 65; an. (kníž. vyd.), *Přehled* 1, 1902/03, s. 172 ●; ● nekrology: K. Novotný, *Lumír* 31, 1902/03, s. 256; an., *Přehled* 1, 1902/03, s. 338; Ž., *Zvon* 3, 1902/03, s. 436; an., *Osvěta lidu* 1903, č. 30–31 ●; K. Novotný in *Výbor z prací J. M.* (1904); an.: ref. *Výbor z prací J. M.*, *Přehled* 2, 1903/04, s. 706; F. Teršl in Jan J. Klen: *Zákony* (1925, 2. vyd.); M. Hýsek in *Ztrhané struny zvuk* (1940).

dč

Jakub Rafael Macan

* 24. 10. 1793 *Radnice* u Rokycan† 26. 8. 1849 *Slabce* u Rakovníka

Prozaik, autor náboženské literatury.

Základní vzdělání nabyt v Radnicích, které byly 1806–20 pod duchovní správou faráře a básníka A. J. Puchmajera, působícího spolu s kruhem vlasteneckých spisovatelů (Š. Hněvkovský, V. Nejedlý) na národnostní a osvětovou výchovu v obci (např. první čtenářská společnost v západních Čechách). Hlavní školu (1808–10), gymnázium (1810–13) a tzv. filozofii (1814–15) vystudoval M. v Plzni (vliv profesora, buditele J. V. Sedláčka). Po absolvování teologie v Praze (1816–19) a vysvěcení na kněze byl jmenován kaplanem v Mirošově; vlivem faráře, básníka V. Nejedlého, a dalším stykem s J. V. Sedláčkem se zde začal zabývat českým jazykem a literaturou. Od 1827 působil jako lokalista v Rousínově u Rakovníka a od 1829 jako farář ve Slabcích.

M. zprvu psal drobné, umělecky nenáročné povídky (často ve formě dialogu) a aforismy s výrazně didaktickým zaměřením (*Příjemné večery...*, inspirovan četbou *Campeova Robinsona*), později se omezil na odbornou (homiletickou, hagiografickou a liturgickou) i popularizační literaturu náboženskou.

Macan

PŘÍSPĚVKY in: Časopis pro katol. duchovenstvo (1838–49); Čechoslav (1820–21); Přítel mládeže (1823–32); sb. Věrný raditel rodičů, dítek, pěstounů a učitelů 1, 2 (1824). ■ **KNIŽNĚ.** *Beletrie*: Příjemné večery neboli Pěkné pravdivé příběhy, kteréž ku potěšení mravných a pilných dítek sebral a v rozmlouvání mezi otcem a dítkami jeho uvedl... (PP 1823). – *Ostatní práce*: Ježíš Kristus v čtrnáctero nedělních kázání za příklad ctností vystavený... (1827); Manuale ministri Dei infirmos ac moribundos visitantis... a quodam parochio archidioecesis Pragensis (1835); Rukověť chrámových pobožností... (1840); Výbor příkladů na veškeré učení katolického náboženství (1847); Utrpení vtěleného syna Božího Ježíše Krista a nejblahoslavenější rodičky jeho Marie Panny v postních kázáních vyobrazeno... (1848). ■

LITERATURA: an. (J. Hořice): Životopis důstojného J. R. M., velezasloužilého čestného děkana v Slabcích a arcidiecézi Prazské (1850). ■ V. Nejedlý: J. M., kaplan mirošovský, Přítel mládeže 1825, sv. 2, s. 28; an.: ref. Výbor příkladů..., Časopis pro katol. duchovenstvo 1846, s. 800 a 1848, s. 141; E. Felix in Literární Plzeň v obryse 2 (1933, s. 25); J. F. Urban in Úvodím Mže (1946).

lk

Antonín Macek

* 17. 6. 1872 *Mladá Boleslav*

† 22. 5. 1923 *Praha*

Básník, prozaik a dramatik, esejista a kritik, novinář, osvětový a kulturněvychovní pracovník a překladatel, spojující zjitřený sociální smysl s náboženským citem a vizemi budoucí duchovní obnovy lidstva.

Pocházel z měšťanské rodiny; matka, silně nábožensky založená, byla selského původu, z rodu venkovských katolických písmáků. 1883–87 studoval M. na mladoboleslavském gymnáziu, ale studium ze zdravotních důvodů nedokončil (po prodělané spále téměř ohluchl). Zdravotní handicap podstatně ovlivnil M. další život, ztěžoval jeho komunikaci s okolím a posílil jeho introvertní sklony. Učil se krátce truhlářem, poté se vyučil řezbářem, zprvu na řezbářské škole v Turnově a posléze (do 1889) na řemeslnické škole v Ml. Boleslavi. Pracoval jako řezbářský pomocník, kreslič Klingerovy textilky v Kosmonosech, krátce jako štukatér v Praze (1894), dále jako katastrální úředník v Ml. Boleslavi, od 1895 jako účetní úředník okresní nemocenské pokladny v Ml. Boleslavi a od 1896 v Čes. Budějovicích (zde působil rovněž jako

soukromý učitel ruštiny). 1897 byl nucen toto místo opustit kvůli svému členství v soc. demokratické straně (od 1895; 1897 spoluzaložil list Jihočes. dělník a podílel se na jeho vydávání) a odešel do Prahy. Krátce pracoval v advokátní kanceláři a od 1898 působil v administraci Práva lidu. 1900 se oženil. Spolupracoval s četnými soc. demokratickými nakladatelstvími a s dělnickými periodiky, 1900 založil a vydával mladoboleslavskou Stráž Pojizeří, od 1903 redigoval měsíčník Rudé květy, od 1907 dětský časopis Jaro, od 1909 vydával a redigoval časopis pro štukatérské, sochařské a řezbářské dělníky Plastik. Od mládí se také věnoval rozsáhlým soukromým studiím (dějiny umění, literatury a náboženství, filozofie, zejména východní, klasické i moderní jazyky), stýkal se s předními literáty své doby (F. X. Šalda, M. Marten aj.), byl činný v bibliofilském hnutí (1908 podnítil se svým přítelem J. Nováčkem vznik Spolku čes. bibliofilů, redigoval časopisy Čes. bibliofil a Čes. sběratel). 1911–20 byl redaktorem kulturní rubriky a večerníku Práva lidu, od 1919 úzce spolupracoval s týdeníkem Sociální demokrat, 1920 jako dramaturg s Revoluční scénou. Po rozdělení soc. demokratické strany přešel do redakce Rudého práva, stal se zakládajícím členem KSČ, podílel se na redigování časopisů Komunist a Sršatec. Zemřel po třetí operaci těžkého zánětu středního ucha, pohřben byl na Olšanských hřbitovech. – Syn Zdeněk M. (1905–1987) vydal básnické sbírky Neznámé Korinně (1926) a Zeměpis lásky (1928), působil též jako publicista a výtvarník.

Švorníkem M. rozlehlé aktivity bylo přesvědčení o nutnosti soustavné práce na duchovní obrodě lidské společnosti, jejíž podstatnou součástí mělo být i sociálně spravedlivější uspořádání. Dobově významná byla jeho kulturněvychovní činnost zaměřená na široké lidové vrstvy, nejen na organizované dělnictvo (vydal průkopnickou antologii české i přeložené Poezie sociální, knižně debutoval řadou protiklerikálních brožurek). Klíčovou roli v tomto působení sehrál časopis Rudé květy, z něhož se M. během dlouholeté soustavné redakční práce podařilo vytvořit hodnotný uměleckovychovní list. S cílem, aby umění a kulturní vzdělanost pronikly do každodenního života pracujícího člověka, aby jej prohloubily a zušlechtily, prosazoval kulturní hodnoty minulosti, základ jeho estetickychovné činnos-

ti však tvořila propagace moderních uměleckých proudů v literatuře a výtvarném umění, podnikaná s hlubokou znalostí soudobé evropské kultury. S M. kulturněvýchovnou aktivitou souvisely četné úvahy a eseje, v nichž se zprvu zamýšlel nad postavením umělce v soudobé společnosti, kritizoval vzrůstající komercializaci tvorby a představoval svou koncepci moderního sociálního umění, spojujícího tvárné výboje s patosem zápasu pracujícího člověka za uhájení vlastní existence. Později, zejména ve válečných letech, vyjadřoval odpor k soudobé přetechnizované a zmechanizované civilizaci, proti níž stavěl vizi budoucí socialistické společnosti, v níž dojde k duchovní a mravní obrodě lidského rodu. V esejistických souborech *Listy k srdci* a *Člověk doby poválečné* se projevil M. sklon ke spiritualismu a k mystice kosmického sbratření, posílený prožitkem válečné katastrofy. Jako student začal M. psát satirické verše do rukopisných časopisů, jež vydával a redigoval pro mladoboleslavskou mládež 1885–89 (Dýka a kladivo, Šupácké listy a Lípa, s J. V. Šimákem). Jeho beletristická tvorba odrážela rozeklanost mezi socialistickými ideály a křesťanským humanismem a sklon k jejich smířování, vyvíjela se v polaritě agitační utilitárnosti a uměleckých ambicí. Nejpatrnější je to v M. poezii, v níž vedle množství příležitostných příspěvků agitačního charakteru, psaných pro denní potřebu dělnického tisku, najdeme verše osobitých vnitřních kvalit, vyjadřující touhu po absolutnu. Pro jeho lyriku je příznačná citová zjitřenost, hymničnost, vzrůstající meditativnost. M. stylově čerpal z lumírovské tradice a z epigramatické poezie Macharovy, posléze se inspiroval i Whitmanovým a Verhaerenovým volným veršem. Vrcholem jeho básnické tvorby je milostná a náboženská lyrika z posledních let života (*Mé Čechy...*, *Velký mír*, *Tři hodiny*). M. prozaická tvorba svědčila o autorě širokém kulturním rozhledu a poučenosti vývojem klasické i moderní literatury. Charakterizovala ji péče o vytříbený styl a o myšlenkovou konciznost, jež však nebyla provázána osobitým viděním a tvárnou originalitou. V povídkách M. vesměs aktualizoval literární předlohy (*Bezbožné povídky* navazují na texty francouzského osvícenství, *Povídky z Východu* parafrázuji čínské, indické a perské motivy), a to především pro potřeby sociálnědemokratického tisku, kde fungovaly jako zábavná a poučná čet-

ba. Jiného rázu je novela *Robert Dábel* (in *Dvě povídky*), řešící na půdorysu středověké legendy problém titánského individualismu. Svým úsilím o hutný a oproštěný epický styl souvislely M. prózy s dobovým směřováním k novoklasicismu. Mimoto M. publikoval (vesměs pod pseud.) řadu standardních agitačních próz pro dělnický tisk. Téma vzniku samostatného státu tendenčně zpracoval v expresionisticky laděném dramatu *Dáma a vrah*. – Od 1915 se vyjadřoval k časovým, zejména politickým problémům satirickými fejetony a komentáři v rubrice Kukátko (Nedělní kukátko) pod pseud. Vašek v *Právu lidu* a později v *Rudém právu*. Vedle politické a kulturní publicistiky psal soustavně též o domácí i světové beletrii a výtvarnou kritiku (Akademie, *Právo lidu*, *Zlatá Praha*, *Světovzor* aj.). – Rozsáhlá byla M. (především osvětově cílená) překladatelská činnost (z francouzštiny, němčiny, angličtiny, dále z latiny, italštiny, ruštiny a slovinštiny). Pro potřeby lidových knižnic (Lidová knihovna, Románová knihovna, Záře, Lidové romány) překládal jednak klasické hodnoty kratochvilné epiky antické a renesanční (Aeneas Silvius, Apuleius, G. Boccaccio) i obdobná díla literatury 19. století (H. de Balzac, E. T. A. Hoffmann, A. Daudet), jednak prózy s antiklerikálním a společenskokritickým ostrím (Voltaire, A. France, U. Sinclair, J. London), často výrazně dějové (Ch. Sealsfield). V obdobném duchu pro děti sestavil několik pohádkových sbírek. Byl autorem českého textu *Internacionály* a jedním z prvních překladatelů ruské bolševické literatury. Přeložil rovněž středověké církevní hymny; do češtiny uvedl práce E. E. Kische.

PSEUDONYMY, ŠIFRY: B. Vašek, Diogenes, Fer-ryk, Jaroslav Červený, J. Červený, Jiří Čermák, Jiří Červený, Jiří Valden, Solomín, Vašek, V. Žbánský, Zachar; A. M., Ant. M., -az-, Č., -In-, j. č., J. Č., m., M., M-a, M-a., S., Sn, Sn., S-n, -Sn., Sn-, -Sn-. ■ PŘÍSPĚVKY in: Akademie (1899–1920); Americké dělnické listy (Cleveland 1913); Besedy Času; Besedy lidu (1908–18); Čas (1897); Červen (1921); Čes. osvěta (1907, 1913; 1907 Bibliofilství, i sep.); Čes. bibliofil (1910); sb. Český den na Světové výstavě (St. Louis 1904); Čes. sběratel (1912–13); Čes. svět (1905); Dělnice (1923); Dělnická osvěta (1909–10, 1920); sb. Dělnické písně (1903); Dělnický deník (Mor. Ostrava); Dělnický kalendář Československé strany sociálnědemokratické v Rakousku (od 1901); Der Mensch (Brno 1918); Dílo (1910); Jaro (1907–10); Jihočes. dělník (Čes. Budějovice

1897–1900); Kalendář českožidovský (od 1908); Kalendář paní a dívek českých na r. 1914; Katalog Kupkovy výstavy v Praze (1906); Kmen (1918); Komunist (1921–22); sb. Komunistické večery (1922); Kopřivy; Kronika (1920–23); Máj (1903–10); Most (1922); Nár. obzor (1910); Nár. osvobození (1926); Naše obrana (Příbram); Naše řeč (1920); Neruda (1913); Novina (1908); Nový kult (1898); Nový lid (Brno 1921); Osvěta (1910); Ottův literární almanach na r. 1912; Panoráma; alm. 5. jubilejní šibřinky (Nusle 1914); Plastik (1906–14); sb. Poezie sociální (1902); Pravda (1922); Právo lidu (1897–1920, 1924); Pražská lid. revue (1905–06); Pražské pondělí (1920); Proletkult (1922–23); sb. První máj (od 1900); Rašple (Brno 1908); Robotnické noviny (Bratislava 1913); Rovnost (Brno); Rozhled (1910); Rudé květy (1901–20, 1915–19 pokr. Svět; mj. 1901–02 R Daniel Skála, 1907–08 D Zelený prapor); Rudé právo (1920–23, 1927); Rudý sever (Ústí n. Lab. 1923); Ruch (1912–14); Smíchovský obzor (1909); Sociální demokrat (1919–21; 1920 překl. V. I. Lenin: Stát a revoluce, s F. Dobrovolným, i sep.); Sršatec (1921–23); Stráž Pojizeří (Ml. Bole slav, od 1900); Světozor (1915); Svoboda (Kladno, od 1905; 1922 překl. L. N. Tolstoj: Revolucionář); Šlehy (od 1898); Topičův sborník (1918); Tribuna (1923); Tvorba (1938); Union (1916–18); Věstník Dělnické akademie (1908); Zář (1898–1902); Zlatá Praha (1911–18); Zvon (1910–18). ■ KNIŽNĚ. *Beltrio*: Mému dítěti (BB a PP 1909); Kamenné pole (D 1910, pseud. Zachar); Bezbožné povídky (1910, konfisk., b. d., 1911); Dvě povídky (1911, obs. Robert Dábel); Pohádky pro děti proletářů (b. d., 1912, an.); Povídky z Východu (1912); Kniha o ráji (BB 1912); Listy k srdci (EE 1917); Člověk doby poválečné (EE, Vídeň 1918); Mé Čechy a jiné básně (1918); Velký mír (BB 1918); Tichý svět (PP 1918); Dáma a vrah (D b. d., 1922, prem. 1920, spolu s tit. E. A. Longen: Pod světlem); – posmrtně: Tři hodiny (BB 1923). – *Překlady*: Voltaire: Zadig čili Kniha osudu (b. d., 1904, pseud. Zachar) + Člověk prostodušný (1908) + Candide a Hovory protiklerikální (1912); Pius II. (Aeneas Silvius Piccolomini): Papežův román – Eurialus a Lukrecie (b. d., 1905, pseud. J. Červený); L. Apuleius: Amor a Psyche (1908); Comenius: Das Labyrinth der Welt und das Paradies des Herzens (Jena 1908, se Z. Baudníkem); H. de Balzac: Vytřvalá láska, Krásná Impéria (1911, pseud. J. Červený); Ch. de Coster: Smetse Smee (b. d., 1912); J. J. Gotthelf: Bětuška, děvečka podivná (b. d., 1912); E. T. Seton: Povídka o bažantovi (1912, pseud. J. Červený); R. Reinick: Tři sestry a jiné povídky (1912, an.) + Oslí stín (1913, spolu s tit. Ukrajinské povídky, přel. K. Handzel); A. France: Sedm žen Modrovousových (1912, pseud. V. Žbánský) + Na bílé skále (1922, pseud. Jiří Valden); F. Hebbel: Povídky a novely (b. d., 1913, an.); A. de Vigny: Spiknutí proti kardinálovi (1913, šifra J. Č.); A. Feuerbach: Farářův zločin (1913); J. a W. Grimmové: Irské pohádky o skřítcích (1913, an.); G. Boccaccio: Vy-

brané povídky (b. d., 1913, an.); E. E. Kisch: Pražské obrázky (b. d., 1913, an.) + Temnou Prahou (b. d., 1914, an.) + Zapovězené lokály a jiné obrázky (1914, an.); E. T. A. Hoffmann: Cizí dítě (1914) + Signor Formica (b. d., 1914, an.); Čtyři hymny (1918, obs. též M. hymnus De profundis saeculo XX); Ch. Sealsfield (K. Postl): Republikáni (1918, an.) + Bílá růže (1918, an.); A. Daudet: Krásná Sidonie (1919, an.); E. de Queiroz: Dobrodruh ve Svaté zemi (1919, an.); N. I. Bucharin: Program komunistů (bolševiků) (1919) + Od diktatury imperialismu k diktatuře proletariátu (1920, an.); K. Kersten: Mikuláš Lenin (1920); K. Radek: Vývoj světové revoluce a taktika komunistických stran za diktaturu proletariátu (1920, an.); J. Stětkov: Kdo jsou ruští komunisté? (1920, an.); K. Zetkin: Rosa Luxemburgová a Karel Liebknecht (1921, na obálce tit. Mučedníci za osvobození proletariátu); H. Jaeger: Bouřlivé mládí (1921, pseud. Jiří Valden); A. A. Bogdanov: Rudá hvězda 1, 2 (1921, an.); J. London: Chicagská komuna (1921, pseud. Jiří Čermák); U. Sinclair: Hrdina z davu (1921) + Stoprocentní vlastenec (1921, an.) + Pouť lásky (1922, an.) + Král Uhel (b. d., 1923) + Jsem tešar (1923, an.); Ch. L. Philippe: O kováři a nevěstě 2 – Marie Donadienová (1923). – *Ostatní práce*: Kněžské zázraky (1904, pseud. J. Červený); Co je nebe a peklo? (1905, pseud. J. Červený); Havlíček buditel (1906, šifra J. Č., 1912 in Protiklerikální úvahy); Falešní svatí (1906, šifra J. Č., 1912 in Protiklerikální úvahy); Černí ptáci (b. d., 1907, šifra J. Č., 1912 in Protiklerikální úvahy); Zbožní taškáři (1910, pseud. J. Červený, 1912 in Protiklerikální úvahy); Protiklerikální úvahy (1912); Mikoláš Aleš, jeho život a dílo 2 (b. d., 1921); Besedy o knihkupectví a literárním životě (1923, na obálce tit. Besedy s básníkem o knihkupectví a literárním životě). – *Výbory*: Výbor z díla A. M. (z poezie a prózy, 1932, ed. J. Hora); Z východu září nám jas (z poezie, 1952, ed. J. Petrmichl); Kukátka (1958, ed. L. Malická); Básně (1959, ed. V. Pekárek); Stati o kultuře, umění a literatuře (1963, ed. L. Malická); Mé Čechy a jiné básně (1963, ed. V. Pekárek); Robert Dábel a jiné prózy (1972, ed. Š. Vlašín). ■ KORESPONDENCE: B. Slavík: Básníci o díle F. S. Procházky (F. S. Procházka z 1914), Zvon 39, 1938/39, s. 678; in A. M.: Stati o kultuře, umění a literatuře (J. S. Macharovi z 1919; 1963, ed. L. Malická); Slezské písně v korespondenci 1898–1918 (vzáj. koresp. s P. Bezručem, 1903–14; 1967, ed. J. Dvořák); V. Hellmuth-Brauner: Z korespondence A. M. M. Martenovi z 1912–16), sb. Literární archiv 13–15, 1982. ■ REDIGOVAL *periodika*: Rudé květy (1903–20; 1903–04 s F. V. Krejčím), Jaro (1907–10, pseud. Zachar), Plastik (1909–14), Čes. bibliofil (1910), Čes. sběratel (1912–14); *almanachy*: Ottův literární almanach na r. 1912, Novoročenka 1914 (1913); *knížnice*: Lidová knihovna (1905–18), Krásné knížky pro lid (1912), Cesty a dobrodružství (1917–18), Lidové romány (1920–22). ■ USPOŘÁDAL A VYDAL: Poezie sociální (1902); Katalog Kupkovy výstavy

v Praze (1906); K. Sabina: Na poušti (1908); K. H. Mácha: Máj (1911); P. Bezruč: Slezské písně (1911); Slovenské pohádky (1912); Vánoční knížka pro velké i malé čtenáře (b. d., 1913, an.). ■

LITERATURA: Památce básníka A. M. (1948); L. Malická: Dělnický novinář A. M. (1956); A. M., revoluční básník a novinář (kat. výstavy, 1958); M. Formánková: A. M. Literární pozůstalost (LA PNP 1965); J. Kos: Básník revoluce (1980); A. M. (kat. výstavy, Ml. Boleslav 1982). ■ ● ref. Poezie sociální: V. Dyk, MR 1902/03, sv. 14, s. 174; an. (J. Vodák), Čas 11. 1. 1903; A. Pražák, ČČM 1903, s. 196 ●; ● ref. Mému dítěti: F. Sekanina, Zvon 10, 1909/10, s. 125; -zb-, Nár. obzor 1910, č. 7 ●; J. R. (A. Bačkovský): ref. Bezbožné povídky, Samostatnost 26. 10. 1911; ● ref. Kniha o ráji: K. (F. V. Krejčí), PL 17. 3. 1912; -pa- (F. S. Procházka), Zvon 14, 1913/14, s. 191 ●; ● ref. Povídky z Východu: J. Soukup, Samostatnost 16. 6. 1912; G. W. (Winter), PL 15. 9. 1912; F. V. Vykoukal, Osvěta 1914, s. 69 ●; L. Dlouhý: Robert Ďábel (čes. úpravy legendy), ČMF 5, 1915/17, s. 448; ● ref. Listy k srdci: K. (F. V. Krejčí), PL 15. 7. 1917; A. N. (Novák), Národ 1917, s. 481; L. Patočka, MR 1917/18, sv. 32, s. 41; F. X. Š. (Šalda), Kmen 1, 1917/18, č. 21 → KP 10 (1957) ●; ● ref. Člověk doby poválečné: G. P. (Pallas), Zlatá Praha 35, 1917/18, s. 575; -och- (F. S. Procházka), Zvon 19, 1918/19, s. 127 ●; ● ref. Mé Čechy a jiné básně: G. Pallas, Zlatá Praha 35, 1917/18, s. 607; M. Novotný, Nové Čechy 1918, s. 378; A. N. (Novák), Národ 1918, s. 585; A. Trýb, MR 1918/19, sv. 34, s. 191 ●; ● ref. Velký mír: M. Novotný, Nové Čechy 1918, s. 448; J. H. (Hora), PL 1. 6. 1919 ●; J. H. (Hora): ref. Tichý svět, Akademie 24, 1919/20, s. 278; ● ref. insc. Dáma a vrah: J. H. (Hora), RP 2. 10. 1920; F. Skácelík, LidN 7. 10. 1920 ●; ● k paděštinám: A. F. (Fuchs), Tribuna 17. 6. 1922; an. (J. Hora), RP 18. 6. 1922 ●; ● nekrology: an. (I. Olbracht), RP 24. 5. 1923; an. (J. Hora), RP 24. 5. 1923 + (pod vl. jm.) Proletkult 2, 1923/24, s. 273; an., Socialist 1923, č. 19; B. Novotný, RP 27. 5. 1923; Z. N. (Nejedlý), Var 1923, s. 349 → Z české literatury a kultury (1973); an. (M. Mareš), Tribuna 3. 6. 1923 ●; -er: A. M. jako učitel a člověk, RP 27. 5. 1923; an. (J. Hora): Soudruh A. M. a náboženství, RP 30. 5. 1923; R. Illový: Literární činnost A. M., PL 16. 6. 1923; J. H. (Hora): Vzpomínka na A. M., RP 22. 5. 1925; J. Alda: In memoriam básníka A. M., NO 25. 5. 1926; J. H. (Hora): ref. Tři hodiny, LitN 1928, č. 6; B. Novotný: 7. výročí smrti A. M., Tvorba 1930, s. 334; J. Hora in Výbor z díla A. M. (1932) → Poezie a život (1959); J. Weil: Vzpomínka na A. M., Panoráma 10, 1932/33, s. 168; ● ref. Výbor z díla A. M.: V. Hrbek (Z. Kalista), Lumír 59, 1932/33, s. 391; F. X. Šalda, SZáp 5, 1932/33, s. 138 → Kritické glosy k nové poezii české (1939); Kp. (J. Knap), Venkov 29. 1. 1933; A. N. (Novák), LidN 21. 2. 1933 ●; f.j. (F. Jungmann): Patnáct let od smrti básníka A. M., Lid. kultura 1938, č. 8; ● Z. Macek: Za A. M., RP 23. 5. 1945; I. Slavík: Pravá tvář A. M., LD 19. 6. 1947; M. Maje-

rová: A. M. a umění lidu, LidN 22. 5. 1948; J. Petrmichl in A. M.: Z východu září nám jas (1952) → Literatura mého srdce (1972); F. Buriánek: Pohled zpět za jubileem A. M., NŽ 1952, s. 1942; D. Šajtar: Neznámý pseudonym P. Bezruče z r. 1903, SISb 1953, s. 544; V. Forst: ref. L. Malická: Dělnický novinář A. M., Novinářský sborník 1957, s. 117; S. Jareš: Vzpomínáme na A. M., ZM 1958, s. 147; L. Malická in A. M.: Kukátka (1958); V. Forst: ref. A. M.: Kukátka, Novinářský sborník 1958, s. 323; -jb- (J. Brabec): A. M., LitN 1959, č. 42; V. Pekárek in A. M.: Básně (1959) → Literatura a skutečnost (1962); v. f. (V. Forst): ref. A. M.: Básně, Tvorba 1959, s. 1150; Dopisy E. E. Kische A. M. (z 1917), in P. Reiman: Literární podobizny (1961, s. 230); V. Pekárek in A. M.: Stati o kultuře, umění a literatuře (1963) + in A. M.: Mé Čechy a jiné básně (1963); ● ref. Stati o kultuře...: M. Petříček, LitN 1963, č. 16; gs (O. Sus), Kulturní tvorba 1963, č. 18; Z. Kožmín, HD 1963, s. 256 ●; J. Voráček, B. Stehlíková: ref. Mé Čechy..., ZM 1964, s. 299; D. Kozlová: Internacionála Komunou zrozená, Práce 19. 6. 1971 + Dělnický novinář A. M., Novinář 1972, č. 6–7; E. Macek: Dopisy F. X. Šaldy A. M. (z 1904–22), sb. Literární archiv 7, 1972; Š. Vlašín in A. M.: Robert Ďábel a jiné prózy (1972) + Světélko rudé zářící..., Tvorba 1972, č. 25; vju (V. Justl): ref. Robert Ďábel..., Nové knihy 1972, č. 36; R. Štastný: A. M., Čes. jazyk a literatura 23, 1972/73, s. 419; K. Zink: Prvý redaktor spolkového časopisu, Zprávy Spolku čes. bibliofilů v Praze 1976, s. 61; K. Štorc in Umění fejetonu (1979); J. Med: A. M., Čes. jazyk a literatura 32, 1981/82, s. 453; K. Fischer in Jarní víchry (1982); J. Šnobl: Hořící srdce A. M., Lit. měsíčník 1983, č. 5; J. Polák: A. M., Mému dítěti (1909) a Mé Čechy (1918), ZM 1984, s. 302; E. Taxová in ant. Experimenty (1985); D. Mocná: Péče o krásnou knihu v časopisu Rudé květy, Zprávy Spolku čes. bibliofilů v Praze 1987, s. 13; zp (Z. Pešat) in Slovník básnických knih (1990, Mé Čechy a jiné básně); I. Slavík in ant. Krajiny milosti (1994).

dm

Karel Antonín Madiera

* 2. 1. 1831 *Mladá Boleslav*

† 12. 9. 1899 *Královské Vinohrady* (Praha-V.)

Estetik a překladatel z latiny, autor slohových a estetických rukovětí, konverzačních příruček a jazykových učebnic.

Pocházel z rodiny vojenského invalidy. Navštěvoval gymnázium v Ml. Boleslavi (1842–47), pak byl novicem v kapucínském řádu, nakonec vystudoval na pražské filoz. fakultě klasickou filologii, filozofii a estetiku

(1850–55). Působil jako suplent a posléze profesor latiny v Banské Bystrici (1855), Bratislavě (1858), Písku (1860) a v Karlíně (1875). Tam byl také jmenován okresním školním inspektorem. Od 1880 žil trvale v Praze. V Písku byl starostou vydavatelstva Zlaté knihy dívek českých a pak v Praze místopředsdou Umělecké besedy.

M. estetická orientace se nesla hlavně pedagogicko-popularizačním směrem, setrvávajícím na tradičním pojetí bez nároků na novost poznatků. Tento charakter mají časopisecké příspěvky estetického zaměření, normativní školní příručky pro středoškolskou mládež (*Rukověť slovesnosti*, v dalším vydání jako *Rukověť nauky o slohu*), opírající se o aristotelovskou estetiku, díla německých autorů a využívající prací J. Jungmanna (*Slovesnost*) a F. Sušila (Krátká prozódie česká) k výkladu základních uměleckých pojmů, slovesných druhů a žánrů, prozodických systémů a stylistických figur, a rovněž náročnější, teoretické pojednání o estetice, které však po vydání Durdíkovy Všeobecné estetiky M. přepracoval na průpravnou příručku studia estetiky určenou laikům (*Rozpravy z oboru estetiky*). Vykládá v ní základní estetické kategorie, sleduje různé formy estetična (v přírodě, v životě člověka, v dějinách lidstva aj.) a charakterizuje umělecké dílo a jeho tvůrce. Estetické formy M. pojímá jako symboly pocitu. Je autorem řady jazykových učebnic a čítanek.

PSEUDONYM: Boleslavský. ■ **PŘÍSPĚVKY** in: Nové pařížské módy (lit. příloha Dámské besedy, 1897); Otavan (Písek 1865); Výr. zpráva gymnázia v Písku (1873–75); Zlaté klasy (1863). ■ **KNIŽNĚ.** *Práce o literatuře a estetice:* Rukověť slovesnosti (1863, přeprac. vyd. 1870 s tit. Rukověť nauky o slohu); Rozpravy z oboru estetiky (1896). – *Překlad:* Tacitova kniha o životě a povaze Gn. Julia Agrikoly (1870). – *Ostatní práce:* Čítací kniha německá (1865); Deutsches Lesebuch für die ersten Gymnasialklassen (1865); Deutsches Lesebuch für die zweite Klasse an Gymnasien und Realschulen (1867); Konverzační knížka řeči české a německé (1868); Mluvnice jazyka německého pro nižší třídy středních škol (1869); Cvičebná kniha ku překládání z češtiny na jazyk německý 1, 2 (1870, 1871, s J. Zahradníkem); Navedení ku čtení a k písemnosti (1880); Leicht böhmisch (b. d.). ■ **REDIGOVAL sborník:** Kvítí od Otavy (1881); *knižnici:* Zlaté listky (1870–83). ■

LITERATURA: ● nekrology: an., NL 12. 9. 1899; an., Politik 15. 9. 1899; G. Zába, Čes. mysl 1900, s. 77 ●.

ahm

Karel B. Mádl

* 15. 8. 1859 *Nový Bydžov*

† 20. 11. 1932 *Potštejn* u Rychnova nad Kněžnou

Výtvarný kritik a historik zabývající se staršími uměleckými epochami, zaměřený však především na 19. století a současnost, vykladač a obhájce realismu a impresionismu; též esejista, fejetonista, autor cestopisných črt a reportáží, divadelní kritik.

Byl synem řezníka. Vystudoval vyšší reálku v Praze (mat. 1877) a 1880–83 absolvoval soukromá studia ve Vídni, jednak na univerzitě, jednak v muzeu pro umění a průmysl i v dalších muzejních institucích a obrazárnách (je považován za prvního českého žáka tzv. vídeňské školy dějin umění). 1883 cestoval do Mnichova a pak do Paříže, 1884 znovu k delšímu pobytu ve Vídni, kam se i později vracel. Tehdy začal spolupracovat s A. Wiesnerem, vydavatelem obrazových publikací a časopisu Ruch, v němž M. zveřejňoval výtvarné a občasně divadelní referáty (1886 se též anonymně podílel na redigování přílohy Umělecký Ruch), 1886 se stal docentem dějin textilního umění a tajemníkem Uměleckoprůmyslové školy v Praze, 1894–1916 zde působil jako řádný profesor dějin umění, dějin textilního umění a nauky o paramentech i jako knihovník. 1910 se oženil s M. Ottovou, dcerou nakladatele J. Otty. Při pedagogické práci pokračoval v pravidelné výtvarněkritické a divadelněkritické činnosti (referent časopisů Květy, Politik, Čes. revue, Volné směry, dlouhodobě Zlatá Praha a Nár. listy, příspěvky v dalších časopisech). Působil v různých kulturních institucích a uměleckých spolcích: od poloviny 80. let v Umělecké besedě (mj. zde přednášel o divadle), od 90. let jako kritik a obhájce tvorby a výstavních podniků Spolku výtvarných umělců Mánes, od 1906 jako člen Společnosti Nár. divadla. Po odchodu z Uměleckoprůmyslové školy byl 1917 jmenován vládním radou, 1918 místopředsdou kuratoria Moderní galerie a členem komise pro vrácení bohemičtích z ciziny, 1923 členem archeologické komise ČAVU, 1925 zástupcem Zemské správy v kuratoriu Uměleckoprůmyslového muzea. V Ottově nakl. od 1919 anonymně redigoval významnou knižnici Světová knihovna a od 1921 předsedal správní radě. Podnikl četné, zejména studijní cesty do zahraničí: kromě Rakouska, Německa a Francie též do Belgie, Holandska, Itálie, Jugoslávie aj. Při

sedmdesátinách mu pražská univerzita udělila titul doktora filozofie honoris causa a S. V. U. Mánes ho jmenoval čestným členem. Zemřel na úplavici cukrovou a byl pohřben na zahradě své vily v Potštejně.

Jako interpret výtvarného umění participoval M. na obecných vývojových proudech české umělecké kritiky a historiografie z přelomu 19. a 20. století, stýká se tak mnohdy i se sférou literární. Přijal za své soudobé snahy o všestranný rozmach národního umění a jeho zařazení do moderního umění evropského. Tím bylo též ovlivňováno rozpětí jeho zájmů o výtvarné projevy (vedle malířství a sochařství také architektura, užité umění, bytová a textilní oblast, památkářství aj.), rovněž o problematiku divadelního umění a o otázky kulturně- výchovné a vzdělávací. Zabýval se starším uměním, zejména barokem, částečně také realizoval rozsáhlý projekt *Dějiny umění výtvarných* (starověké období); se soustředěnou pozorností však sledoval především umění 19. století a soudobou tvorbu, a to v monografiích (*Josef Mánes, Mikoláš Aleš, Antonín Machek*), v časopiseckých statích a v textech pro obrazové publikace (V. Brožík, V. Hynais, A. Chittussi, F. Jenewein, L. Marold, J. V. Myslbek, M. Pirner, M. Švabinský, J. Uprka aj.) a také v nově klasifikujícím přehledu 2. poloviny století *Padesát let českého umění výtvarného*. Od 80. let vystupoval kriticky a teoreticky ve prospěch uměleckého realismu, v 90. letech a počátkem 20. století též jako vykladač impresionismu; souběžně se vyrovnával se spirituálně zaměřeným symbolismem (A. Slavíček, J. Preisler, A. Hudeček, F. Bílek) i se secesní architekturou (J. Kotěra). Od počátku M. vyzvedal kritérium kvality a proti starším normativním teoriím požadavek osobitosti uměleckého projevu; byl přesvědčen, že kritik může obhajovat jen to dílo, s nímž je zajedno, tudíž že „subjektivnost v umění odpovídá subjektivnost v kritice“ (zásadní stať *Umění a kritika*). Těmito hledisky, jakož i vlastní kritickou praxí, jež původní geneticko-psychologická kritéria sloučila s dojmovým poctíváním do uměleckého díla a se snahou poeticky vyjádřit stavy rezonujícího nitra, zaujal M. pozici blízkou literární kritice 90. let, zvláště její impresionistické větvi. Zůstával však stále na výchozím stanovisku realismu, chápaného jako soulad s přírodou a její oduševnělý výraz (odtud se mu impresionismus jevil jako obměna téže základní

linie), a zcela se již rozešel s postimpresionistickým malířstvím (výstavy E. Muncha, Osmy). Třebaže M. vycházel z důkladného vědomostního základu, podával své práce přístupnou formou, esejisticky nadlehčeným stylem, jenž se patosem a někdy až nadměrnou perifrastičností hlásil k lumírovské poetice, zároveň však přijímal evokativnost a náladovost impresionismu. Tíhnutí k literární stylizaci se promítlo i do žánrové podoby jeho prací: vedle převažujícího referátu a studie vytvářel portrétní eseje, jimiž často provázel obrazové soubory, napsal desítky drobných medailonů k časopiseckým reprodukcím (série ve Zlaté Praze), svým referátům z cest za uměleckými památkami a výstavami dával formu dopisů nebo emotivně laděné črty a reportáže, publikoval také kulturní fejetony. S preferencí realismu a impresionismu korespondovalo jeho zaujetí divadlem tohoto údobí a téhož směrového vyhranění, především Nár. divadlem za režisérské éry Kvapilovy, o němž pravidelně referoval (mj. i knižní medailon *Hana Kvapilová*) a jehož nové vedení v čele s G. Schmoranzem podporoval (brožura *Divadelní tyranie*). Průkopnický se M. věnoval knižním ilustracím, které v několika případech provázel výkladem (např. Alšovy ilustrace *Ohlasu písní ruských F. L. Čelakovského, Kašparovy ilustrace Babičky B. Němcové*) nebo recenzoval a pro něž požadoval uměleckou „soudost“ s dílem básnickým.

PSEUDONYMY, ŠIFRY: Beda L. Mrak, Béda Mrak, C. Danzella, J. Metlice, Jordán, K. Klepferstein, M. Jordán, Mrak Beda L., Nemo, Quo usque, V. Jordán; b, b., -dl., K. B. M., K. K., K. K-n., K. M., M., m., s-, -u-, β, μ, ☉, **, ÷, Δ, ∇, ☼, ∙. ■ **PŘÍSPĚVKY in:** *Agramer Zeitung* (Záhřeb 1907); *Almanach České akademie* (1911–24); sb. Alois Jirásek (1921); *Beilage der graphischen Künste* (Viedeň 1907); *Časopis Společnosti přátel starožitností českých* (1921); *Čes. revue* (1897–1903, pravidelný výt. ref.; 1899 mj. *Umění a kritika* → *Umění včera a dnes*); *Čes. revue* (1907, 1910); *Čes. časopis historický* (1908); *Čes. svět* (1914); *Dekorative Kunst* (Mnichov 1904); *Die graphischen Künste* (Viedeň 1902, 1908); *Hlas národa* (1889–90); sb. Hollar (1923); *Krakonoš* (Jičín 1882–83); *Kunst und Kunsthandwerk* (Viedeň 1898); *Květy* (1884, 1889–92; 1889–90 pravidelný výt. ref.); *Lit. listy* (1892–93); *Lumír* (1887–1905); *Malý čtenář* (1908); *Mitteilungen der k. k. Zentralkommission* (1889–95); *Nár. listy* (1883, 1887–1917; 1901–17 pravidelný výt. ref., též fejetony, cestopisné črty a reportáže); *Nová česká revue*; *Památky archeologické a místopisné* (1887–1923); sb. *Památník na oslavu*

padesátiletého panovníckého jubilea... Františka Josefa I. (1898, Vědecký a umělecký rozvoj v národě českém 1848–1898, i sep. s tit. Padesát let českého umění výtvarného); Pokrok (1885); Politik (1883–95, pravidelný výt., občas i divad. ref.); alm. Půl století Nár. listů (1911); Radikální listy (1898); Ročenka Kruhu pro pěstování dějin umění v Praze 1920–1921 (1922); Ročenka Štencova grafického kabinetu (1917, 1918, 1920); Rozhledy literární (1886); Rozpravy Aventina (1929); Ruch (1881–87, pravidelný výt. i divad. ref. i příl. Umělecký Ruch); Samostatnost (1906); Slovanský sborník (1884–85); Studentský sborník (1901–02, Josef Mánes); Světozor (1881–92); Štencův kalendář českého umění na rok 1920 (1919, Josef Mánes, i sep.); Umění (1918–24, 1929; 1922 Jan Kotěra, i sep.); Umjetnost (Záhřeb); Union (1915); sb. Upomínka na oslavu J. Mánesa v r. 1920 (1921); Venkov (1918, 1921); Věstník Čes. akademie (1899 Václav Lesný, 1900 i sep.); Volné směry (1897–1902, 1918, 1923; 1897–1902 pravidelný výt. ref.); Wiener Zeitung; Zlatá Praha (1890–1916; od 1897 pravidelný výt. a divad. ref.); Zpráva o Všeobecné zemské výstavě v Praze 3 (1891); Zprávy Spolku architektů a inženýrů (1883–88); Zvon (1908). ■ KNIŽNĚ. *Práce o umění a divadle*: O českém skle (1890); Z Prahy a z Čech (studie o architektuře, b. d., 1890); Dějiny umění výtvarných 1. Starý věk (b. d., 1891, 1905 rozšíř. vyd. A. Šnajdaufem a J. Soukenkou); Soupis památek historických a uměleckých v politickém okrese kolínském (1897, 1898 i něm. verze); O Ludvíku Maroldovi (přednáška, 1899); Divadelní tyranie (b. d., 1901, pseud. Quo usque); Josef Mánes (monografie, v sešitech 1901–05, knižně b. d., 1905); Umění včera a dnes 1 (soubor studií, b. d., 1904); Hana Kvapilová (vzpomínkový medailon, b. d., 1907, též staf F. V. Krejčího); Umění včera a dnes (soubor studií o výstavách S. V. U. Mánes z 1898–1908, b. d., 1908); Mikoláš Aleš (monografie, 1912); Jan Preisler (medailon, b. d., 1918); Sochy na Karlově mostě v Praze (1921); Vojtěch Hynais (medailon, b. d., 1925); Antonín Machek (monografie, 1929). – Mimoto úvodů a textové doprovodů k obrazovým souborům a katalogům: F. L. Čelakovský: Ohlas písní ruských (1884, ilustr. M. Aleš); Václava Brožíka Odsouzení M. Jana Husí (b. d., 1888); Max Pirner: Démon lásky (obrazy k cyklu romancí J. Vrchlického, b. d., 1893); Antonín Chittussi (1894); Luděk Marold: Album Zlaté Prahy (1900); Felix Jenewein: Mor (1901); Józsa Uprka: Výbor jeho prací 1 (1901); Josef V. Myslbek (1901, 1902 i něm. verze); Václav Brožík (1903); B. Němcová: Babička (1903, ilustr. A. Kašpar); Vojtěch Hynais: Výběr prací z let 1891–1901 (1903, 1904 i něm. verze); V. V. Vereščagin: Na vojně v Asii a v Evropě (1904); Deník Marie Baškirceovové 1, 2 (b. d., 1907, 1909); Úřední a skupinový katalog Jubilejní výstavy Obchodní a živnostenské komory v Praze (1908, Umění grafické do let šedesátých); Výbor obrazů Karla Javůrka (1910); Beneš Knüpfer (kat., 1910); Beneš Knüpfer (výbor

obrazů, b. d., 1911); Josef Mánes: Měsíce (b. d., 1911); Výstava děl Petra Jana Brandla (1911); Památky starého umění v Čechách dle akvarelů Václava Jansy (v sešitech 1911–13, knižně b. d., 1913); Seznam grafických prací Maxe Švabinského (1912); Stanislav Sucharda (1912); Jan Kupecký a Václav Vavřínek Reiner (kat., 1913); Hugo Böttlinger (kat., 1913); Viktor Barvitijs (kat., 1915); Bohumil Kafka (1919); Josef Mánes (kat., 1920); Soupis sochařského díla Josefa V. Myslbeka (1929, studie k soupisu V. Volavky). – *Výbor*: Výbor z kritických projevů a drobných spisů (1959, ed. A. Pohribný). ■ REDIGOVAL *časopis*: Niva (1893–94, s F. Roháčkem); *sborníky*: Alois Jirásek (1921, obrazovou část, textovou část M. Hýsek). ■ USPOŘÁDAL A VYDAL (vesměs s úvod. texty): Album Václava Brožíka (sešity, 1885–86); 21 poprsí v triforiu dómu sv. Víta v Praze (1894, t. r. i něm. verze); K. I. Dienzenhofera Amerika (b. d., 1897); Josefa Mánesa Orloj (b. d., 1898); Julius Mařák: Výběr z jeho pozůstalosti (b. d., 1903); Mikoláš Aleš: Špalíček jednoho sta národních písní a říkadel (b. d., 1907) + Druhý Špalíček padesáti národních písní (1912) + Pět smyslů (b. d., 1913). ■

BIBLIOGRAFIE: E. Poche a Z. Wirth in Sborník k 70. narozeninám K. B. M. (1929); A. Pohribný a J. a V. Bruneovy in K. B. M.: Výbor z kritických projevů a drobných spisů (1959). ■ LITERATURA: Sborník k 70. narozeninám K. B. M. (1929; příspěv. J. Pečírka, M. Švabinský, Z. Wirth aj.); E. Horáčková: K. B. M. Pisemná pozůstalost (LA PNP 1980). ■●● k sedmdesátinám: J. Pečírka, Prager Presse 15. 8. 1929; V. Volavka, NL 15. 8. 1929; Z. Wirth, LidN 15. 8. 1929; A. Matějček, Umění 1929, s. 551 → Hlasy světa a domova (1931, s. 179); K. Chytil, Ročenka Kruhu pro pěstování dějin umění za rok 1929 (1930); V. V. Štech, Volné směry 27, 1929/30, s. 69 ●●● nekrology: d. LidN 21. 11. 1932; -jč- (J. Čapek), LidN 23. 11. 1932; an., Večerní PL 23. 11. 1932, příl.; J. Pečírka, Prager Rundschau 1932, s. 565 + Umění 1933, s. 158; K. Chytil, Ročenka Kruhu pro pěstování dějin umění za rok 1932, s. 86; F. Žákavec, Lumír 59, 1932/33, s. 105; an., RA 8, 1932/33, s. 69; an., ČSPS 1933, s. 42 ●●●; J. B. Svrček in F. X. Šaldy boje a zápsy o výtvarné umění (1947); ●● k 100. výr. narození: šH (L. Hlaváček), Kultura 1959, č. 32; A. Pohribný, Výtvarná práce 1959, č. 14/15 + in K. B. M.: Výbor z kritických projevů a drobných spisů (1959) + Hollar 1960, s. 46 ●●● ref. Výbor z kritických projevů a drobných spisů: B. Mráz, Výtvarné umění 1960, s. 183; Z. Wirth, Umění 1960, s. 527 ●●●; L. Hlaváček in Zakladatelé čes. moderního umění a jejich výtvarné myšlení, Estetika 1975, s. 24; L. Konečný in Kapitoly z českého dějepisu umění 1 (1986, s. 181).

MA-FA viz Marie Fantová

Magnificat viz in Zdeněk Řezníček

Antonín Stanislav Mágr

* 6. 4. 1887 *Královské Vinohrady* (Praha-V.)

† 14. 8. 1960 *Praha*

Slavista, žurnalista, literární kritik a historik, překladatel do němčiny a bibliograf.

Syn sochaře Josefa M. (1861–1924). Od čtyř let žil M. v Lipsku, kde otec působil jako profesor na výtvarné akademii. M. se dostalo německého vzdělání, po obecné škole začal 1897 studia na reálném gymnáziu (mat. 1903), od 1904 se učil knihkupcem, (zároveň 1905–08 soukromě navštěvoval na univerzitě kursy indologie), poté pracoval v antikvariátu a v Teubnerově nakladatelství v Lipsku. Návštěvy v Čechách u příbuzných (již 1895 na Národopisné výstavě), hlavně 1904–07, ho nadchly a přivedly od okouzlení folklorem (od 1907 člen Národopisné společnosti) k vážnému zájmu o češtinu a slovanské jazyky, jejichž základy získal studiem na lipské univerzitě (od 1908). Od října 1912 pracoval jako antikvář v Poznani, kde se naučil polsky (postupně ovládl kromě francouzštiny ruštinu, srbštinu, bulharštinu), začal se seznamovat s ruskou i českou literaturou; 1913–14 žil opět v Lipsku. 1. světovou válku prožil od počátku na frontách v Haliči a ve Francii, kde byl v bitvě na Sommě raněn. 1916 se oženil. Po demobilizaci v prosinci 1918 pracoval do 1923 jako ředitel propagačního oddělení v lipském nakl. Reclam. V té době překládal a bibliofilsky vydával P. Chelčického a A. I. Gercena. Po založení pražského německy psaného deníku Prager Presse přijal nabídku šéfredaktora A. Laurina a nastoupil od března 1923 do redakce, kde vedl slovansky orientovanou kulturní rubriku; v té době také navštěvoval Polsko a Jugoslávii. Svou organizační a žurnalistickou činnost rozšířil i na časopisy Slawische Rundschau a Prager Rundschau, stal se členem Slovanského ústavu. Výrazně se podílel na uskutečnění pražské výstavy sochaře I. Meštroviće 1933; 1930 obdržel českosl. občanství. Po válce pracoval jako žurnalista v In-

terpressu a v redakci Slovanského přehledu, též v nakl. Orbis, působil i v pražském Slovanském výboru.

M. cesta k češtině a k české literatuře a kultuře, jakož i ke slavistice, vedla mj. pod vlivem děl T. G. Masaryka (*Česká otázka*, *Naše nynější krize*) od poněkud romantického přístupu k přesvědčení o nutnosti kritického poznání české minulosti a posléze i současnosti. Českým uměním byl poprvé osloven v časopise Česká kultura (básně A. Sovy, studie F. X. Šaldy). M. odborná, tj. kritická, referentská a bibliografická, ale i literární a překladatelská činnost souvisela s jeho prací žurnalistickou (soustředěnou v Prager Presse, Prager Rundschau a Slawische Rundschau), jejíž hlavní náplní a cílem bylo v duchu původní zakladatelské ideje T. G. Masaryka informovat o životě slovanských národů a sloužit myšlence slovanské vzájemnosti. Funkci takové tribuny plnila slovanská kronika v Prager Presse, kterou M. (po P. Eisnerovi) dovedl na vysokou profesionální úroveň a již sečtělý výborný stylista soustavně naplňoval stovkami objektivních článků, posudků, noticek, informací i statěmi a úvahami o slovanské vědě, literatuře, umění a kultuře. V oboru bohemistiky se od počátku zajímal o českou reformaci, což ho přivedlo k převodům prací P. Chelčického do němčiny; překládal (a většinou časopisecky uveřejňoval) i stati T. G. Masaryka, E. Beneše, F. X. Šaldy, jemuž se velice obdivoval, z básníků O. Březinu (z návštěvy u něho vytěžil zápisky), J. Horu, K. Tomana, F. Šrámka, prozaika J. Holečka, dramatika A. Dvořáka. Věnoval se srovnávacímu studiu středověkých látek, zvláště legendě Barlaam a Josafat v českém překladu Tomáše ze Štítného, o níž pojednal v úvodu k jejímu vydání F. Šimkem i jinde. Jako slavista se také zabýval polskou slavistikou a literaturou, z níž hojně překládal: kromě básníka E. Zegadłowicze (s nímž ho pojilo přátelství) např. S. Żeromského, J. Kasprowicze, W. S. Reymonta, M. Konopnickou, S. Przybyszewského. Přátelské vztahy k I. Meštrovićovi přispěly k M. orientaci na jihoslovanskou hrdinskou epiku a k rozvíjení česko-jihoslovanské vzájemnosti. Svým vzděláním a předpoklady byl M. předurčen též k pěstování německé slavistiky – s důrazem na německé vztahy ke Slovanstvu (jeho pozornosti nešla ani romanoslavica a byzantoslavica). Práce bibliografická (např. bibliografie díla F. X. Šaldy) a editorská se stala

neoddělitelnou součástí jeho široké odborné činnosti. Celoživotní pozornost a úsilí věnoval M. rovněž propagaci československé kultury a vědy v zahraničí. Údajně v rukopise zůstal překlad veršů Osmero zastavení na Buddhově cestě, Dhammapadam (s F. Halasem).

ŠIFRA: Mgr. ■ PŘÍSPĚVKY in: Akord (1928); Bulletin Interpressu (od 1945); Čes. časopis historický (1946); sb. Die Tschechen (Mnichov 1928, překlady); sb. F. X. Šaldovi (b. d., 1932); Geisteskultur (Berlín 1929); Jihočes. sb. historický (1950); Kritika (1925); Kulturní politika; Leipziger Tageblatt (1906); Lid. noviny (1938–40); Nár. osvobození; Naše věda (1945); Nová svoboda (od 1945); Prager Presse (1921–37); Prager Rundschau (1931–35); Slawische Rundschau (1931–33); Slovanský přehled (1925, 1946–48); sb. Slovanský přehled 1914–24 (1925); Slovesná věda (1947–48 K bibliografii díla F. X. Šaldy); Zeměd. noviny. ■ KNIŽNĚ. *Práce o literatuře a bibliografie*: Chvíle s Otokarem Březinou (1929, s O. Pickem, též něm.); Goethefeier in den slawischen Ländern: Polen (1932); Jiří Horák. Dvacet pět článků v Prager Presse 1921–1934 (1934); Meštvoic. Literatur (bibliografie, 1935); Kulturní slavnice v Prager Presse (1945). – *Překlady*: P. Chelčický: Vom Frieden Gottes (Lipsko 1920) + Vom guten Willen (Lipsko 1921, oboje výňatek z Postily) + Wir Narren um Christi willen (1929) + Sermon von der Grundlage der menschlichen Gesetze (1936); F. X. Šalda: Erinnerungen und Gedanken Kaspar Lamberk Obristen in Ruhestand (1927, úryvek z R Loutky i dělníci boží); A. Sova: Lyrische Sekunden der Seele (1928); O. Březina: Von der Sendung der Kunst (1928, dopisy a eseje) + Das Werk des Todes (1930). Viz též USPOŘÁDAL A VYDAL. ■ REDIGOVAL *časopisy*: Prager Presse (1923–38 kulturní rubriku, 1938 č. 282–321 odp. redaktor), Slovanský přehled (1946–47 odp. zástupce listu). ■ USPOŘÁDAL A VYDAL: A. I. Gercen: Russlands soziale Zustände (Lipsko b. d., 1921, i an. překl.); H. Sachs: Původ české země a království (1936, s A. Hartlem); E. Beneš: Gedanke und Tat (1937, i an. překl.); sb. Praga-Moskva, Moskva-Praga (1946, s V. Čejchanem); Obrysy Slovanstva (1948, s F. Wollmanem). Viz též KNIŽNĚ. *Překlady*. ■

BIBLIOGRAFIE: A. Hartl in Sborník A. S. M. k 50. narozeninám 6. dubna 1937 (1937). ■ LITERATURA: Sborník A. S. M. k 50. narozeninám 6. dubna 1937 (1937, ed. A. Hartl). ■ ne (A. Novák): ref. překl. A. Sova, LidN 2. 1. 1929; ● ref. Chvíle s Otokarem Březinou (i něm.); -t- (J. Dostál), Akord 2, 1928/29, s. 255; an., LitN 1929, č. 13; p., Večerník PL 20. 6. 1929 ●; m. n. (M. Novotný): ref. překl. P. Chelčický: Sermon von der Grundlage..., LidN 31. 7. 1936; R. Jakobson: Věda a noviny v pojetí M., LidN 6. 4. 1937; ● k šedesátinám: F. Bauer, K. Krejčí, B. Lovrić, A. Frinta, Slovanský přehled 1947, s. 193; J. Bečka, Práce 6. 4. 1947; -hl, Zeměd. noviny 6. 4.

1947; lj, NO 6. 4. 1947; J. Rumler, Svob. noviny 9. 4. 1947; man. (F. Wollman), Slovesná věda 1, 1947/48, s. 123 ●; F. Kubka in Na vlastní oči (1959); ● nekrology: an., ČSPS 1960, s. 237; J. Bečka, Slavia 1961, s. 166 ●.

vs

Jiří Mahen

* 12. 12. 1882 Čáslav

† 22. 5. 1939 Brno

Dramatik, básník a prozaik, esejista a kulturní publicista, divadelní teoretik, knihovník a organizátor brněnského kulturního dění. Vycházel ze zkušeností a subjektivismu předválečné anarchistickobohémské generace, ovlivněn především impresionistickou metodou; osobitý ráz jeho tvorby utvářelo zvláště lyrické založení a stále ideové a tvárné hledačství, které ji ve 20. letech sblížilo s poetismem.

Vl. jm. Antonín Vančura. Pseudonym Mahen vznikl tiskovou chybou z Maheu (podle postavy Zolova Germinalu). – Vyrůstal v chudých poměrech početné rodiny pekaře (posléze evangelického kolportéra a kazatele) A. Vančury (1849–1925), který po sobě zanechal zajímavé deníkové záznamy a psal fejetony do bratrského tisku; svůj rodokmen odvozoval od staročeského zemanského rodu Vančurů z Řehnic, z jehož historie čerpal i spisovatel V. Vančura (Markéta Lazarová), jenž se k M. hlásil jako ke strýci (ačkoli jejich dědové byli bratři). Obecnou školu a nižší gymnázium M. absolvoval v rodišti, 1897–98 navštěvoval německou měšťanskou školu v Dubé, kam se rodina přestěhovala, poté studoval kvintu a sextu na gymnáziu v Čáslavi a od 1900 septimu a oktávu na gymnáziu v Ml. Boleslavi (1901–02 přispíval do studentských časopisů Mládí, Genesis a Faun, na jejichž přípravě se též podílel, mj. s přítelem z dětství R. Těsnohlídkem). Po maturitě (1902) studoval na pražské filoz. fakultě obory čeština a němčina. V Praze žil v tíživých sociálních poměrech (3. rok studia navíc ztratil kvůli střevní tuberkulóze) a živil se zejména kondicemi i spoluprací s anarchistickými a generačními časopisy, s Novým kultem, Moderním životem (1903 se stal místopředsedou literárního spolku Syrinx), s Obzory ad.; patřil k návštěvníkům Neumannovy olšanské vily, v bohémských společnostech se stýkal s F. Gellnerem, J. Haškem, J. Machem, F. Šrám-

kem aj.; podnikl i několik prázdninových cest do balkánských zemí. Aniž by složil státní závěrečnou zkoušku, učil 1907–08 jako suplent na reálce v Hodoníně a 1908–10 na obchodní škole v Přerově. V listopadu 1910 natrvalo přesídlil do Brna, kde přijal místo redaktora Lid. novin (zprvu Školského obzoru, poté fejetonistické rubriky i beletristické přílohy Večery). 1916 byl odveden, důstojnickou školu v brněnských kasárnách však nedokončil a 1917 byl ze zdravotních důvodů propuštěn do zálohy a vrátil se k redaktorské práci. Od 1918 působil zároveň jako dramaturg (zprvu i režisér) činohry českého divadla v Brně (do 1922). 1919 se oženil a přešel do redakce nově založeného republikánského deníku Svoboda, kde vedl rubriku zahraniční politiky (1921–37 jako externí spolupracovník). 1920–24 též vyučoval dramaturgii, režii a rozbor světového dramatu v dramatickém oddělení brněnské konzervatoře. V únoru 1921 se stal spoluzakladatelem a knihovníkem brněnské Městské knihovny (od 1937 ředitelem). S divadlem a zvláště s knihovnictvím byla spjata i jeho všestranná organizační, osvětová a přednášková činnost (od 1927 byl např. předsedou Spolku veřejných obecních knihovníků). Ve 20. a 30. letech se přátelil i s příslušníky poválečné generace (s F. Halasem, V. Nezvalem, J. V. Plevou, J. Seifertem, B. Václavkem aj.), spoluredigoval časopis Index. Několikrát navštívil pobřeží Jadranu, cestoval i po Slovensku, Itálii a Francii. Z častého přepracování se zotavoval hlavně rybařením (psal rovněž odborné ichtyologické články). Na sklonku 30. let M. trpěl zdravotními potížemi, především duševní depresí, a v tíživé atmosféře německé okupace spáchal sebevraždu. Pohřben byl na Ústředním hřbitově v Brně.

M. rozsáhlé a žánrově pestré dílo svébytně reagovalo na aktuální umělecké i společenské dění: jako výraz individualisticky založené, svobodomyšlné a pochybující osobnosti, hledající rovnováhu mezi životními klady a zápory (v střetávání spontánní imaginace s racionalismem, citové naléhavosti s ironií) a pravidelně prokazující lyrický přístup ke skutečnosti, improvizaci schopnost, glosátorskou pohotovost i odvahu k experimentu. Do literatury M. vstoupil na počátku století jako příslušník anarchisticky orientované části generace. Jeho raná tvorba, příznačná především impresionistickými postupy, je prostoupena

pocitem nezakotvenosti a pesimismem, bohémským výsměchem, kritikou pokrytectví a měšťácké morálky a zostřeným viděním sociálních nerovností. Bezprostřední odezvou dobových politických událostí byl veršovaný pamflet *Černovská masakra* (ze Slovenska) a aktovka *Klíč* (z revolučních událostí v Rusku 1905). Převážně romanticky traktovaný konflikt vnitřně rozporného jedince se společností M. zachytil v hrách *Juanův konec*, *Prorok*, *V pasti* i ve filozofujících dramatech *Theseus* a *Mefistofeles*. Téma individuální vzpoury jako symbolu touhy po svobodě a sociální spravedlnosti zpracoval nejúspěšněji v historických dramatech *Janošík* (baladická tragédie na motivy slovenské lidové pověsti) a *Mrtvé moře* (příběh protestantského písmáka na sklonku protireformace, čerpaný z rodové historie). S mládím spjaté (často bezmocné) hledání hodnot a utváření charakterů, deziluzivní svár ideálů s realitou, citové a erotické zmatky a katastrofy, bolestné vášně a osudy romantických snů a ztroskotanců soustředěně zobrazil rovněž v prózách dušezpytného ladění: v knihách *Podivíni* a *Dvě povídky* a v generační románové kronice o zranění pěti studentů *Kamarádi svobody*. Ke studentskému životu se vztahují i dramata (s ústředním motivem nešťastné lásky) *Úspěch*, *Útěk*, *První deště* a *Propast věčně krásná*, dále pozdější úspěšná anekdotická hříčka *Ulička odvahy* a vzpomínková hra *Chroust*. Sto drobných próz, mnohotvárných, volně řazených subjektivních dojmů, prožitků, kreseb, nápadů a úvah M. soustředil v knize *Díže*, považované za nejtypičtější doklad impresionistické metody. Převážně v jejím duchu se nesla i M. básnická tvorba, charakteristická vynalézavostí, pestrostí nálad, motivů i hutností výrazu. Projevem generačního životního neklidu, milostné i sociální skepse a sarkastického buřičství byla především sbírka *Plamínky*. Různorodé záznamy duševních rozporů a zápasů přinesly též soubory *Duha* a *Tiché srdce*, ovlivněné válečnou atmosférou a laděné meditativněji, naznačující i vůli k překonání rozvrácenosti a nicoty (ve chvílích souznění s přírodou i s osudem kolektivu). Cyklus milostné lyriky a hledání životní intenzity a čínorodosti *Balady* vynikl formální vytríbeností a sevřeností (v klasickém útvaru francouzské villonské balady). Později se M. k poezii vracel pouze příležitostně, inspirován cestami do Jugoslávie a na Slovensko: v epické básni

Scirocco na motivy lidové balady, v mužně vyzrálé lyrice souboru *Rozloučení s jihem* s barvitým a smyslově intenzivním vylicením přírodních živlů a v lyrickoepickém podobenství *Požár Tater*, vyjadřujícím úzkost nad morálkou a budoucností lidstva. Soustavně se M. věnoval především dramatické tvorbě (vesměs s důrazem na vnitřní drama jedince pod vnějšími tlaky, s momenty citové a psychologické analýzy a v lyrickém zabarvení). Po 1. světové válce dokumentoval dobovou atmosféru v protiválečných, sociálněkritických hrách *Nebe, peklo, ráj* (tragédie ochrnutého válečného slepce s příznačným motivem dobrovolné smrti), *Dezertér* (pronásledování vojenského zběha marně toužícího po svobodě) a v komedii *Generace* (hledání cesty k zlepšení politických a morálních poměrů na pozadí rodinného generačního konfliktu). Na sklonku 10. let dále vydal skeče *Zelená garda, Náměsíčný a Josef se vrátil* (určené pro Červenou sedmu), milostné drama *Píseň života* a pohádkovou dialogickou hru *Lavička*. Z důvěrného poznání jihomoravské a slovenské přírody M. vytěžil svérázný soubor črt, impresí a zamyšlení nad životem a lidmi *Rybářská knížka*, z cest na jih knihu cestopisných fejetonů, národopisných úvah a komentářů *Hercegovina*. M. hledačství a inspiraivnost prokázala nejvýznamnější z jeho poválečných prozaických prací, cyklus drobných imaginativních rozmluv *Měsíc*, k němuž se hlásili poetisté jako k předznamenání svého programu (zvláště předmluva proklamovala proti moralizování a ideologizování čistou fantazii jako princip poezie, funkci svobodné tvůrčí osobnosti přesahující neutěšnou skutečnost i vlastní nezařazenost). K poetistickému scénickému lyrismu a k výbojům experimentálního divadla se M. osobitým způsobem, využívajícím snových principů a postupů pantomimy, klauniády, grotesky i satiry, přihlásil šesti filmovými librety *Husa na provázku* a pohádkovou komedií *Nasreddin...*, cyklem anekdot na téma lidové orientální moudrosti. S poetikou avantgardy je spjat také román z brněnského prostředí *Nejlepší dobrodružství*, konfrontující postoje a názory příslušníků tří generací a kombinující fantazijní a surrealistické techniky s realistickými popisy a rozvahami. K tradičnějšímu divadelnímu tvaru se M. vrátil v hrách realistického ražení s aktuálními společenskými náměty: pokusem o situační komedii *Praha – Brno – Bratislava* o losářských pod-

vodech, diptychem *Rodina 1933* o postavení a nezávislosti ženy v (rozpadající se) měšťanské rodině a dramatem *Mezi dvěma bouřkami*, které je rozhodnou kritikou mravní lhostejnosti před tušenou válečnou katastrofou v zřetelné polarizaci sociálních vrstev a sil dobra a zla. – M. činorodost a širší zájmy se projevila v kulturní publicistice rozmanitých žánrů. Literární, divadelní a výtvarnou kritiku psal především na počátku století (Moderní život, Obzory aj.), pozdější M. časopisecké články a glosy souvisely hlavně s jeho redakční a osvětovou činností a s brněnským kulturním životem. Svě umělecké přesvědčení projevil ve studii *Máchova poezie a její význam*, především tematikou individualismu a literárního nihilismu, kterou se zabýval již v nedokončené disertaci a rozvinul v esejích filozofického dosahu *Knihy o českém charakteru*. Osobitě pojatým svědectvím o M. literárních souputnících je *Kapitola o předválečné generaci*. Na počátku 20. let vydával a pod pseudonymy sám vyplňoval (převážně polemickými a ironickými spisy) knižnici *Nápady a výpady* (mj. epigramy *Kozí bobky z Parnasu*). Problematice moderního divadelnictví M. věnoval četné teoretické práce, proslovy i inscenační poznámky (*Před oponou, Režiséřův zápisník* aj.), v nichž spojoval zobecňující úvahy s praktickými zřeteli organizačními a popularizačními, podobně jako v odborné knihovnické literatuře (*Knížka o čtení praktickém* ad.).

PSEUDONYMY, ŠIFRY: Antonín Dubský, Bolehlav, Červená maska, Dr. Jaroslav Vrána, František Lipan, H. Lang, Ivan Had, Jan Chadraba, Jaromír Výborný, J. Dubský, Jiří Sequens, Joe Smetana, Josef Musil, Josef Zamazal, J. Sequens, J. Skála, J. Zamazal, Kamil Urbánek, Karel Mužík, Ladislav Andělíček, Maheu, Pavel Stodola, Prof. Mahatma Butler, Prosper, Richardson, Zelená maska; Č., H. L., J. M., jm., -jm., L., M., M. J., P., R., T., Z. ■ PŘÍSPĚVKY in: Akademie (1907–09); Almanach Kmene (1930); Besedy Času (1904–07); Bezládí (1905–06); Bibliofil (1928); Bytová kultura (Brno 1924–25); Cestovní zpravodaj ČSD (1934); Čas (od 1905); Časopis Českosl. obce učitelské (1938); Časopis českosl. (čes.) knihovníků (1922–38); Časopis pokrokového studentstva; Čes. osvěta (1924–31); sb. Československá škola a výchova (Brno 1928); Českosl. divadlo (1928, 1935); Českosl. knihkupec (1936); sb. Čeští spisovatelé vdovám a sirotkům našich vojnů (1916); Čtete (1938); 14. roční zpráva zemské vyšší realky v Hodoníně (1908); Divadelní list (1930–35); Divadelní šeptý (Brno 1920–21); ELK (1935–36); Faun (1902); sb. Fronta (1927); sb. F. X. Šaldovi

(b. d., 1932); Genesis (Kutná Hora 1901); Hovory o knihách (1937–39); Choses de théâtre (Paříž 1923); roč. Chudým dětem (Brno); Index (1929–39); sb. Jednota československá (Bratislava 1935); Jevišťe (1920–21); sb. Jindřich Vodák (1937); Jitřenka (1905); Kalendář Nár. divadla v Brně na r. 1930; Kmen (1927); sb. Knihovna jako instituce národní (Vyškov 1928); sb. Knížka o Šrámkovi (1927); Kraj čáslavsko-kutnohorský (Kutná Hora 1928); Kulturní revue jihozápadní Moravy (Jihlava 1935); Kulturní zpravodaj, pokr. Panoráma (1926–39); Květy (1904–13; 1906 D Prorok, 1913 D Propast věčně krásná); Laciné čtení (Brno 1919–20); Letáky (1902); Levá fronta (1931); Lid. noviny (1907–39; 1910 Máchova krajina); Listy pro umění a kritiku (1934); Lit. noviny (1927–39; 1937 D 1917–1937); Lit. rozhledy (1924–31); Loutkář (1926); Lumír (1907–22); Magazin DP (1933–35); Mláďi (Ml. Boleslav 1901); Moderní revue (1904–07; 1905 D Útěk); Moderní život (1903); Morava (Brno 1925); Mor. slovo (Brno 1932–36); Moravskoslezská revue (1907–11); Moravskoslezský sborník (Mor. Ostrava 1919); Národ (1917); Nár. a Stavovské divadlo, pokr. Nár. divadlo (1930, 1932); Nár. obzor (1907–08); Nár. osvobození (1924–37); Nár. práce (1939); Naše cesta; sb. Naše maminky (1933); Naše zprávy (1939); Nová omladina (1906–07); Nová scéna (1930); Novina (1908–10); Nový kult (1902–04); sb. O pornografii a braku v literatuře (Praha 1927); sb. Od Horácka k Podyjí (Znojmo 1929); Obzory (1906); Omladina; Osvěta venkova; Osvětový věstník Brněnska, Jihlavska a Uherskohradištska, pokr. Osvětový věstník moravskoslezský, pokr. Osvětová Morava (Brno 1925–35); sb. Památce Stanislava Rambouska (Jihlava 1938); Pásmo (1924); Pestrý týden (1929); sb. Pět let Družstevní práce (1927); sb. Pocta a výzva (Brno 1934); Pokroková revue (1905–13); Práce (1905); Prager Presse (1927–28); Právo lidu (1914); Pražská lid. revue (1907); sb. Pro Národní divadlo v Olomouci (1919); Příroda (od 1925); Ranní noviny (1934–35); Roj; Rozhled (1910); Rozhledy (1907, D Na horách); Rozhledy (1935–37); Rozpravy Aventina (1925–30); Rudé květy (1903–07); Rudé právo (1936); Rybářský věstník; Sborník Klubu přírodovědeckého v Brně (1927–38); Slovácko (Hodonín); sb. Slovenská miscellanea (Bratislava 1931); Středisko (1934); Střední škola (1923); Studentský almanach (1904–08); Studentský časopis (1928); Svítlna (1906–07); Svoboda (Brno 1919–37); Šibeničky (1906–18); Tribuna (1920–21); Tvorba (1927); Tylův odkaz (1929); U (1937); sb. U vrbiček (1934); Venkov (1917–30); Volná myšlenka; Volné směry (1907–10); Východočeský obzor (Pardubice 1907); Zádruha; Země (1920); sb. Zemské hlavní město Brno (1928); Zlatá Praha (1917–18); Zvon (1920); Ženský obzor (1904–07); Žijeme (1932–33); – posmrtně: Časopis Matice moravské (Brno 1957, přednášky Marnotratný národ a O Rudolfu Těsnohlídkovi); Meandr (Brno 1968, náčrt k D Jitro); Moravěnka (Přerov 1941); Slezský sborník (Opava

1957, přednáška o P. Bezručovi); Státní divadlo Brno (1957); Věda a život (1982); Zdar (1946). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie a práce o umění a knihovnictví*: Juanův konec (D b. d., 1905, i prem.); Černovská masakra (B 1907; 1907 část in leták Ta černovská neděla..., hudba H. Hopp); Klíč (D 1907, prem. 1927; 1947 s tit. Revoluce); Plamínky (BB b. d., 1907); Podivíni (PP 1907); Balady (BB 1908); Theseus (D b. d., 1909); Kamarádi svobody (R b. d., 1909); Janošík (D 1910, i prem.); 1914 přeprac. vyd. pro přírodní a ochotnická divadla); Máchova poezie a její význam (E b. d., 1910, pseud. H. Lang; 1941 s tit. Máchova poezie, ed. B. Mathesius); První deště (D 1910, prem. 1911); Mefistofeles (D b. d., 1910); Díže (PP b. d., 1911); Dvě povídky (b. d., 1911; P Démoni samostatně 1931); Její pohádky (1914; 1922 s tit. Co mi liška vyprávěla); Duha (BB 1916); Ulička odvahy (D 1917, i prem.); Tiché srdce (BB 1917); Mrtvé moře (D 1918, i prem.); Dvanáct pohádek (1918; Vašíček a léši samostatně 1961); Nebe, peklo, ráj (D 1919, i prem.); Zelená garda (D 1919, upr. J. Červený); Náměšitý (D 1919, i prem.); Píseň života (D 1919, prem. 1915); Lavička (D 1919, prem. 1929); Josef se vrátí (D 1919, i prem.); Chroust (D 1920, i prem.); Před oponou (EE 1920); Měsíc (PP b. d., 1920); Generace (D 1921, i prem.); Rybářská knížka (PP 1921; rozšíř. vyd. 1930); Zpívající pyramida (P 1921, pseud. Pavel Stodola); O umění Růženy Němcové a Boženy Svobodové (E 1921, pseud. Červená maska); Jak se dělá divadlo? (E 1921, pseud. Kamil Urbánek); Narabovaná kultura (EE 1921, pseud. Dr. Jaroslav Vrána); Moderní drama snadno a rychle (E 1921, pseud. Josef Zamazal); Kozí bobky z Parnasu (epigramy, 1921, pseud. Ladislav Andělíček); Rozřešme českou divadelní otázku! (E 1922, pseud. Richardson); Rouletabille v Čechách aneb Sebrané spisy Floriána Kreuzmanna (P 1922, pseud. Joe Smetana); Knížka pro každého spiritistu (E 1922, pseud. Prof. Mahatma Butler); Scirocco (B 1923); Pozdrav svobodné vlasti (B 1923, bibliof.); Režisérův zápisník 1. 1919–1920 (EE 1923, pseud. Richardson); Dezertér (D 1923, prem. 1924); Hercegovina (PP 1924); Knížka o čtení praktickém (1924); Kniha o českém charakteru (EE 1924); Nutnosti a možnosti veřejných knihoven (E 1925); Husa na provázku. 6 filmových libret (1925: Clown Čokoláda, prem. 1933; Válečná loď Bellerophon; Muž, který sedí, a přece jde, prem. 1926 s tit. Poklad krále Kadma; Trosečníci v manéži, prem. 1928 s tit. Trosečníci; Diderotovci; Král David mezi psy a kočkami); Praha – Brno – Bratislava (D 1927, i prem.); Básně (1928, částečně přeprac. výbor z knih Plamínky, Balady, Duha a Tiché srdce a další BB); Nejlepší dobrodružství (R 1929); Nasreddin čili Nedokonalá pomsta (D 1930, prem. 1928); Selská rebelie (D 1930, i prem., s E A. Filáčka in Památce selských rebelů); Rodina 1933 (DD 1934: O maminku, prem. 1933; Vyzkoušení přátel, prem. 1934; 1934 obě hry i samostatně); Požár Tater (BB 1934); Kapitola o předválečné generaci (E 1934); Antonín Procház-

Mahen

ka (E 1934, bibliof.; 1938 s tit. František Halas a Jiří Mahen malíři Antonínu Procházkovi, s E F. Halase, bibliof.); Rozloučení s jihem (BB 1934); Mezi dvěma boufkami (D 1938, prem. 1946); – posmrtně: Dvanáct o skutečném Nasr-ed-dinovi (anekdoty, 1940, bibliof.); Máchova krajina (1960, bibliof.). – *Výbory*: Sedm vybraných básní (1940, ed. F. Halas); Za nocí nejtmaších na slunce pamatuj! (z lyriky, 1955, ed. B. Dohnal); Za oponou umění a života (EE a kritiky, 1961, ed. V. Justl); Pryč s divadelní idylou (divad. publicistika, 1967, ed. J. Hek a Š. Vlašín); Dívka a voska (z próz, 1974, ed. J. Hrabák a M. Krémová); Divoké hnízdo (z próz, 1982, ed. Š. Vlašín); Modří ptáci hor (z lyriky, 1982, ed. Š. Vlašín). – *Souborná vydání*: Sebrané spisy J. M. (Družstevní práce, 1928–34, 7 sv.; obs. i výbory z próz Člověk ve všech situacích, Povědky a kresby, Toulky a vzpomínky); Divadelní hry J. M. (Družstevní práce, 1930–38, 5 sv.); Dílo J. M. (Českosl. spisovatel, 1953–59, 8 sv., ed. J. Hrabák, J. Studený, K. Palas a V. Válek); Lyrika, sv. 8, obs. i oddíl Z rozptýlených veršů). ■ SCENICKY. *Hry*: Úspěch (1906); Propast věčně krásná (1913); V pasti (1940). – *Překlady* (pseud. H. Lang): H. Müller-Schlosser: Krejčí Wibbel (1915); L. Holberg: Bradýř Melhuba (1921). ■ KORESPONDENCE: V. Bureš: Jak vznikl Janošik (J. Tůmovi z 1910), LidN 25. 8. 1934; M. se svěruje A. Mrštíkovi (z 1915–21), LidN 17. a 24. 6. 1940; in J. Dvořák: Čtení o M. a Těsnohlídkovi (M. Jiránkovi z 1909–10, F. Halasovi z 1935–38; 1941); in Korespondence Leoše Janáčka s libretisty Výletů Broučkových (L. Janáčkovi a V. Dykovi z 1908–13; 1950, ed. A. Rektorys); Z korespondence J. M. a Václava Mengra o J. Haškovi (z 1933–34), LitN 1951, s. 39; Státní divadlo Brno 1957, zvláštní č. 5–6 (K. Elgartu Sokolovi z 1922, A. Podhorskému z 1937 aj.); Můj milý... (E. Milénovi z 1932), HD 1957, s. 551; Z dopisů dvou knihovníků, J. M. a Stanislava Rambouska (Krajská knihovna Jihlava 1959, ed. F. Franc); J. M. Josefu Pojarovi (Krajská knihovna Plzeň 1960, ed. L. Kundera); J. Mourková: Vzájemná korespondence J. M. a Vítězslava Nezvala (z 1921–36), Sborník NM v Praze, ř. C, 1961, s. 218; Adresát J. M. (vzáj. koresp.; P. Bezručovi z 1932, 1934, 1937, K. Čápkovi z 1923, L. Dostalové z 1910, 1917, 1934, O. Fischerovi z 1928, 1934, M. Fričovi z 1935, F. Halasovi z 1930–31, 1935–36, K. H. Hilarovi z 1927, 1933, J. Honzlovi z 1925–29, M. Jiránkovi z 1909–10, J. Kobzaňovi z 1929, 1934–36, 1939, L. Kubovi z 1937–38, J. Kvapilovi z 1910, 1914, 1916–17, 1928, J. Ladovi z 1918, 1930–31, 1933–37, J. Machovi z 1936, M. Majerové z 1922, 1935, S. K. Neumannovi z 1930, V. Nezvalovi z 1920, 1922, 1932, 1934–36, J. Seifertovi z 1934, 1937–38, F. X. Šaldovi z 1932, 1934–35, F. Šrámkovi z 1937, B. Václavkovi z 1935, 1937, V. Vančurovi z 1924, 1930–32, 1935, 1937, J. Vodáčkovi z 1916, 1918, 1921, J. Vojtovi z 1927, 1933–34, V. Vydrovi z 1915; 1964, ed. J. Hek a Š. Vlašín); J. Hek, Š. Vlašín: Vzájemná korespondence básníků Ludvíka Kuby a J. M. (z 1932–39), Sborník NM

v Praze, ř. C, 1965, s. 103 + Vzájemná korespondence básníků J. M. a Františka Halase (z 1929–38), Sborník NM v Praze, ř. C, 1966, s. 1; M. Novotný: Má korespondence s J. M. (z 1924–38), Sborník NM v Praze, ř. C, 1967, s. 181; M. Jindřichu Honzlovi (z 1929), Meandr 1, 1968/69, s. 212; B. Polan: Dokumenty životní tragiky J. M. (B. Polanovi z 1938), Květy 1969, č. 19; J. Hek, Š. Vlašín: Obléhání divadla. Vzájemná korespondence Jaroslava Kvapila a J. M. (z 1906–33), sb. Otázky divadla a filmu 1 (1970); in Depeše z konce tisíciletí. Korespondence Vítězslava Nezvala (vzáj. korespondence z 1920–36; 1981, ed. M. Krulichová, M. Vinařová a L. Tomek); in Polohy srdce. Z korespondence Jaromíra Johna (z 1924; 1982, ed. M. Krulichová a M. Vinařová); O. Neff: O vážném nevážně, a přece vážně (J. Ladovi z 1930–35), Kmen 1987, č. 51. ■ REDIGOVAL časopis: Index (1929–32, s dalšími); *almanach*: Studentský almanach (1908, s A. Lustigem, J. Rosenzweigem-Moirem a G. Šmejcem); *knížnici*: Nápady a výpady (1921–22). ■ USPOŘÁDAL A VYDAL: Pozdrav Moravy (výbor moravských lidových balad, 1928, bibliof.); sb. Pocta a výzva (1934, s J. B. Svrčkem). ■

BIBLIOGRAFIE: Knižní dílo J. M. (Krajská knihovna v Brně 1959, sest. J. Šteflíčková a M. Papírník; bibl. z dalších let ve vyd. 1964 a 1969); J. Veselý: J. M. a divadlo, in Š. Vlašín: J. M. (1971); J. M. v Indexu (Knihovna J. M. v Brně 1974); J. Kubíček: J. M. – osobní bibliografie o životě a díle, sb. J. M., spoluvůdce pokrokové kulturní politiky (1983). ■ LITERATURA: A. Drtil: J. M. (1910); J. V. Pleva: M. – moravský Nasr-ed-din (1932); Mahenovi. Sborník k padesátinám (1933, ed. F. Halas a J. Žantovský; texty J. Macha, V. Nezvala, A. Pražáka, F. X. Šaldy, K. Titze, J. Trägera, F. Trávníčka aj.); sb. J. M. (1940, red. K. Bundálek aj.); J. Dvořák: Čtení o M. a Těsnohlídkovi (1941); kat. Brno J. Mahenovi (1957); K. Hrabě: Příspěvek k lidskému profilu J. M. (1960); J. Cejpek: J. M. – jeho knihovnický odkaz (1961); J. Mourková: J. M. Popis literární pozůstalosti (LA NM 1961); Š. Vlašín: J. M. (Divadelní ústav 1971) + J. M. (1972); K. Mahenová: Život s J. M. (1978); Mahenovské marginálie (1979, ed. V. Válek); J. Rambousek: J. M. a Českolipsko (1982); sb. Jiří Mahen, spoluvůdce pokrokové kulturní politiky (1983, studie J. Kudrnáče, L. Kundery, P. Pešty, J. Poláčka, Š. Vlašína aj.); V. Vařejková: Pohádky J. M. (1992, přeprac. a rozšíř. vyd. 1996); M. Suchomel: Jiné oči J. M. (1997, s knihou J. M.: Měsíc). ■ ● ref. Juanův konec: B. S-n, Máj 3, 1904/05, s. 615; an. (J. Vodák), Čas 31. 5. 1905; J. Borotínský, Divadelní list Máje 1905, s. 207; J. K. (Kopal), Pokroková revue 1905, s. 390 ●; J. Hilbert: ref. insc. Úspěch, MR 1905/06, sv. 17, s. 141; ● ref. Plamínky: fs. (F. Sekanina), Zvon 7, 1906/07, s. 687; A. N. (Novák), Přehled 5, 1906/07, s. 772; K. Fiala, MR 1906/07, sv. 19, s. 575; an. (J. Vodák), Čas 26. 5. 1907; S. K. Neumann, Mor. kraj 28. 6. 1907 → Stati a projevy 2 (1966); Quidam (F. X. Šalda), Volné směry 1907, s. 369 → KP 6 (1952); J. Ro-

- walski (A. Bačkovský), Lumír 36, 1907/08, s. 342 ●; ● ref. Podivíni: S. K. N. (Neumann), MSIR 4, 1907/08, s. 237 → Stati a projevy 3 (1968); O. Theer, Lumír 36, 1907/08, s. 247; ALAP (A. Procházka), MR 1907/08, sv. 20, s. 433; -ejč- (J. Krejčí), Naše doba 15, 1907/08, s. 461; K. H. Hilar, Pokroková revue 4, 1907/08, s. 545; an. (J. Vodák), Čas 9. 2. 1908; B. B-ová (Benešová), Novina 1908, s. 155 ●; ● ref. Balady: B. Akademie 12, 1907/08, s. 476; an. (J. Vodák), Čas 5. 7. 1908; J. Vrchlický, NL 21. 8. 1908; F. X. Šalda, Novina 2, 1908/09, s. 26 → KP 7 (1953); K. Fiala, MR 1908/09, sv. 21, s. 163; J. Rowalski (A. Bačkovský), Lumír 37, 1908/09, s. 265 ●; Š. Jež: ref. Theseus, Studentská revue 3, 1909/10, s. 118; ● ref. Kamarádi svobody: m. (A. Macek), Akademie 14, 1909/10, s. 285; B. Polan, Pokroková revue 6, 1909/10, s. 388; O. Šimek, Novina 3, 1909/10, s. 569; K. Hikl, Přehled 8, 1909/10, s. 612; -ejč- (J. Krejčí), Naše doba 17, 1909/10, s. 689; -il. (A. Novák), LidN 12. 2. 1910; an. (J. Vodák), Čas 27. 2. a 6. 3. 1910; Btš. (J. Bartoš), Nár. obzor 1910, č. 14; K. Sezima, Lumír 39, 1910/11, s. 25 → Krystaly a průsvity (1928) ●; ● ref. Janošik: K. H. Hilar, Divadlo 8, 1909/10, s. 487; A. M. (Macek), Akademie 14, 1909/10, s. 555; F. X. Šalda, Novina 3, 1909/10, s. 721 → KP 8 (1956); V. Dyk, Samostatnost 19. 7. 1910; Borgis (A. Heinrich), LidN 23. 7. 1910; J. Bartoš, Nár. obzor 1910, č. 40; an. (J. Vodák), Čas 2. 10. 1910 (i ref. Theseus); K. (F. V. Krejčí), PL 2. 10. 1910; T. (V. Tille), NL 2. 10. 1910; V. Švestka, Nár. obzor 1910, č. 44; Ant. Veselý, LidN 18. 12. 1910; K. Čvančara, Osvěta 1910, s. 902; KMČ (K. M. Čapek Chod), Zvon 11, 1910/11, s. 45; K. K. (Kamínek), Lumír 39, 1910/11, s. 41; Bratři Čapkové (J. Čapek, K. Čapek), Přehled 9, 1910/11, s. 73 → K. Čapek: O umění a kultuře 1 (1984); J. Karásek, MR 1910/11, sv. 23, s. 124 → Tvůrčové a epigoni (1927); O. Fischer, Čes. revue 4, 1910/11, s. 123; Hký (K. Horký), Stopa 1, 1910/11, s. 606; V. Martineček, Novina 5, 1911/12, s. 410 ●; ● ref. První deště: J. Schmitt, Novina 3, 1909/10, s. 538; A. M. (Macek), Rozhled 1910, č. 13; T. (V. Tille), NL 15. 5. 1910; J. R. M. (Rosenzweig-Moir), Studentská revue 1910, s. 309; -il. (A. Novák), LidN 3. 6. 1910; M. Rutte, MR 1910/11, sv. 23, s. 471; J. Bor, Samostatnost 18. 5. 1911 ●; ● ref. Mefistofeles: an. (J. Vodák), Čas 13. 11. 1910; St. (G. R. Opočenský), Studentská revue 4, 1910/11, s. 59 ●; F. X. Šalda: Poučné čtení o „vždy uctivém“ J. M. (polemika), Novina 4, 1910/11, s. 91 → KP 8 (1956); ● ref. Díže: an. (J. Vodák), Čas 29. 10. 1911; Ev. (E. Vachek), PL 10. 12. 1911; J. Thon, Umělecký měsíčník 1, 1911/12, s. 83; M. (V. Martineček), MSIR 8, 1911/12, s. 229; F. Sekanina, Zvon 12, 1911/12, s. 236; J. Bartoš, Novina 5, 1911/12, s. 253; K. Hikl, Přehled 10, 1911/12, s. 269; F. V. Vykoukal, Osvěta 1912, s. 310 ●; ● ref. Dvě povídky: -ejč- (J. Krejčí), Naše doba 19, 1911/12, s. 58 (i ref. Mefistofeles); -pa- (F. S. Procházka), Zvon 12, 1911/12, s. 30; Ant. Veselý, Čes. revue 5, 1911/12, s. 126 (i ref. Díže); Š. Jež, Novina 5, 1911/12, s. 251 ●; M. Hýsek: J. M., MSIR 10, 1913/14, s. 119; ● ref. Její pohádky: -ejč- (J. Krejčí), Naše doba 21, 1913/14, s. 562; R. (V. Červinka), Zlatá Praha 31, 1913/14, s. 323 ●; ● ref. insc. Píseň života: J. Vodák, Novina 1915, s. 104; O. Fischer, Čes. revue 9, 1915/16, s. 191; H. Jelínek, Lumír 1916, s. 46; ALAP (A. Procházka), MR 1916, sv. 30, s. 35 ●; ● ref. Duha: -t., Akademie 20, 1915/16, s. 358; jv. (J. Vodák), LidN 27. 8. 1916; K. Fiala, MR 1916, sv. 30, s. 282; -pa- (F. S. Procházka), Zvon 17, 1916/17, s. 54; A. N. (Novák), Lumír 1917, s. 42 ●; ● ref. Ulička odvahy: -t., Akademie 21, 1916/17, s. 182; M. P. (P. Haškovec), Naše doba 24, 1916/17, s. 785; Alap (A. Procházka), MR 1917, sv. 31, s. 191; K. (F. V. Krejčí), PL 23. 5. 1917; M. Majerová, Ženský svět 1917, s. 200; F. X. Š. (Šalda), Kmen 1, 1917/18, č. 15 → KP 10 (1957) ●; ● ref. Tiché srdce: W. (R. Weiner), Venkov 20. 7. 1917; Z. Hásková, Ženský svět 1917, s. 267; Š. Jež, MR 1917/18, sv. 32, s. 37; K. Toman, Čes. revue 11, 1917/18, s. 59; A. N. (Novák), Lumír 46, 1917/18, s. 92; F. X. Šalda, Kmen 1, 1917/18, č. 20 → KP 10 (1957); B. Bová (Benešová), Lípa 1, 1917/18, s. 208; B. P. (Polan), Nové Čechy 1918, s. 44 ●; ● ref. Mrtvé moře: H. Jelínek, Lumír 46, 1917/18, s. 427; B. Bová (Benešová), Lípa 1, 1917/18, s. 672; J. H. (Hilbert), Venkov 22. 6. 1918; K. (F. V. Krejčí), PL 22. 6. 1918; jv. (J. Vodák), LidN 25. 6. 1918; J. Krecar, MR 1918, sv. 33, s. 239; M. Majerová, Ženský svět 1918, s. 256; J. Borecký, Osvěta 1918, s. 509; O. Fischer, Cesta 1, 1918/19, s. 106; J. V. Sedlák, Kmen 2, 1918/19, s. 240 ●; ● ref. Nebe, peklo, ráj: K. Engelmüller, Zlatá Praha 36, 1918/19, s. 191; Delta (E. Konrád), Kmen 2, 1918/19, s. 374; J. Krecar, MR 1918/19, sv. 34, s. 260; Z. Hásková, Lumír 47, 1918/20, s. 142; j. k. (J. Kodíček), Tribuna 8. 2. 1919; jv. (J. Vodák), LidN 11. 2. 1919; M. Majerová, Ženský svět 1919, s. 57; A. Novák, Národ 1919, s. 84; E. S. (K. Elgart Sokol), LidN 8. 3. 1919; J. Borecký, Osvěta 1919, s. 188; M. Haškovec, Nové Čechy 1919, s. 209 ●; ● ref. Píseň života: D., Lípa 2, 1918/19, s. 590; K. Svoboda, Čes. revue 12, 1918/19, s. 674 ●; O. Fischer: K dramaturgii J. M., Cesta 1, 1918/19, s. 1102 a pokr. → K dramatu (1919); K. Svoboda: ref. Náměsíčný, Čes. revue 13, 1919/20, s. 544; ● ref. Lavička: Kaz. (F. S. Procházka), Zvon 19, 1918/19, s. 418; M. Novotný, Nové Čechy 1920, s. 211; L. Blatný, NO 10. 11. 1920 ●; ● ref. Chroust: L. Blatný, MSIR 1920, s. 24; E. S. (K. Elgart Sokol), LidN 21. 2. 1920; J. Krecar, MR 1920/21, sv. 36, s. 345; -vh- (M. Hýsek), Kmen 4, 1920/21, s. 513; J. Vrba, Pramen 1921, s. 556 ●; ● ref. Před oponou: jv. (J. Vodák), Jevišťe 1920, s. 559; B. P. (Polan), Nové Čechy 4, 1920/21, s. 391; -vh- (M. Hýsek), Kmen 4, 1920/21, s. 616; E. S. (K. Elgart Sokol), LidN 21. 1. 1921; F. Götz, Niva 1921, s. 20; A. Vyskočil, Čes. revue 1921, s. 258 ●; ● ref. Měsíc: J. Krecar, MR 1920/21, sv. 36, s. 280; K. H. (Hikl), Naše doba 28, 1920/21, s. 463; M. Novotný, Cesta 3, 1920/21, s. 616; fg. (F. Götz), Niva 1921, s. 39; M. P. H. (Pujmanová-Hennerová), Tribuna 6. 3. 1921; Ant. Veselý, Pramen 1921, s. 185; K. Č. (Čapek), LidN 14. 4. 1921 → O umění a kultuře 2 (1985); A. Novák, Venkov 19. 4. 1921 (i ref. Před oponou); A. Vyskočil, Čes. revue

Mahen

- 1921, s. 258 ●; ● ref. Generace: J. Hilbert, Venkov 18. 10. 1921; J. H. (Hora), RP 18. 10. 1921; Kазetka (K. Z. Klíma), LidN 18. 10. 1921; K-ček. (J. Kodíček), Tribuna 19. 10. 1921; K. Engelmüller, Zlatá Praha 1921, s. 367; E. Konrád, Čes. revue 1921, s. 446; R. Jenská, Ženský svět 1921, s. 271; ALAP (A. Procházka), MR 1921/22, sv. 37, s. 20; M. Novotný, Cesta 4, 1921/22, s. 291 ●; ● ref. O umění Růženy Němcové...: J. V. S. (Sedlák), Tribuna 9. 12. 1921; A. P. (Procházka), MR 1921/22, sv. 37, s. 58; A. Vyskočil, Čes. revue 1922, s. 279 ●; ● ref. Rybářská knížka: A. H. (Hartl), Most 1, 1921/22, s. 102; A. N. (Novák), LidN 19. 2. 1922; J. V. Sedlák, Tribuna 19. 2. 1922; K. Sezima, Lumír 1922, s. 261 → Masky a modely (1930); A. M. Píša, Proletkult 1, 1922/23, s. 190 ●; A. Vyskočil: ref. Kozí bobky..., Čes. revue 1922, s. 357; ● ref. Scirocco: -vb- (V. Brtník), Topičův sborník 10, 1922/23, s. 473; -pa- (F. S. Procházka), Zvon 23, 1922/23, s. 642; M. M. (Majerová), RP 28. 2. 1923; A. N. (Novák), Lumír 1923, s. 377; K. J. Beneš, Lit. listy 1, 1923/24, s. 39 ●; V. Brtník: ref. Režisérův zápisník, Venkov 17. 3. 1923; B. Vlček: Roztříštěná energie. Glosy k dílu J. M., Zvon 24, 1923/24, s. 444; ● ref. Hercegovina: J. O. Novotný, Cesta 6, 1923/24, s. 618; B. Václavek, NO 2. 4. 1924 ●; ● ref. Dezertér: A. Č. (Černík), Rovnost 13. 1. 1924; J. H. (Hilbert), Venkov 2. 10. 1924; Kазetka (K. Z. Klíma), LidN 2. 10. 1924; Klo. (J. K. Fragner), NO 2. 10. 1924; M. Majerová, RP 2. 10. 1924; nv (Ant. Veselý), PL 2. 10. 1924; D. Raisová, Ženský svět 1924, s. 271; H. Jelínek, Lumír 1924, s. 440; ALAP (A. Procházka), MR 1924/25, sv. 40, s. 23; -jef- (J. Fučík), Pramen 5, 1924/25, s. 140 → Divadelní kritiky (1956); E. Konrád, Cesta 7, 1924/25, s. 98 ●; ● ref. Knižka o čtení praktickém: Jv. (J. Vodák), Čes. slovo 9. 3. 1924; V. Brtník, Venkov 9. 8. 1924; J. O. Novotný, Cesta 7, 1924/25, s. 221; P. Fraenkl, Host 4, 1924/25, s. 221 ●; Ant. Veselý in Listy autorům (1924); ● ref. Kniha o českém charakteru: P. Fraenkl, Host 4, 1924/25, s. 221; F. Götz, NO 22. 2. 1925; Dom. P. (Pecka), Archa 1925, s. 128; B. Václavek, RP 10. 5. 1925; V. Brtník, Venkov 20. 5. 1925; -och- (F. S. Procházka), Zvon 26, 1925/26, s. 15 ●; ● ref. Husa na provázku: B. V. (Václavek), Pásmo 2, 1925/26, s. 31; A. C. Nor, Host 5, 1925/26, s. 125; J. Fučík, Tvorba 1, 1925/26, s. 148; vz. (V. Zelinka), Zvon 26, 1925/26, s. 218; V. Brtník, Venkov 7. 1. 1926; V. Nezval, Čes. filmový svět 1926, č. 1 → Manifesty, eseje a kritické projevy z poetismu (1967); an. (M. Novotný), Kulturní zpravodaj 3, 1926/27, s. 7 ●; J. L. Fischer: Protí „kulturnímu optimismu“, Var 5, 1927/28, s. 47 ● ref. insc. Trosečníci: O. Š. M. (Štorch-Marien), RA 3, 1927/28, s. 125; M. M. (Majerová), RP 28. 1. 1928; AMP (A. M. Píša), PL 28. 1. 1928; M. Pujmanová, Tribuna 28. 1. 1928 ●; ● ref. Praha – Brno – Bratislava: an., Divadlo 2, 1927/28, č. 8; E. S. (K. Elgart Sokol), LidN 27. 4. 1928; Hřč. (J. Horáček), Venkov 29. 4. 1928; J. B. Svrček, Tribuna 4. 5. 1928 ●; V. Nezval in J. M.: Básně (1928) → Manifesty, eseje a kritické projevy z poetismu (1967); ● ref. Básně: Chr., Panoráma 1928, s. 53; G. (F. Götz), NO 10. 6. 1928; A. N. (Novák), LidN 24. 6. 1928; -a. (J. Hora), LitN 1928, č. 12; AMP (A. M. Píša), PL 9. 9. 1928; B. Fučík, Host 8, 1928/29, s. 43; B. V. (Václavek), ReD 2, 1928/29, s. 130; F. Kovárna, Signál 1, 1928/29, s. 274 ●; ● ref. insc. Nasreddin: schz (K. Schulz), LidN 4. 11. 1928; Hřč. (J. Horáček), Venkov 6. 11. 1928; J. B. Svrček, Tribuna 8. 11. 1928; Č. Jeřábek, RA 4, 1928/29, s. 93 ●; ● ref. Nejlepší dobrodružství: -rna (F. Kovárna), Host 8, 1928/29, s. 221; S. (J. Sekera), Stan 1929, s. 92; G. (F. Götz), NO 23. 6. 1929; ax. (E. Vachek), PL 11. 8. 1929; A. N. (Novák), LidN 18. 8. 1929; B. V. (Václavek), Tvorba 1929, sv. 2, s. 254; M. Novotný, Panoráma 7, 1929/30, s. 9; K. Sezima, Lumír 56, 1929/30, s. 257; A. M. Píša, Sever a Východ 1930, s. 33 → Dvacátá léta (1969); J. Matouš, Nové Čechy 13, 1930/31, s. 83 ●; K. Titz in J. M.: Balady (1929); an.: ref. insc. Selská rebelie, Venkov 31. 5. 1930; F. Halas: M. ve všech situacích, Panoráma 1931, s. 90 → Imagena (1971); F. Götz in Básnický dnešek (1931); P. Fraenkl: M. lyrik, Index 1932, s. 101; Co byste chtěli říci M. k padesátce (F. Mareš, F. Trávníček, A. Trýb aj.), Svoboda (Brno) 11. 12. 1932; J. Träger: Dramatik vzdoru a vzpoury, Nár. divadlo 10, 1932/33, č. 8; ● ref. Rodina 1933 (O maminku): P. Fraenkl, Divadelní list 8, 1932/33, s. 388; B. V. (Václavek), Index 1933, s. 42 ●; ● ref. insc. Clown Čokoláda: AMB. (Brousil), Venkov 13. 12. 1933; jtg. (J. Träger), Čin 1933, s. 550; (J. J.) Paulík, RA 9, 1933/34, s. 66; J. V. (Vodák), Naše doba 41, 1933/34, s. 241; V. Nezval, Divadelní list 9, 1933/34, s. 530 → Manifesty, eseje a kritické projevy z let 1931–1941 (1974); J. L. F. (Fischer) a B. V. (Václavek), oba Index 1934, s. 28 ●; ● ref. Kapitola o předválečné generaci: B. Václavek, Panoráma 1933, s. 158; J. V. Sedlák, Venkov 2. 3. 1934; G. (F. Götz), NO 18. 3. 1934; A. Pražák, Naše věda 1934, s. 174; AMP (A. M. Píša), PL 10. 8. 1934; m. b. (B. Mencák), Čin 1934, s. 307 ●; ● ref. Rodina 1933 (Vyzkoušení přátel): H. Jelínek, Lumír 60, 1933/34, s. 284; J. V. (Vodák), Naše doba 41, 1933/34, s. 366; G. (F. Götz), Nár. divadlo 11, 1933/34, č. 9 a 11; (J. J.) Paulík, RA 9, 1933/34, s. 99; J. L. F. (Fischer), Index 1934, s. 15; Č. J. (Jeřábek), LidN 28. 1. 1934; J. K. (Krejčí), Nár. politika 30. 1. 1934; J. B. S. (Svrček), Čes. slovo 30. 1. 1934; P. Fr. (Fraenkl), NO 31. 1. 1934; Ot. F. (Fischer), LidN 25. 2. 1934 (i ref. O maminku); J. H. (Hilbert), Venkov 28. 2. 1934; J. Träger, Panoráma 1934, s. 41 (i ref. O maminku) ●; ● ref. Požár Tater: B. Slavík, Lumír 60, 1933/34, s. 288; A. N. (Novák), LidN 18. 3. 1934; B. V. (Václavek), Index 1934, s. 32; J. Seifert, Panoráma 1934, s. 77; AMP (A. M. Píša), PL 10. 8. 1934; A. Černík, Čin 1934, s. 730 ●; ● ref. Rozloučení s jihem: J. Seifert, Panoráma 1934, s. 101; G. (F. Götz), NO 6. 12. 1934; P. Eisner, LitN 7, 1934/35, č. 6; AMP (A. M. Píša), PL 27. 1. 1935; A. N. (Novák), LidN 28. 1. 1935; B. V. (Václavek), Index 1935, s. 20; B. Slavík, Lumír 62, 1935/36, s. 166 ●; V. Vančura: ref. Mezi dvěma bouřkami, Panoráma 1938, s. 75; ● nekrology: -btk- (V. Brtník), Zvon 39, 1938/39, s. 559; A. M. Brousil a J. Knap, oba Venkov 24. 5. 1939; V. H.

Jarka, NL 24. 5. 1939; M. (V. Martínek), Moravsko-slezský deník 24. 5. 1939; E. Schmidt-Bass a A. N. (Novák), LidN 24. 5. 1939; s. (F. Sekanina), Nár. politika 24. 5. 1939; jv (J. Vodák), Čes. slovo 24. 5. 1939; by (B. Václavěk), Mor. večerník 28. 5. 1939 → Literární studie a podobizny (1962); J. Hch. (Dolanský), Dělnická osvěta 1939, s. 71; J. Zatloukal, Kolo 1939, s. 77; V. Černý, KM 1939, s. 228 → Tvorba a osobnost 1 (1992); F. Halas, Divadlo 1939, s. 199 → Imagena (1971); V. Jiříkovský, Divadelní list 1939, s. 447 ●; Mahenovo číslo, Index 1939, č. 4–5 (články a vzpomínky J. Bezdíčka, J. Kubička, J. Šnobra, J. Taufera, J. Trágera, B. Václavka aj.); L. Rezníček: M. a tvůrčí čtení, Časopis čes. knihovníků 1939, s. 50; J. Marcha in Z okna pokojného domu (1940); ● ref. insc. V pastí: pí (F. Pišek), LidN 15. 10. 1940; A. K. (Klimeš), Divadelní list 16, 1940/41, s. 39 ●; F. Halas: M. lyrika, Panoráma 1941, s. 34 → Imagena (1971); F. Götz: J. M., sb. České umění dramatické 1 (1941); R. Hrdlička: M. spolupráce s osvětovými časopisy na Moravě, Časopis čes. knihovníků 1942, s. 45; J. Lada in Kronika mého života (1942); bs (B. Slavík): Nad dílem J. M., LidN 12. 12. 1942; R. Hrdlička: O pohádkách v díle J. M., Úhor 1943, s. 81; K. Polák: ref. Máchova poezie, Naše věda 1943, s. 162; L. Rezníček: M. starostlivý (knihovník), Čes. osvěta 1946, s. 62 a pokr.; ● ref. insc. Mezi dvěma boufkami: B. Březovský, NO 22. 8. 1946; L. Fikar, Mladá fronta 22. 8. 1946; Kd (E. Konrád), Svob. noviny 22. 8. 1946 ●; F. Pražák in Paměti českých spisovatelů z dětství (1946); B. Václavěk in Deset týdnů (1946); J. Linhart: Deset let bez M., LidN 22. 5. 1949; J. Hrabák in J. M.: Nejlepší dobrodružství (1950) → Šest studií o nové české literatuře (1961); J. Kopecký in J. M.: Janošík (1952); J. Hrabák in Dílo J. M. 1–6 (1953–56); E. Vachek: J. M., HD 1954, s. 205; V. Justl: Dramatik J. M., Divadlo 1954, s. 433; O. Mrkvička: J. M., LitN 1955, č. 38; K. Bundálek in J. M.: Chroust (1955); B. Dohnal in J. M.: Za nocí nejtmařších... (1955); V. Justl in J. M.: Rybářská knížka (1956); Státní divadlo Brno 1957, č. 5–6 (k 75. výr. M. narození, K. Bundálek, J. Hek, F. Kosek, Š. Vlašín, J. Žantovský aj.); F. Halas: Za J. M. (přednáška z 1947), HD 1957, s. 554 → Imagena (1971); Š. Vlašín: Co M. nedopsal... (torza dramatu), HD 1957, s. 558; J. Studený in J. M.: Lyrika (Dílo J. M. 7, 1958); K. Palas a V. Válek in J. M.: Divadelní hry 3 (Dílo J. M. 8, 1959); -jb- (J. Brabec): J. M., LitN 1959, č. 8; J. Svoboda: M. a Nezval, HD 1959, s. 215; V. Nezval in Z mého života (1959); A. Dvořák in J. M.: Husa na provázku (1959); J. Hájek: „Mezigenrace“ J. M., sb. Brno v minulosti a dnes 1 (1959); R. Pytlík: M. vývoj k dramatu Janošík, SLit 1961, s. 49; V. Justl in J. M.: Za oponou umění a života (1961); J. Hek: Mahenovo donkichotství, alm. Dokořán 1 (1961); Č. Jeřábek in V paměti a v srdci (1961); K. Bundálek: J. M. o herectví, Sborník JAMU 3 (1961) + Léta M. brněnské dramaturgie, sb. Brno v minulosti a dnes 3 (1961) → Kapitoly z brněnské dramaturgie (1967); J. Hájek: M. projevy o problémech literatury a umění, Časo-

pis Mor. muzea 1962, s. 189; -vf- (V. Forst): 80 let J. M., Tvorba 1962, s. 1194; V. Justl: J. M. a popěvratová generace básnická, Plamen 1964, č. 5; Š. Vlašín: J. M. v Indexu a před Indexem, Václavkova Olomouc 1966 (1967); J. Hek, Š. Vlašín in J. M.: Pryč s divadelní idylo (1967); O. Sus: Umahenováš se... (o čas. Meandr), Index 1968, č. 10; L. Kundera in J. M.: Měsíc (1968); F. Buriánek in Generace buřičů (1968); F. Vodička: Český literární mýtus na Slovensku, Orientace 1969, s. 1; J. L. Fischer: J. M., Index 1969, č. 5; J. Hrabák in J. M.: Dívka a voska (1974) → Život s literaturou (1982); L. Tomek in Za slova tiše nahlédni (1980); P. Taussig: Jeden a půl filmu J. M., Film a doba 1981, s. 557; ● k 100. výr. narození: Š. Vlašín, ČLit 1982, s. 252; J. Hrabák, F. Kožík a J. Uher, Lit. měsíčník 1982, č. 10; L. Vacina, Čtenář 1982, s. 371; L. Kundera, Brněnský večerník 10. 12. 1982; F. Cinger, RP 11. 12. 1982 ●; P. Koukal in Trubači revolt (1984); J. Uher in Argonauti z Moravy (1987); Š. Vlašín: Milovník a znalec přírody J. M., sb. Přírodní tematika v literatuře (Brno – Kroměříž 1987); J. Mourková in Buřiči a občané (1988); I. Vízdalová: Prozaický typ J. M., Lit. měsíčník 1988, č. 9; J. Hek: J. M. a česká literární historiografie, Václavkova Olomouc 1987 (1989); J. Sedlák: M. a literatura pro děti a mládež, ZM 1989, s. 289; zp (Z. Pešat) in Slovník básnických knih (1990, Plamínky); J. Hek: J. M. 1992, Duha 1992, č. 4; J. Sedlák: M. knihovník, Duha 1992, č. 4; J. Pernes in Svět Lidových novin 1893–1993 (1993, s. 37); D. Moldanová in Studie o české próze na přelomu století (1993); J. Sedlák: M. divadelník a knihovník, Duha 1994, č. 2 + M. opravy Balad, SPFF Brno, ř. D, 1994; L. Kundera: Poznámka (k Lavičce), Milř 1994, č. 2; J. Sedlák: M. humorně, Milř 1995, č. 3; V. Justl: Trocha poezie nikoho nezabije 38, 39, Divadelní noviny 1995, č. 10 a 11; L. Kundera: Napřed vyklidit u sebe! (glosa ke korespondenci Halas – M.), Právo 29. 5. 1997.

šv, lm

Mährisches Magazin viz in Josef Vratislav Monse

Bohumil Mach

* 17. 9. 1916 Javorník u Kašperských Hor
† 16. 4. 1989 Praha

Lyrický básník.

Narodil se v osadě Tejmlov jako syn zedníka, obecnou školu vychodil v Javorníku a měšťanskou školu 1930 ve Stachách. 1933 se vyučil lačkářem a malířem písma v Kyjích u Prahy,

Mach

1934–37 pracoval jako dělník u různých firem, po absolvování vojenské prezenční služby byl 1939–44 v chemické továrně v Praze dělníkem, pak skladníkem a po vystudování obchodní akademie Ústřední školy dělnické účetním. Do 1947 působil jako spisovatel z povolání a externí lektor různých nakladatelství, do 1949 byl tajemníkem Spolku čes. beletristů Máj, pak šéfredaktorem deníku Průboj v Ústí n. Lab. a 1951–61 redaktorem Zeměd. novin. 1962–63 interně dokončil předtím externí studium na Vysoké škole stranické-Institutu společenských věd při ÚV KSČ. 1963 se stal redaktorem Vydavatelství min. zemědělství a 1965 šéfredaktorem týdeníku Socialistické zemědělství; 1968–70 byl ředitelem odboru na Čes. úřadě pro tisk a informace, pak až do 1980 redaktorem deníku Práce.

Svou lásku k Šumavě vyjádřil M. básní *Měsícem zažehnutá*, založené na kaleidoskopickém popisu toulek rodným krajem, obdobně v jednotlivých pohledech zachytil České Budějovice s jejich rozmanitou atmosférou (*Spící město*). V milostných verších a v pokusech o reflexivní poezii, inspirovaných osobou K. H. Máchy, poetizoval útržkovitě naznačené scény a situace z jeho života (*Prška snění*). Patos vlastenecké poezie rozvíjel M. v horce, toužebně či bojovně laděných epizodách zachycujících období od Mnichova po osvobození (*Záře v temnotách*). – Je autorem tří rozhlasových her a spoluautorem loutkové hry.

PSEUDONYMY, ŠIFRY: Bohumil Javor, Jiří Stach, Michail Tejmlov; Ach, -ach-, BM, bm, -bm, -bm-, il, m, ma. ■ PŘÍSPĚVKY in: Básnický almanach 1958 (1959); kal. Blahoslav (1945); sb. 2. celostátní sjezd JZD (1955); Českosl. novinář; sb. Český věnec Lužici (1946); sb. Čeští spisovatelé a veřejnost o junáctví (1947); sb. Festival Malostranské besedy (1945); Lid. demokracie; Lid. revue; Lid. noviny; Jihočes. lidový kalendář 1960 (Čes. Budějovice 1959); Jiskra (Jihlava); sb. Jižní Morava svému pěvci (Znojmo 1958); Kalendář jihočes. jednoty (Čes. Budějovice 1945); sb. Národní umělec V. Nezval 1900–1960 (Znojmo 1960); Nový hlas; Obrana lidu; sb. Písně ze tmy (1945); sb. Polní květy (Liberec 1958); Práce (od 1970); Průboj (Ústí n. Lab.); Rudé právo; Socialistické zemědělství; Stráž míru; Svět práce; Škola a kultura; Tvorba; Zeměd. noviny (1954 cyklus BB Verše psané do větru); sb. Z mělnické skály (Mělník 1963). ■ KNIŽNĚ. *Poezie*: Stříbrná jezera (BB 1942); Hvězdy v slzách (BB 1942); Hořké květy (BB 1943); Hotel Stella (B 1943); Měsícem zažehnutá (B 1943); Prška snění (BB 1943); Políbení (BB 1944); Setkání (B 1945); Zář v temnotách (BB b. d., 1946); Petr Ka-

livoda (B 1947); Spící město (BB 1947); Země za Dunajem (BB 1955); Petr Bezruč 90 (BB 1957). ■ SCÉNICKY. *Hra*: Paní z Karlštejna (1946, s V. Kadlecem). ■ REDIGOVAL *knižnici*: Jaro (Studentská knihtiskárna, 1947). ■

LITERATURA: vbk (V. Běhounek): ref. Stříbrná jezera, Nár. práce 16. 6. 1942; ● ref. Prška snění: V. Kolár, LidN 3. 4. 1944; J. Morák, Řád 1944, s. 322 ●; ● ref. Zář v temnotách: B. Polan, KM 1946, s. 25; ok. (O. Kryštofek), Mladá fronta 3. 1. 1946 ●; jfm (J. F. Mölzer): ref. Spící město, Škola a kultura 1947, s. 198; M. S. (Schulz): ref. Verše psané do větru, LitN 1954, č. 2.

pb

Josef Mach

* 5. 2. 1883 *Loučeň* u Nymburka
† 8. 11. 1951 *Praha*

Básník a prozaik, publicista; od ironického, krajně oproštěného traktování současnosti, charakteristického pro jeho příslušnost k předválečné bohémě, přešel v čase podpory osvobozeneczkých snah k vlasteneckým proklamacím, nadále však tíhl k humoru, parodii a anekdotě; překladatel z americké, německé a italské literatury.

Podepisoval se i J. S. Mach. – Pocházel z rodiny zahradníka v zámeckém parku v Loučeni. O první literární práce se pokusil na obecné škole, uvědoměle začal psát na gymnáziu v Ml. Boleslavi (1894–99), kde se spolužáky – mj. F. Gellnerem – vydával studentské časopisy. Gymnázium dokončil v Truhlářské ul. v Praze (mat. 1902); zde se účastnil literárního života nejmladší generace, spolu s F. Gellnerem, R. Haškem a dalšími vydával literární Letáky. 1902 se podílel na vzniku sdružení mladé generace Syrix, jehož orgánem se stal 2. roč. časopisu *Moderní život*. Od 1902 studoval češtinu a němčinu na filoz. fakultě v Praze; po roce vojenské služby v Tridentu a po dalším roce studia na univerzitě v Innsbrucku se vrátil do Prahy, studium však nedokončil. 1909–10 spolupracoval s kabaretem Červená sedma a 1911–12 se účastnil založení a akcí Haškovy Strany mírného pokroku v mezích zákona. V polovině 1912 odjel do Ameriky; prvních sedm let strávil v Chicagu, dalšího půl roku v New Yorku a od 1920 žil ve Washingtonu. Ve Spojených státech krátce působil jako učitel na českých školách, jako tovární úředník, delší

dobu jako redaktor a ilustrátor českých novin v Chicagu a New Yorku. Za války se angažoval v českém protirakouském hnutí v USA. Po vzniku ČSR byl ve Washingtonu ředitelem tiskové služby českosl. vyslanectví a pak od 1922 působil v téže funkci na českosl. vyslanectví v Římě. 1927 se vrátil do ČSR a pracoval na min. zahraničí v Praze. Zde žil i po odchodu do výslužby až do své smrti.

Pro tvorbu M. je charakteristické zakotvení ve skutečnosti a autopsii, persiflující i sebeironický tón, tematická nesložitost a formální oprostěnost. Po gymnaziální dekadentní epizodě (báseň *Vrak*) se M. obrátil proti typu symbolistně-dekadentní poezie a pod vlivem Heinovým, Macharovým i Gellnerovým vytvářel prozaizující, cynicky se tvářící a banalizující verše, pro něž se inspiroval všedním životem, odporem k entuziasmu i vlastními, zejména erotickými zážitky, a jejichž častými výrazovými prostředky byly parodie, parafráze lidových popěveků a vyhrocená pointa. Jeho skeptický racionalismus nebyl však tak důsledný a tragicky vyhrocený jako Gellnerův, nadlehčoval a vyvažoval jej humor i idyličnost. Takto se M. představil ve své první básnické sbírce *Robinson Krusoe*, která v rámci autobiografických motivů přinesla též reminiscenci anarchistického horlení bohémské mládeže a vyslovila ironickou distanci k bývalým iluzím básníka i jeho druhů (báseň *Anarchisti*). V M. díle psaném v Americe z počátku převládala kontinuita s dřívější tvorbou. Básnická sbírka *Na obou polokoulích* pokračovala v dosavadních motivech i formálních postupech, groteskní humor přinesly prózy *Tři mrtvolky ve sklepě a jiné*. M. pozdější literární tvorba stejně jako jeho fejetonistika plnila však z největší části funkci agitační a žurnalistickou, nejčastěji postihovala satirickou i humorně laděnou kritikou extrémů a kontrasty „amerikanismu“ a nešvary krajanického hnutí. Za 1. světové války se stal M. jedním z prvních básníků národněosvobozenického odboje. Svou rozsáhlou válečnou poezii, kterou později ve výběru představil svazkem *Americké verše z doby válečné*, založil na patriotickém moralismu a rétorickém patosu. Po návratu do vlasti M. už nenavázal ztracenou souvislost s literárním vývojem. Jeho tvorba se ustálila na příležitostném causeristickém veršování, vzpomínkové a humorné fejetonistice (autobiografická próza *Života běh*) a literární parodii (*Jaro v české poezii*). Hlavní oblastí je-

ho literární činnosti ve 30. a 40. letech bylo překladatelství, zejména ze souboré americké humoristické prózy (povídky O'Henryho, prózy R. Bradforda vycházející z černošského folkloru v USA a z jižanského dialektu). Pořádal též soubory zábavných příběhů a anekdot.

PSEUDONYMY, ŠIFRY: Bedřich Borovička, Bohumil Švarc (Kopřivy 1911), Bohuslav Švarc, Dr. Genserich, Fernet Branca, F. Ledecký, Jan Zachrtadán (V boj), Jaroslav Mcelský (Besídka malých), K. J. Ledecký, Viktor Klement (Švanda dudák aj.); -ach- (Kopřivy 1911), J. M., -r-. ■ PŘÍSPĚVKY in: Almanach Kmene (1932); Besedy Času (1912); Besídka malých (1895); Čechoslovák (New York 1920); Čin (1930–31); Denní hlasatel (Chicago 1913); Dobrý den (1928–29); Duch času (Chicago); Humorist. listy; Jednou za čas (Chicago 1918–19); Kalendář českožidovský; Karikatury; Kopřivy; Letáky literární, pokr. Letáky (1902); Letáky; Lid. noviny (1912, 1921, 1924–38, řada překl., zejména ve 30. letech); Lit. noviny; Lit. noviny (1950); Lumír (1931); sb. Mahenovi (1933); Máj (1908–09); Margiálie (1945); Moderní revue (1899); Moderní život (1902–03); Nár. obzor (1907); Nár. osvobození (1928–30, 1933); Naše pohraničí (1928–30); Neruda (1906); Nový kult; Panoráma (1935–37); Pestrý týden (1927–28); Právo lidu (1912, 1931); Rivista de letteratura Slave (Řím 1926, překl. Vrchlického básní do italštiny); Rozhledy (1934); Rozpravy Aventina (1925–26); Rudé květy (1908–09); Rudé právo (1937–38); Slávie (Chicago 1916–18); Sobota (1930); Spravedlnost (Chicago 1912–13); Studentský almanach; Světozor (1929–32); Svornost (Chicago 1913–16); Šibeničky (1906–07); Šotek (Chicago); Švanda dudák; Tvorba (1933); sb. U vrbiček (1934); V boj (Chicago, od 1916); Večery (1912); Volné směry (1897, B Vrak); sb. Zborov 1917–1937 (1937). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie*: Robinson Krusoe (BB b. d., 1909, rozšř. vyd. 1912); Na obou polokoulích (BB, Chicago 1918); Tři mrtvolky ve sklepě a jiné (PP, Chicago 1919); Americké verše z doby válečné (BB 1924); Plavba do Ameriky 1912 (B 1930); Života běh (autobiografická P, 1933); Jaro v české poezii (B 1937); – posmrtně: J. Hašek a druzí: Větrný mlynář a jeho dcera (DD 1976, ed. R. Pytlík, M. Laiske; autorská spoluúčast na hrách Pevnost, Hora olivetská aneb Výprava Čechů v Jeruzalémě, Mona Lisa, Agadir, vše prem. asi 1911). – *Překlady*: H. Heine: Florencké noci, Listy z Helgolandu (1910); B. Cellini: Vlastní životopis (1930, s A. Felixem); C. Van Vechten: Černošské nebe (1930); B. Traven: Česáči bavlny (1931) + Kára (1931); J. Fabricius: Dívka v modrém klobouku (1933); W. W. Jacobs: Láska v přístavním městě (1933); J. Lederer: Tři dny lásky (1933); E. Queen: Záhada bílého střevíce (1935); O'Henry: Gentlemani i podfukáři (1936) + Milování a švindlování v Americe (1939) + Ze země hvězd, pruhů a dobrodruhů (1940); R. Bradford: Černošský

Mach

Pán Bůh a pání Izraeliti (1937) + Starej zákon a proroci (1947); E. Rice: New York vládne (1939); M. Twain: Yankee na dvoře krále Artuše (1947). – *Výbory*: Básně (b. d., 1933); Americké papíry (1956, ed. I. Zítková); Života běh (1980, ed. B. Svozil). ■ Korespondence: Adresát Jiří Mahen (vzáj. korespondence z 1928–36; 1964, ed. Š. Vlašín a J. Hek); Polohy srdce. Z korespondence Jaromíra Johna (vzáj. korespondence z 1923–33; 1982, ed. M. Krulichová a M. Vinařová). ■ REDIGOVAL časopisy: Spravedlnost (Chicago 1912–13), Denní hlasatel (Chicago 1913), Svornost (Chicago 1913–16), Slávie (Chicago 1916–18), Čechoslovák (New York 1920), Naše pohraničí (1928–30); *knížnice*: Machova zábavná knihovna (Chicago, od 1912), Veselá mysl (1932–38). ■ USPOŘÁDAL A VYDAL: Baťa zblízka (1932); Dětské rozumy (1933); Anekdoty o umělcích a lidech od pera (1933); T. G. M. (1934, s. I. Herbenem); Skotské anekdoty (1935, pseud. Viktor Klement); Medicína k smíchu (1936, pseud. Dr. Genserich); Muž a žena v manželství i mimo ně (1937, pseud. Viktor Klement); Nové historky o T. G. M. (1937). ■

LITERATURA: ● ref. Robinson Krusoe: E. Krásnohorská, Osvěta 1909, s. 843; J. R., Studentská revue 3, 1909/10, s. 93; K. Fiala, MR 1909/10, sv. 22, s. 59; B. Máj 8, 1909/10, s. 599; (rozšř. vyd.): G. W. (Winter), PL 19. 5. 1912 ●; ● ref. Americké verše z doby válečné: K. H. (Hikl), Naše doba 32, 1924/25, s. 500; -vb- (V. Brtník), Topičův sborník 12, 1924/25, s. 423; J. Kapras, Čes. revue 1925, s. 119 ●; ● ref. Plavba do Ameriky 1912: B. (E. Bass), LidN 23. 11. 1930; A. N. (Novák), Lumír 57, 1930/31, s. 160 ●; H. Jelínek: J. M. (k padesátinám), Lumír 59, 1932/33, s. 237; J. Mahen: O J. M. (k chystanému vyd. M. básní), Panoráma 10, 1932/33, s. 153; A. Pražák in J. M.: Básně (1933); ● ref. Básně: F. X. Šalda: Představitel generace a představitel mezigerace, SZáp 5, 1932/33, s. 344 → Kritické glosy k nové poezii české (1939) a Z období zápisníku 2 (1988); A. M. Píša, PL 9. 8. 1933; jh. (J. Hora), Čes. slovo 12. 8. 1933; G. (F. Götz), NO 13. 8. 1933; F. Sekanina, Nár. politika 3. 9. 1933; Nk. (B. Novák), LUK 1933, s. 575; B. V. (Václavek), Index 1933, s. 100 → Kritické stati z třicátých let (1975) ●; M. M. (Majerová): ref. překl.: J. Lederer, Čin 1933, s. 118; J. Mahen in Kapitola o předválečné generaci (1934); V. Laščenko: Nedoceněný básník, Panoráma 1935, s. 68; LVA (L. Vokrová-Ambrosová): ref. překl. R. Bradford: Černošský Pán Bůh a pání Izraeliti, Čin 1937, s. 66; ● ref. překl. O'Henry: Gentlemani i podfukáři: Z. Vančura, LidN 30. 11. 1936; F. S. (Soldan), LitN 9, 1936/37, č. 3 ●; ● ref. překl. O'Henry: Milování a švindlování v Americe: K. P. (Polák), Nár. práce 28. 2. 1939; er. (J. Pober), LitN 1939, s. 127 ●; jd (J. Drda): Šedesátka J. M., LidN 9. 2. 1943; ● k 65. narozeninám: kp (K. Polák), PL 5. 2. 1948; čk, Svob. slovo 5. 2. 1948 ●; V. Lacina: Zemřel J. M., LidN 10. 11. 1951 + Realista J. M., LidN 18. 11. 1951 + Básnický odkaz J. M., NŽ 1951, s. 1892 + Vzpomínka na J. M., LitN 1953, č. 6; I. Zítková in

J. M.: Americké papíry (1956); K. F. Zieris: ref. Americké papíry, Novinářský sborník 1956, s. 377; F. Buriánek in Generace buřičů (1968); F. Springer: Lidské srdce (k 85. výr. narození), LD 4. 2. 1968 + Nad portrétem v knize (k 25. výr. smrti), LD 29. 1. 1977; B. Svozil in J. M.: Života běh (1980) + Obrana i chvála přehlíženého básníka, Lit. měsíčník 1981, č. 6, obojí → Tvář reality (1986); ● ref. Života běh: R. Pytlík, Tvorba 1980, č. 52; J. Holý, Lit. měsíčník 1981, č. 3 ●; F. Langer: Nad rakví J. M., in Byli a bylo (3. vyd. 1991); mě (M. Červenka) in Slovník básnických knih (1990, Robinson Krusoe); L. Merhaut in Cesty stylizace (1994).

jho

Karel Hynek Mácha

* 16. 11. 1810 Praha
† 6. 11. 1836 Litoměřice

Básník a prozaik, nejvýznamnější představitel romantismu v české literatuře, autor lyrickoepické básnické povídky Máj. Jeho básně a emotivně laděné prózy, dramatické zlomky i deníkové texty, vracející se k tragickému pocitu konečnosti života každého jedince, vyjadřují prostřednictvím sugestivních poetických obrazů s výrazně symbolickým přesahem rozpornou vnitřní situaci člověka vyrovnávajícího se na přelomu historických epoch se ztrátou dosavadních duchovních jistot.

Pokřtěn Ignác, jméno si později počeštil na Hynek a připojil k němu jméno Karel. – Otec původem ze Sedlčanska (Krásná Hora, Nešetice, rod doložen od 16. století) byl vyučen mlynářem a pracoval v různých pražských mlýnech, matka byla dcerou varhaníka u Sv. Mikuláše na Malé Straně a v rodinných vztazích představovala element citový s vyvinutým smyslem pro hudbu. V důsledku finančního krachu 1811 byli rodiče nuceni (1824) opustit rodný M. dům na Malé Straně (Újezd čp. 400) a stěhovat se do stále chudších čtvrtí, nakonec do okolí Anežského kláštera. Patrně 1826 se usadili na Dobytčím trhu (Karlovo nám.), kde si otec zřídil krupařský krámeček. M. chodil od 1816 do farní školy u Sv. Petra a 1821–24 do hlavní školy u aristů v Panské ul. (spolužák K. V. Zap, pozdější národopisec, zeměpisec a archeolog), 1824–30 studoval na piaristickém gymnáziu na Příkopech; v této době začal psát první verše (německy i česky) a zajímat se o literaturu (vedle dobrodružných rytířských ro-

mánů A. Radcliffové a Ch. H. Spiesse četba Goetha, Hájkovy Kroniky, Macháčkova Krasořečníka aj.). Prázdnin využíval k výletům na venkov, především k otcovým příbuzným na Sedlčansku (strýc V. Bárta z Nešetic se stal předlohou pro postavu vojenského vysloužilce v románu Cikáni). Od výletu na zříceninu hradu Zvěřinec u Prčic (1829) se datuje M. zájem o hradní ruiny, doložený pak i mnoha kresbami („hrady spatřené“). 1830–32 studoval M. tzv. filozofii na pražské univerzitě; z přednášek ho zaujal estetik A. Müller a logik J. Lichtenfels, se spolužáky K. Sabinou a J. Malým navštěvoval též české nedělní přednášky J. Jungmanna (na jedné z nich byla předčítána M. báseň Svatý Ivan). 1832, kdy začal studovat práva, byl M. již výraznou postavou mezi pražskou vlasteneckou a literární mládeží; k jeho blízkým přátelům patřili především předčasně zemřelý J. Beneš (1809–1834), vzdělaný znalec literatury a filozofie, důvěrníkem v osobních záležitostech se stal E. Hindl (1811–1891), po celý život opatrující část M. rukopisné pozůstalosti, k přátelskému kruhu patřil i mladší K. Sabina, po M. smrti vykladač, vydavatel a obhájce jeho díla. Za právnických studií působil M. 1834–35 jako herec Tylovy ochotnické družiny v Kajetánském domě na Malé Straně; už předtím vystupoval na jevišti za svých cest po venkově, 1832 v Benešově (zde se seznámil s dcerou lesníka Marinkou Stichovou, o kterou se marně ucházel) a 1833 v Žebráku. 1834 poznal v Tylově skupině dceru knihaře Eleonoru (Lori) Šomkovou (1817–1891), která se stala jeho milenkou. V této době M. intenzivně sledoval evropskou literaturu, z níž si pořizoval výpisky do svých zápisníků (E. G. Bulwer-Lytton, G. G. Byron, L. H. Hölty, W. Irving, F. G. Klopstock, F. Matthisson, A. Mickiewicz, Novalis, W. Scott, J. Słowacki aj.); značný zájem o polské autory vzbudilo povstání ve Varšavě 1830, které ovlivnilo i radikalizaci M. společenského a národního cítění. 1833 podnikl M. cestu do Krkonoš, spojenou s návštěvou nemocného přítele Beneše v Radimě na Jičínsku (vracel se přes Čes. ráj, Dvůr Král., Kunětickou horu a Pardubice), 1834 se s přítelem A. Strobachem vypravil pěšky přes Linec, Innsbruck a Brennerský průsmyk do Benátek, odtud do Terstu a přes Lublaň (setkání s básníkem F. Prešerenem), Štýrský Hradec a Vídeň zpět. Intimní, zčásti šifrovaný deník z 1835 (rozluštěn v 80. letech 19. stol. J. Arbesem, ale cele

publikován až po sto letech) svědčí o M. intenzivním erotickém životě, v němž se mísila bytostná smysluplnost s literárně stylizovanou pózou romantické vášně. V srpnu 1836 M. dostudoval a koncem září t. r. nastoupil jako advokátní praktikant do kanceláře J. F. Durase v Litoměřicích, aby existenčně zajistil budoucí rodinu (Lori byla těhotná, syn Ludvík * 1. 10. 1836, † 5. 8. 1837); ubytoval se u ševce a vinárníka F. Lorence v ulici na Jánských schodech. Patrně v důsledku přepínání fyzických i duševních sil a neuspořádané stravy cítil už od poloviny října známky onemocnění, ale ještě 23. 10. pomáhal hasit požár stodol na pokraji města. Zemřel po krátkém a prudkém náporu nemoci v noci na 6. listopad; za příčinu smrti byla označena cholera. V den plánované svatby (8. 11.) byl v Litoměřicích pohřben. – Na podzim 1938 byly jeho ostatky exhumovány a převezeny z okupovaných Litoměřic do Prahy; 7. 5. 1939 byly slavnostním aktem uloženy do hrobu na Vyšehradském hřbitově.

M. dílo se zachovalo v torzovité podobě. Za jeho života vyšly časopisecky (Květy, Večerní vyražení, Krok, Jindy a nyní) některé lyrické básně a prózy, knižně pak jen (a to vlastním nákladem) lyrickoepická báseň Máj; ostatní práce včetně plánů, variant a fragmentů (náčrt vícesvazkového románového cyklu Kat, dramatické zlomky Bratrovrah, Bratři, Boleslav, Král Fridrich) se zachovaly částečně v M. rukopisech nebo jen v cizích opisech (Cikáni). První posmrtné vydání spisů připravené M. bratrem Michalem a K. Sabinou zůstalo u prvního svazku a stejně jako následující vydání Kobrovo bylo pro četné redakční úpravy a opisovačské nepřesnosti textové velmi nespolehlivé. Kritické vydání M. díla se proto stalo závažným textologickým problémem, při jehož řešení došlo v posledních čtyřiceti letech k řadě polemik. – M. literární počátky spadají do přelomu 20. a 30. let 19. století, kdy začal psát jak česky, tak německy (německé básně se v jeho tvorbě objevovaly i později, ještě současně s významnými pracemi českými); první otištěnou básní byla legenda *Svatý Ivan* o posledních chvílích poustevníka – postavy patřící k motivickému repertoáru sentimentalistického básnictví, která měla protějšek v M. starší německé básni *Der Eremit*. M. rané básnické projevy mají elegický ráz a řadou svých rysů souvisejí s preromantickými tendencemi v české poezii 20. let (elegicky vyznívají i básně vlas-

teneckého obsahu, vyslovující hluboký smutek nad zašlou slávou Čech). Vycházely v podstatě z idealistického a náboženského pojetí světa, v jehož duchu představovaly život na zemi jako odlesk nadpozemské skutečnosti, jež je předmětem básnickovy marné touhy (*Králévič*), a poezii jako ideální úsilí proniknout k absolutnímu „vzoru krásy“ (*Vzor krásy*). Opěváváním zmařené lásky (*Abelard Heloise*) i vyjádřením pocitu bolné zámčivosti a osamělosti pěvce toužícího po ideálu souzněly M. básnické počátky s dobovým sentimentalismem: po stránce tvárné navazovaly na ohlasovou poezii Čelakovského (*Ohlas písní národních*) a na podněty vyvolané lyrickou a lyrickoepickou poezií RK (např. ve dvou lyrických básních s názvem *Pomněnky zasázavské*, inspirovaných vztahem k M. Stichové z myslivny Želetínka); několika časoměrnými básněmi reagoval M. i na jungmannovský program „vysoké“ poezie. Přibližně 1833 nastal v M. díle zlom, který se projevil radikální změnou životního postoje i básnického výrazu. Otřesen návalem duchovní skepse a zbaven mladistvých iluzí ztratil M. jistoty kotvící v tradiční stavbě křesťanského názoru s jeho vírou v naplnění v posmrtném životě. Na jejich místo nastoupilo tušení, že lidská touha po ideálu končí smrtí (*Budoucí vlast*) a lidský úděl nepřesahuje konečnou existenci jedince (*Těžko-myslnost*), a spolu s ním pocit nepřekonatelného rozporu mezi světem „smyslým“, pomíjivým ve své kráse, a věčnou nicotou (*Temná noc!*, *V přírodě jak vše se jindy smálo...*); zvláště vyhrcočeně tyto představy vyslovil závěr fantastické lyrizované prózy *Poutí krkonošská* (zemřelí mniši volí raději naprostou smrt místo stálé a klamné naděje v možnost ožvout na jeden den v roce). Neiluzivní pohled na existenci člověka a z něho plynoucí tragický životní pocit se promítl zejména do dvou básnických představ, v M. zralé tvorbě stále přítomných: do obrazu země, přírody a její krásy, která člověka okouzluje, ale je lhostejná k jeho osudu, a do motivu poutníka jako symbolu osamění a marného hledání. S niterným přerodem se rozšířil a diferencoval i žánrový okruh M. tvorby; vedle raných náčrtů shakespearovsky orientovaných dramát (tématem nejdelšího veršovaného zlomku *Bratři* jsou přemyslovské boje o trůn) nakonec zahrnovala drobné lyrické básně, sonety, reflexivní poezii a rozsáhlou lyrickoepickou poemu,

v próze pak vedle kratších textů zachycujících náladový prožitek nebo filozofující úvahu (např. dialogický *Rozbroj světů*) i povídky, často koncipované jako součásti větších cyklů, a rozsáhlejší prózu označenou jako román. Pro M. poetiku bylo přitom příznačné stírání hranic mezi žánrovými oblastmi (lyrikou a epikou, poezií a prózou), které – spolu s organizací zvukové složky děl, silnou metaforičností a množstvím neobvyklých slovních spojení i kompozičními postupy konfrontujícími jednotlivé motivy a situace – propůjčuje všem M. literárním projevům básnický ráz. Podstatnou součástí M. pozůstalosti tvořily původně auto-komunikativní texty – dopisy, deníky a zápisníky se záznamy životních situací, scén, zážitků a dojmů z cest (ucelenou podobu mají např. cestovní záznamy nazvané *Deník na cestě do Itálie*) a z návštěv hradů, s výpisky z četby, zápisy snů i s prvními náčrtky budoucích prací; jednotlivé postřehy a prožitky včetně jejich slovní formulace přitom často beze změn přecházely do textů literárních, měnily se v básnické obrazy a podstatně se podílely na životnosti a konkrétnosti M. vidění světa. Jako prozaik byl M. zprvu fascinován romány W. Scotta. V novele *Křivoklad*, která měla být součástí povídkového cyklu *Kat*, zašifroval do vztahu hlavních hrdinů – krále Václava IV. a romantické postavy jeho kata (ve skutečnosti přemyslovského levobočka) – tragický pocit zániku někdejší slávy Čech a jejich pokořujícího postavení pod cizí nadvládou. Od historického námětu se M. obrátil k současnosti a ke sféře osobní zkušenosti jako zdroje poetické imaginace v prózách spojených názvem *Obrazy ze života mého* (i zde pomýšlel na celý cyklus, realizoval však jen dvě). Úvodní próza *Večer na Bezděžu* vychází z náladového přírodního prožitku a následně úvahy o lidském životě vyhrcojuje závěrečným motivem neznámé noční poutnice s dětskou rakví v nůši. Následující povídka *Marinka* je rovněž výpovědí v první osobě a její stylizace (vkládání veršů, kompozice v duchu hudební skladby s ouverturou, intermezzem a finále) nese výrazné rysy lyrizované prózy. Dějová složka je v ní zatlačena do pozadí ve prospěch kontrastní evokace odpudivě groteskního prostředí chudinské čtvrti Na Františku a proti tomu idealizovaného, snového zjevu titulní hrdinky, jakéhosi ztělesnění citu a vrcholného souznění duší. V závěru 1835 dokončil M. své nejrozsáhlejší

prozaické dílo, román *Cikáni*, jehož zveřejnění však zabránila cenzura (vyšel až 1857). Komplikovaný děj plný tajemství, v němž se objevuje motiv zhyralého otce, svědce synovy milenky i jeho matky, je zasazen do romantického okolí hradu Kokořína, který M. vícekrát navštívil; v příběhu hraje výraznou úlohu postava cikána – dobového symbolu společenského vydědění, který vystupuje jako mstítel zločinu. Tragika a drastičnost dějových zvrátů je v duchu romantické poetiky provázena groteskními prvky v podobě žvanivých monologů komické figury vysloužilce Bártý. Romantická motivika nabyla hlubokého významového podtextu v poemě *Máj*, na jejíž podobu zapůsobil příklad Byronovy lyrickoepické básnické povídky. Epickým základem Máje byl zvolen příběh člověka, jenž vyhnán z domova stane se loupežníkem a nevědomky zavraždí v svědci své milenky vlastního otce; navazoval na romantickou symboliku loupežníka, na osudovost zápletky z nepoznaných rodinných svazků a na sentimentální pojetí marné lásky. Dějová složka je přitom odsouvána do pozadí stálou přítomností básnickova subjektu, jenž příběh uvádí a tlumočí především s důrazem na kontrast mezi pocity a úvahami odsouzence čekajícího na popravu a smyslovou krásou májové přírody lhostejně k tragice lidského osudu. Inspirován velkými zjevy evropského romantismu, rozvinul M. v Máji svou vlastní vizi lidského údělu, jíž popíral a přesahoval dosavadní *biedermeierovsky* vymezené normy národního básnictví, potlačující ve jménu služby vlasteneckému ideálu osobnostní problémy a zastírající i skutečnou situaci rozpadu tradičních myšlenkových hodnot. Důrazem na individualitu odmítající iluzivní představy a uvědomující si zároveň hloubku národního úpadku rozvracel M. jistoty řádu světa kotvícího v náboženských představách a nastoloval existenciální otázky po smyslu života jedince i celého národa; ocital se tak v rozporu i s vírou ve šťastnou národní budoucnost podmíněnou pěstováním českého jazyka a obdivným vztahem k slavné minulosti. Máj proto vyvolal odmlatou odezvu dobové kritiky (J. S. Tomíček, J. K. Chmelenský, J. K. Tyl, který 1840 s odstupem obdařil Máchovými rysy hrdinu své povídky *Rozervanec*), uznávající sice jeho básnickou sílu, odmítající však jeho duchovní svět (výjimkou byl na Slovensku K. Kuzmány); mezi svými generačními druhy

byl však M. obdivován jako výjimečná básnická osobnost, o čemž svědčí i smuteční verše nad jeho smrtí (F. L. Rieger, K. D. Štúr aj.). Básnický suverénním způsobem esteticky zhodnocujícím všechny vrstvy jazykového systému, jímž dokázal ztvárnit hloubku svého životního pocitu, založil M. moderní řeč české poezie. Podrobné rozborů zvukové i významové složky jeho díla (J. Mukařovský, B. Havránek, R. Jakobson aj.) odhalily, jak se intenzivním využitím zvukových kvalit jazyka stupňuje bohatství významu a nečekanými slovními spojeními vytvářejí sugestivní odstíny básnického obrazu. Na M. podněty navázala teprve generace májovců, která konkretizovala jeho básnické gesto především v rovině sociálního protestu. Od té doby žilo M. dílo jako trvalá živá součást národního umění; navazovali na ně velcí básníci 20. století (F. Halas, V. Holan, J. Hora, V. Nezval) a stalo se i inspiračním zdrojem řadě výtvarných tvůrců (J. Konůpek, K. Svoboda, J. Zrzavý aj.).

PSEUDONYMY: Hynek, Chám, Karel H., Karel Hynek, Karel Hynek M., Milihaj. ■ PŘÍSPĚVKY in: *Jindy a nyní* (1833); *Krok* (1833); *Květy české*, pokr. *Květy* (1834–35, Křivoklad, *Obrazy ze života mého*); *Večerní vyrazení* (1831–32; 1831 debut *Svatý Ivan*); sb. *Věvec ze zpěvů vlastenských* (1835); – posmrtně (poprvé publik. texty do vyd. *Spisů K. H. M.* (1862): *Ces. besedy* (1842); *Literární příl. ku Věnci* (1843/44); *Lumír* (1851 začátek *Cikánů*, 1858. 1859); *Ost und West* (BB z *Cikánů* v překl. K. Sabiny); *Spisy K. H. M.* (1845). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie: Máj* (B 1836); – posmrtně: *Cikáni* (R 1857). – *Výbory*: *Básně* (b. d., 1897, Světová knihovna č. 8–9); K. H. M. *Výbor z jeho básní* (1916, ed. O. Svoboda); *Písňe a znělky* (1918, ed. K. Dvořák); *Z literárního díla K. H. M.* (1920, ed. F. Sekanina); *Daleká cesta má* (1929, ed. A. Vyskočil); *Písňe a znělky* (1940, ed. K. Janský); *Výbor z díla K. H. M.* (1941, ed. L. Kasalická, 2. vyd. 1944 s tit. *Živý třpyt*); *Cikáni a jiná próza* (1953, ed. K. Janský, R. Skřeček); *Vzhůru za mnou, mládež věrná!* (1954, ed. J. Petrmichl); *Zemi krásnou, zemi milovanou...* (1956, ed. M. Petříček); *Jarní noc mne vzhůru vábí* (1961, ed. J. Rumler); *Dobrou noc, ó lásko* (1972, ed. V. Štěpánek); *...a jen země je má* (1973, ed. V. Kronusová, tj. V. Karfík); *Daleká pouť* (1976, ed. M. Otruba); *Mrtvé labutě zpěv* (1986, ed. R. Havel); *Máj, Necenzurovaný deník z roku 1835* (Mnichov 1986, ed. J. Kryštof, tj. J. Krouťvor); *Intimní K. H. M.* (deníkové záznamy včetně šifrovaných partií, korespondence, 1993, ed. M. Pohorský); *Tím světem bloudím* (prózy, 1995, ed. M. Pohorský); *Máj a jiné básně a prózy* (1996, ed. M. Pohorský); *Básně* (1997, ed. M. Červenka, M. Soukopová). – *Souborná vydání*: *Spisy K. H. M.*

Mácha

(1845, 1 sv., ed. K. Sabina); Spisy K. H. M. (nakl. I. L. Kober, 1862, 2 sv., ed. F. L. Vorlíček); Sebrané spisy K. H. M. (nakl. B. Kočí, 1906, 1 sv., ed. J. Šťastný); Spisy K. H. M. (nakl. J. Laichter, 1906–07, 2 sv., ed. J. Vlček); in knižnice Hyperion (nakl. Hyperion 1919–27, 10 sv., ed. F. Krčma); Spisy K. H. M. (nakl. L. Mazáč, 1928, 4 sv., ed. V. Vittinger); Dílo K. H. M. (nakl. F. Borový, 1928–29, 3 sv., ed. F. Krčma); Dílo K. H. M. (nakl. R. Škeřík, 1929, 2 sv., ed. A. Vyskočil); Dílo K. H. M. (nakl. F. Borový, 1948–50, 3 sv., ed. K. Janský); Spisy K. H. M. (SNKLHU, 1959–72, 3 sv., ed. R. Skřeček, K. Dvořák, J. Mukařovský); Dílo K. H. M. (nakl. Českosl. spisovatel, 1986, 2 sv., ed. M. Pohorský). ■ KORESPONDENCE: souborně in K. H. M.: Literární zápisky, Deníky, Dopisy (J. Benešovi z 1833, E. Hindlovi z 1832, 1833, 1836, J. Máchovi z 1835, 1836, bratru Michalovi z 1835, 1836, neznámé dívce z 1833, rodičům z 1834, 1836, A. Šimákovi z 1836, L. Šomkově z 1834, 1836, P. Veselskému z 1836), Spisy K. H. M. 3 (1972, ed. K. Dvořák, K. Janský, R. Skřeček). ■

BIBLIOGRAFIE: F. Krčma: O českých vydáních M. Máje (1925) + K. H. M. Soupis prací o jeho životě, díle a kultu (1932); J. Kuncová: Máj K. H. M. 1836–1956 (1956, soupis všech vyd. Máje a knižní lit. o K. H. M. od 1932); H. Ševčíková: K. H. M. Personální bibliografie (Okres. knihovna Olomouc 1986); Výběrová bibliografie o životě a díle K. H. M. (z 1970–85) (Státní knihovna ČSSR 1986); J. Stejskal: Soupis vydání básně Máj K. H. M. (Knihovna města Plzeň 1990). ■ LITERATURA: J. Arbes: K. H. M. (1886); M. Zdziechowski: K. H. M. i bajronizm czeski (Krakow 1893, česky 1895); F. V. Krejčí: K. H. M., kniha o českém básníku (1907); J. Voborník: K. H. M. (1907); H. Lang (J. Mahen): M. poezie a její význam (b. d., 1910; 1941 s tit. Máchova poezie); M. Marten: In memoriam K. H. M. (1910) → Akord (1916); F. V. Krejčí: K. H. M. (1916); G. Mayer: Un poeta romantico cecoslovacco (Řím 1925 ← Europa orientale 1925); A. Vyskočil: Básníková cesta (1927); J. Mukařovský: M. Máj (1928) → Kapitoly z české poetiky 3 (1948); sb. Vzpomínky na K. H. M. (1928, ed. F. Krčma); sb. Litoměřice K. H. Máchovi (1935, ed. J. Junek); J. Pasovský: Život Máchův (1935); sb. Ani labuť ani Lůna (1936; příspě. B. Brouk, E. F. Burian, A. Hoffmeister, Z. Kalandra → Intelektuál a revoluce, 1994, J. Mukařovský, V. Nezval → Manifesty, eseje a kritické projevy z let 1931–1941, 1974, L. Novomeský, K. Teige → Zápasy o smysl moderní tvorby, 1969); sb. Básník a země (1936, ed. V. Bidlo); R. Cikhart: Památce K. H. M. (b. d., 1936); M. Hruběšová: M. výrazové prostředky k charakteristice osob v románu Cikáni (1936); K. H. M. Život a dílo (kat. výstavy v NM, 1936, ed. K. Janský, J. Malý, M. Novotný); sb. Máchovy ohlasy (Chudým dětem 1936, ed. H. Humlová; příspě. P. Fraenkl, E. Jurčimová, A. Novák, J. Plavec, K. Polák, A. Pražák, F. Střeček, B. Václavěk, A. Vyskočil aj.); M. Novotný: Portrét K. H. M. (1936) + Kresby K. H. M. (1936, ed.); M. Očadlík: Máj jako opera (1936); J. Pasovský:

K. H. M. a Podbrdsko (1936); sb. Patero vzpomínek na K. H. M. (1936, ed. M. Novotný); J. Plavec: K. H. M. a hudba (1936 ← sb. Máchovy ohlasy); A. Pražák: K. H. M. (1936) + K. H. M. (přednáška, 1936); J. Rudloff: O M. Lori a rodině Šomkově (1936); J. Rys: Cesty K. H. M. po našem Podřipsku (1936); F. X. Šalda: M. snivec i buřič (1936) → Studie z české literatury (1961); F. Táborický: K. H. M. po 100 letech (1936); B. Vavroušek: Album K. H. M. (1936); J. Vodák: K. H. M. (1936 ← Čas 1905); O. Votočková-Lauermannová: K. H. M. (1936); A. Vyskočil: Básník (1936); sb. K. H. M. Osobnost, dílo, ohlas (1937, ed. A. Novák; příspě. V. Černý, P. Fraenkl, F. Chudoba, A. Novák → Česká literatura a národní tradice, 1995); sb. Památce K. H. M. Básně z let 1836–1935 (1937, ed. M. Hýsek); sb. Torzo a tajemství M. díla (1938, ed. J. Mukařovský; příspě. D. Čyževskij, O. Fischer, B. Havránek, R. Jakobson → Poetická funkce, 1995, J. Mukařovský → Kapitoly z české poetiky 3, 1948, F. X. Šalda → Studie literárněhistorické a kritické, 1937, B. Václavěk → Studie a podobizny, 1962, R. Wellek); B. Václavěk: Společenské vlivy v životě a díle K. H. M. (1938, též in sb. Torzo a tajemství M. díla) → Literární studie a podobizny (1962); J. Malý, M. Novotný: Návrat K. H. M. (1939); R. Medek: Zemi milovanou (1939, řeč při pohřbu); sb. Věčný M. (1940, ed. A. Hartl s jinými; příspě. K. Biebl, F. Halas, S. Hanuš, F. Holub, J. Hora, J. Kopta, F. Křelina, N. Melniková-Papoušková, F. Nechvátal, J. Noha, B. Novák, M. Novotný, J. Orel, tj. P. Eisner, J. Plavec, K. Polák, J. Seifert, V. Sochor, tj. P. Eisner, J. Šup, J. Veltruský, F. Vodička, V. Volavka); J. Arbes: K. H. M. (1941, soubor máchovských studií, ed. K. Janský, K. Polák); K. Janský, V. Jiráč: Tajemství Křivokladu a jiné máchovské studie (1941); F. Krčma: Máchova oblíbená píseň Vale, láska ošemetná (1941); J. Svoboda: Za tajemstvím M. Máje (1941); V. Jiráč: K. H. M. (1943) → Duch a tvar (1967) a Portréty a studie (1978); M. Novotný: K. H. M., poutník romantický (1944); J. Patočka: Symbol země u K. H. M. (1944); A. A. Umancev: Karl Ignaz Macha (1945); P. Eisner: Na skále. Dvanáct zastavení máchovských (1945); J. Mukařovský: Kapitoly z české poetiky 3. Máchovské studie (1948); M. Szykowski: K. H. M., twórca czeskiego romantyzmu (Lodž 1948); B. Novák: K pramenům M. tvorby (1949); K. Janský: K. H. M. Život uchvatitele krásy (1953); J. Petrmichl: K. H. M., velký básník českého revolučního romantismu (1953); O. Králík: Historie textu M. díla (1953); P. Eisner: Okusy Ignaze Máchy (1956, s čes. parafrazemi M. něm. básní); O. Králík: Pouť krkonošská. M. texty a máchovské apokryfy (1957); H. Grandjard: M. et la renaissance nationale en Bohême (Paříž 1957); F. X. Šalda: Magický básník K. H. M. (Bratislava 1958, výběr máchovských studií, ed. J. Paštěka); sb. K. H. M. ve vzpomínkách současníků (1959, ed. K. Janský); J. Mahen: Máchova krajina (1960, ed. J. Žantovský ← LidN 1910); R. Jakobson: Stroka Machi o zove gorlicy (Haag 1961) → s tit. M. verše o hrdliččině hlasu in Sloves-

né umění a umělecké slovo (1969) a Poetická funkce (1995); sb. Realita slova Máchova (1967, ed. R. Grebeníčková, O. Králík; přisp. R. Grebeníčková, K. Hausenblas, O. Králík, K. Krejčí, J. Patočka, A. Skoumal); W. Schamschula: Nichtintegrierte Kontexte im Werke Mácha's (Mnichov 1968); O. Králík: Demystifikovat Máchu (1969); J. Panáček: K. H. M. v kraji svého Máje (1970, přeprac. J. Wágner 1990); J. Čáka: Poutník M. (1975); sb. K. H. M. (Okres. knihovna Litoměřice 1975, ed. V. Brázdová); A. Wildová-Tosi: Un poeta romantico ceco (Benátky 1976); M. Ivanov: Důvěrná zpráva o K. H. M. (1977); sb. Literární pouť K. H. M. (1981, dokumenty k recepci díla z 1836–58, ed. P. Vašák); V. Štěpánek: K. H. M. (1984); V. Křivánek: K. H. M. (1986); sb. Malá knížka o Máji (1986, ed. M. Pohorský); sb. Prostor M. díla (1986, ed. P. Vašák; přisp. F. Černý, P. Čornej, Z. Hrbata, J. Kotalík, B. Mánek, J. Peřina, M. Procházka, A. Scherl, A. Stich, P. Vašák); A. Měšťan, V. Měšťanová: Wörterbuch zu K. H. M.: Máj (Kolín n. R. – Vídeň 1988); B. Mráz: K. H. M.: Hradý spatřené (1988); O. Špecinger: K. H. M. a Mělnicko (Okres. muzeum Mělník 1990); J. Mukařovský: Příklad poezie: K otázce trvalé platnosti M. díla (1991, ed. M. Jankovič, J. Janáčková; nepublik. přednášky ze 30. let); M. Ivanov, L. Skořepová: Jiskření aneb Na černé hodině s M., Němcovou a hvězdami (1996); J. Wágner: K. H. M. v dějšti svých Cikánů (1996, se soupísem autorových máchovských prací).

■ ● ref. Máj: an. (K. Sabina, dub.), Unser Planet (Lipsko) 1836, s. 689 → ČLit 1978, s. 254; A. Bielowski, Rozmanitost. Pismo dodatkové do Gazety lwowskiej 1836, s. 415 → Literární pouť K. H. M. (1981, s. 79); J. K. Chmelenský, ČČM 1836, s. 380 → sb. Literární pouť K. H. M. (1981, s. 70, zde i další ohlasy, 1836–37); an. (K. Kuzmány), Hronka (B. Bystrica) 1836, s. 93 a 1837, s. 88; J. N-ky, Österreichisches Morgenblatt (Vídeň) 22. 6. 1836; J. Tomíček, Čes. věla 1836, s. 181; J. K. Tyl, Květy 1836, příl. 16, s. 57 → O umění (1951) a Národní zábavník (1981, s. 536) ●; ● nekrology: an., Pražské noviny 20. 11. 1836; an. (K. Havlík), Květy 1836, s. 367; K. Kuzmány, tamtéž, příl. 26, s. 101; K. Sabinský (Sabina), Květy 1836, s. 361; L. Rieger, tamtéž, s. 377; K. D. Štúr, Květy 1837, příl. 18, s. 69 ●; J. V. J. Michl in Ouplný literaturní létopis... (1839, s. 299) → s tit. Životopis K. H. M. (1985, ed. J. Stejskal); K. Sabina: Beiträge zur Geschichte der neuböhmischen Literatur, Ost und West 1840, s. 53; J. J. Kolár: Sara's höchst aufrichtige Briefe über die neuböhmische Literatur, Ost und West 1841, s. 83; J. K. T. (Tyl): Ještě něco k povšimnutí, Květy 1841, příl. 7, s. 28 → Národní zábavník (1981); K. Vinařický: Quatrième coup d'oeil sur la littérature bohème..., Almanach de Carlsbad 1841, s. 199 (něm. Ost und West 1842, s. 142); F. S. Janecki: O stanie najnowszej literatury czeskiej, Dziennica – Jutrzenka (Varšava) 1842, s. 57; S. Kapper: K. H. M. und die neuböhmische Literatur, Sonntagsblätter (Vídeň) 1842, s. 313; T. Wander v. Gruenwald: Mai (úvod k překl. S. Kappera), alm. Libussa 1844, s. 97;

K. Sabina: Úvod povahopisný, in Spisy K. H. M. 1 (1845) → Články literárnědějepisné 1 (1912) a O literatuře (1953); an. (J. M. Hurban): Náhrobek K. H. M., Slovenské pohľady (Skalica) 1847, sv. 2, s. 74; E. Chojecki in Czechja i Czechowie przy końcu pierwszej połowiny 19. stulecia (Berlín 1847, s. 195); an.: Literární siluety... K. H. M., Vesna (Vídeň) 1851, s. 205; an. (F. B. Kořínek): K. H. M., Pražské noviny 20. 1. – 11. 3. 1854; K. Sabina: Upomínka na K. H. M., alm. Máj 1858, s. 295 → Články literárnědějepisné 1 (1912) a O literatuře (1953), samostatně 1926; J. E. Sojka: Hrob K. H. M., Jasoň 1859, s. 77 + in Naši mužové (1862, znovu 1953) → sb. Čeští radikální demokraté o literatuře (1954); J. Neruda: K. H. M., Čas 15. 11. 1860 + K. H. M., Rodinná kronika 1862, s. 19 → Literatura 1 (1957); A. Waldau: ref. Spisy K. H. M. 1, Obrazy života 1861, s. 280; an. (F. K. Vorlíček) in Spisy K. H. M. 2 (1862); K. Sabina: Novelistika a románpisectví české doby novější, Kritická příl. k NL 1864, s. 72 → Články literárnědějepisné 1 (1912) a O literatuře (1953); J. V. Frič: Listy o poezii Sylvii, Blaník (Berlín) 1868, s. 58 → s tit. O Máchovi in sb. Čeští radikální demokraté o literatuře (1954); H. O. Tůma: Z procházek po literatuře: K. H. M., Šumavan (Klatovy) 1872, č. 17 a pokr.; J. Arbes: Náš duch se vznáší nad vodami, Lumír 1877, s. 278, 295 + Poslední okamžiky M., Lumír 1877, s. 359, 373 → Z ovzduší umění (1908) a K. H. M. (1941); Dr. J. B. P. (Pichl) in Vlastenecké vzpomínky, Čes. věla 1877, s. 142, 318 (knižně 1936); J. Arbes: Nepomíjitelý hřích české kritiky, Šotek 1880, č. 3 → K. H. M. (1941); F. Dlouhý: K. H. M., Koleda (Olomouc) 1881, s. 5 a pokr.; J. Arbes: Jak básnil K. H. M., Květy 1882, s. 197 a pokr. → K. H. M. (1941); J. A. Zelený: Nová data k životopisu K. H. M., Studentské listy 1882, s. 218 a pokr.; J. Arbes: Portréty básníků 4. K. H. M., Domácí krb 1883, s. 240 a pokr. + M. Máj, Květy 1886, sv. 1, s. 506, 659, sv. 2, s. 38 a pokr. + O významu M. Máje v literatuře české, Světozor 1886, s. 225 + M. satirické náběhy, Paleček 1886, s. 142 + M. tajemství, Rozhledy literární 1886, s. 26 → Z ovzduší umění (1908) + M. Lori, Hlas národa 2. 5. 1886, příl., vše → K. H. M. (1941); Carpio (J. Vrchlický): Listy z Prahy (vztah kritiky k M.), Lumír 1886, s. 223; J. Herben: Byronismus v Čechách, Hlas národa 25. 9. 1886; J. Arbes: Ze života českého básníka, Slovany sborník 1887, s. 106 + Máchovi přátelé a kolegové, Světozor 22, 1887/88, s. 643 + Několik črt z deníku K. H. M., Besedy lidu 5, 1896/97, s. 222 a pokr., vše → K. H. M. (1941); J. Janko: O romantismu a realismu v básnictví, 23. výr. zpráva české realky v Karlíně 1896/97; J. Arbes: Doslov k M. Křivoklátu, NL 24. 1. 1897 + M. jako turista, Čes. politika 29. 8. 1897 + Zur Charakteristik K. H. Mácha's, Politik 11. 9. 1897 + Z literárních plánů K. H. M., Hlas národa 31. 7. a 7. 8. 1898, příl. Nedělní listy + Dopisy K. H. M., Naše doba 1898, s. 411, 493 + M. jako herec, Květy 1898, s. 375 a pokr. + Ku charakteristice K. H. M., Rozhledy 8, 1898/99, s. 7 + Český parnas studentský za dob Máchových, Květy 1901, sv. 2, s. 201

Mácha

+ První zákmity k M. Máji, Zvon 3, 1902/03, s. 150, vše → K. H. M. (1941); J. Vodák: Byl pozdní večer – první máj, Besedy Času 1903, s. 258; J. R. Kronbauer: K. H. M.: jeho deníky z let 1833, 1834 a 1835 a jeho obrazy českých hradů, Máj 1904, s. 497; V. Flajšhans in K. H. M.: Máj (1905); an. (J. Vodák): K. H. M., Čas 4., 10., 11. 6. 1905 (knižně 1936); M. Hýsek: K. M. Máji, Mor. orlice 8. 11. 1906; A. Novák in K. H. M.: Spisy 1 (b. d., 1906); F. V. Krejčí in Zrození básníka (1907); I. Herrmann: Podobizna K. H. M., NL 29. 11. a 13. 12. 1908; M. Hýsek: Bürgerovy ohlasy v české literatuře, LF 1908, s. 241; V. Mach: Akademické paměti Václava Macha, hlavně se zřetelem ku K. H. M., Týden 1909, č. 1–13 → sb. Vzpomínky na K. H. M. (1928) a sb. K. H. M. ve vzpomínkách současníků (1958); J. Karásek: K. H. M., Dílo 1910, s. 87; F. V. Krejčí in Ženy a lásky poezie M. v obrazech A. Kalvody (1910); J. Mahen: Urputný duch, LidN 17. 11. 1910 + Máchova krajina, LidN 20. 11. 1910 → (bibliof.) 1960; J. Malý: Ke korespondenci K. H. M., Pokroková revue 1910, č. 8, i sep.; J. Thon: K. H. M. Cesta do Itálie (komentář k první ed. Deníku na cestě do Itálie), LF 1910, s. 349 + K. H. M. na cestě do Itálie, NL 4. 11. 1910, příl.; J. Kamper: M. dramatické pokusy, Lumír 39, 1910/11, s. 72; A. N. (Novák): K. H. M., Přehled 9, 1910/11, s. 141; K. Sabina o M., Lumír 39, 1910/11, s. 178; F. X. Šalda: K. H. M. a jeho dědictví, Novina 4, 1910/11, s. 12 → Duše a dílo (1913); A. Novák: M. Krkonošská pouť, LF 1911, s. 226; A. Procházka: Ironický osud, MR 1911, sv. 23, s. 107 → Meditace (1912); F. Sekanina in Prémie Spolku Máje na rok 1911 (1910; literární ohlasy Máje); A. Vyskočil: K. H. M., sb. Zahrada Epikurova (1911, s. 19); H. Siebenschein: Několik slov o způsobu, kterak M. psal Máj, LF 1912, s. 43; G. Drboschal: Byron's Einfluss auf das tschechische Schrifttum des Vormärz, Programm der deutschen Landes-Oberrealschule in Kremsier 1912/13, i sep.; Ant. Veselý: M. a jeho odpůrci, Čes. revue 6, 1912/13, s. 26; E. Horský (Č. Zíbrt): Vojtěch Nejedlý a M., ČČM 1913, s. 452; E. Stoklas: Příspěvek k rozboru 2. zpěvu Máje, Lumír 1913, s. 465, 509 + Poezie minulosti v drobné lyrice K. H. M., Výr. zpráva vyšší realky v Litovli 1914/15; Ant. Procházka: Hněvkovský a M., LF 1914, s. 435; Č. Zíbrt: Nově objevené rukopisy skladeb K. H. M., Naše doba 1914, s. 615 a pokr.; A. Novák: Mistr Jan Hus a česká reformace v díle M., Topičův sborník 2, 1914/15, s. 470 → Zvony domova (1916); F. Frýdecký: O vlivu M. Máje na Bottovu Smrt Jánošíkovu, Čes. revue 9, 1915/16, s. 541; A. Novák: M. soucit a jeho dědic, sb. Čeští spisovatelé vdovám a sirotkům našich vojnů (1916) → Krajane a sousedé (1922) a Česká literatura a národní tradice (1995); A. Vyskočil: O krystalizaci M. metafory, ČČM 1916, s. 50, 184 → Básníková cesta (1927); E. Stoklas: M. Eremit a Šnajdrův Poustevník, ČMF 6, 1917/18, s. 313; Ant. Veselý: Otázka M. pohřbu, Topičův sborník 5, 1917/18, s. 187; O. Zich in O typech básnických, ČMF 6, 1917/18, s. 1 a pokr. (knižně 1937); B. Jedlička: M. rukopis tř. Kr-

konošské pouti a vydavatel z r. 1862, LF 1918, s. 28 + Vydání spisů M. z r. 1862, LF 1918, s. 184; K. Paul: M. a obrození chorvátského národa, Topičův sborník 6, 1918/19, s. 379; A. Vyskočil: M. Marinka, Zrání 1919, s. 19 → Básníková cesta (1927); V. Bitnar: Hagiografické živly v M. lyrice, Neděle Občanských novin (Brno) 2, 1922, příl. 2; M. Hýsek: Dramatický zlomek Máchův, Jevíště 1922, s. 50; F. Kréma: M. a Pacláký, LidN 10. 12. 1922 + M. přítel Jan Beneš, Cesta 5, 1922/23, s. 185; B. Jedlička: „Poznamenání“ K. H. M., LF 1923, s. 42, 138; S. Sahánek: K. M. rukopisné pozůstalosti, LF 1923, s. 143, 245 (k tomu ref. F. Kréma, Kritika 1924, s. 258); F. Kréma: Cesty K. H. M., Lit. listy 1, 1923/24, s. 41 + M. a Sabina, tamtéž, s. 105 + M. a Rieger, Lumír 1924, s. 368 + Drašar – první životopisec K. H. M., Cesta 7, 1924/25, s. 208; J. Zrzavý: Moje ilustrace k M. Máji, Lit. rozhledy 5, 1924/25, s. 59; V. Bitnar: M. zlomek Bratrovrah, Časopis katol. duchovenstva 1925, s. 528; J. Menšík: Seweryn Goszczyński a K. H. M., ČNM 1925, s. 124 + Malczewského Marie a M. Máj; A. Pražák: K. H. M. a Karel Ferdinand Dräxler-Manfred, oboje Sborník prací věnovaných prof. dr. Janu Máchalovi k 70. narozeninám (1925, s. 75 a 102); A. Tietze: K. H. M. und die deutsche Romantik, Jahrbuch der philosophischen Fakultät der deutschen Universität in Prag 1923/24 (1925, s. 39); A. Vyskočil: Básník. Rozmach 1925, s. 137 a pokr. → Básníková cesta (1927); F. Střejček: J. K. Tyl a K. H. M., Zvon 26, 1925/26, s. 340, 357; R. Jakobson in Základy českého verše (1926) → Poetická funkce (1995); J. Menšík: Julius Slowacki a K. H. M., LF 1926, s. 124; F. Kréma: Několik slov o podobě M., Kulturní zpravodaj 1927, s. 248; Ant. Procházka: K literární klasifikaci některých básníků let čtyřicátých, ČMM 1927, s. 181; J. Menšík: Mickiewicz a M., ČMF 13, 1927/28, s. 29 a 14, 1928/29, s. 29, i sep.; J. Bartoš in Daleká cesta (1929); O. Fischer: K. H. Mácha's Anfänge und der Kreis um Alois Klar, sb. Xenia pragensia Ernesto Kraus... oblata (1929, s. 233); F. Kréma: Neznámé prozaické zlomky K. H. M., RA 5, 1929/30, s. 257; J. Heidenreich in Vliv Mickiewiczův na českou literaturu předbrežnovou (1930, s. 82); B. Jedlička: ref. Dílo K. H. M. (nakl. F. Borový), ČMM 1930, s. 270; Ant. Procházka: K ideové reakci protimáchovské, LF 1930, s. 222; j. h. (J. Hora): M. a dnešek, LitN 5, 1930/31, č. 8 → Poezie a život (1959); Mladí čeští básníci o K. H. M. (anketa, příspěvk. K. Biebl, F. Halas, V. Holan, J. Hořejší, J. Seifert, J. Zahradníček), LitN 5, 1930/31, č. 8; Ant. Procházka: K vlivu K. H. M. u některých literátů soudobých: Z ohlasů M. Marinky, Zvon 31, 1930/31, s. 341 + Ještě několik poznámek k M. erudici básnické, ČMF 17, 1930/31, s. 182, 316; A. Novák: 1831, LidN 1. 1. 1931 → Léta třicátá (1932); Ant. Procházka: M. Máj a Bottova Smrt Jánošíkova, sb. Slovenská miscelanea (Bratislava 1931, s. 94); V. Jiráč: Hudebnost M. rýmu, ČMF 18, 1931/32, s. 24, 147, i sep. → Tajemství Krivokladu... (1941) a Duch a tvar (1967); V. Bitnar: K. H. Mácha's deutsches Geistesleben, Slawische Rundschau

1932, s. 4; F. Krčma: Starší německé studie o K. H. M., LF 1932, s. 404 + in J. K. Tyl: Rozervanec (1932) + Vydání Spisů Máchových v Panteonu, ČMF 19, 1932/33, s. 78 + Nové vzpomínky na M., Vyr. zpráva státní českosl. realky v Praze VII 1932/33; K. Polák: M. a Goethe, ČMF 19, 1932/33, s. 42; F. X. Šalda: K. H. M. a náš dnešek, ŠZáp 5, 1932/33, s. 297 → Kritické glosy k nové poezii české (1939); A. Vyskočil: Máchovo „nerozumím“, Řád 1, 1932/34, s. 388; K. Janský: Divadelní ochotník K. H. M., Rozhledy 1933, s. 15; F. Krčma: M. matka, sb. Naše maminky (1933, s. 76); M. Hlávka: M. dramatické torzo, LitN 1934, č. 17; J. Šnobr: Vysněný svět Edwarda G. Bulwera a K. H. Máchy, Rozhledy 1934, s. 61; V. Nezval: Máj (rozhl. proslov), Doba 1, 1934/35, s. 129 → Manifesty, eseje a kritické projevy 1931–1941 (1974); O. Fischer: Aníž křičte, že vám stavbu bořím, SaS 1935, s. 216; R. Jakobson: Poznámky k dílu Erbenovu. 1. O mýtu, SaS 1935, s. 152 → Slovesné umění a umělecké slovo (1969) a Poetická funkce (1995); K. Janský: Nové rukopisy K. H. M., LF 1935, s. 150, i sep.; I. Bart: Příroda u M., LitN 8, 1935/36, č. 17; V. Černý: Byron a M., LitN 8, 1935/36, č. 17–18; W. Haas: Versuche des I. M., LitN 8, 1935/36, č. 17; F. Halas: S troškou do mlýna (→ Magická moc poezie, 1958 a Imageny, 1971), M. Hlávka: M. o sto let mladší, V. Renč: Máchovo ano, J. Zahradníček: Poznámka, vše Studentský časopis 15, 1935/36, s. 201, 204, 205, 206; V. Hellmuth-Brauner: M. materialismus, LitN 8, 1935/36, č. 18; J. Horák: K. H. M. v literaturách slovanských, ČMF 22, 1935/36, s. 305 → Z dějin literatur slovanských (1948); M. Hýsek: K M. výročí, Zvon 36, 1935/36, s. 449; K. Janský: Neznámé prvotiny K. H. M., Lumír 62, 1935/36, s. 377; M. Pišút: K. H. M. a Slovensko, Elán 6, 1935/36, č. 8; A. Vyskočil: Křivé zrcadlo (kritiky M.), Lumír 62, 1935/36, s. 371, 444; Básnický dnešek a K. H. M. (anketa; přísp. E. F. Burian, J. Čep, J. Durych, F. Halas, J. Hora, O. Ľysohorský, V. Nezval, V. Vančura, V. Závada), SaS 1936, s. 65; V. Bitnar: Máchova katolicita, Archa 1936, s. 197, 248, i sep.; R. Brtáň: Ohlas Máchovho Mája na Slovensku, Panoráma 1936, s. 88; E. F. Burian: Hudebnost K. H. M., Čin 1936, s. 229 → Nejen o hudbě (1981); K. Čapek: M. kantilény (součást ankety), SaS 1936, s. 67 → O umění a kultuře 3 (1986); F. Černý: Rod K. H. M. + M. vysloužilce Bárta, LidN 12. 4. 1936, příl. 1. 5. 1936; R. Habřina: M. a Prešeren, LidN 15. 4. 1936; G. Černušák: M. a hudba, LidN 23. 4. 1936; A. Novák in Album K. H. M. (1936) + (A. N.) M. Máj + Jak vznikl M. Máj, obojí LidN 23. 4. 1936 + (ne) Německé básně K. H. M., LidN 17. 5. 1936; O. Elver: Pojetí snu v díle K. H. M., Saturn 1936, s. 19; F. Frýdecký: Technická skladba Máje ve světle statistiky, Bibliofil 1936, s. 62; V. Jiráť: Mácha's Stellungnahme zu den germanischen Literaturen, Germanoslavica 1936, s. 231 → přeprac. in Tajemství Křivokladu... (1941); J. Muškařovský: Příspěvek k dnešní problematice básnického zjevu Máchovu, LUK 1936, s. 25, 62 + Protichůdci. Několik poznámek o vztahu Erbenova básnického díla

k Máchovu, SaS 1936, s. 33 + Mácha's Werk als Torso und Geheimnis, Slawische Rundschau 1936, s. 212, vše → Kapitoly z české poetiky 3 (1948); V. Nezval: M. odkaz přítomnosti, RP 1. 5. 1936 → ČLit 1960, s. 480 + Poezie v M. roce (rozhl. projev), Tvorba 1936, s. 282 → Manifesty, eseje a kritické projevy 1931–1941 (1974); Jan Ort (P. Eisner): Stín – klín, LidN 16. 6. 1936; K. Polák: Máchův protichůdce (J. K. Tyl), PL 12. 7. 1936 + M. význam politický, PL 1. 11. 1936; V. Renč: M. bez přívlasků, Rozhledy 1936, s. 117; F. X. Šalda: Hořčičné semeno Máchovo, ŠZáp 8, 1935/36, s. 155 a LUK 1936, s. 1 → Z období Zápisníku 2 (1987); V. Tichý: M. dědictví, Dělnická osvěta 1936, s. 113; B. Václavek: K. H. M., básník Máje, Bibliofil 1936, s. 82 → Studie a podobizny (1962; zde i studie ze sb. Torzo a tajemství M. díla a Máchovy ohlasy); T. Vodička: M. tajemství, Řád 1936, s. 490; A. Vyskočil: Přes okraj kolébky, LUK 1936, s. 4 + Křivé zrcadlo (dobové kritiky M.), tamtéž, s. 249; D. Janko: Literárněestetický rozbor M. Máje, Studentský časopis 16, 1936/37, s. 155, 245; O. Fischer: Dva romantici, in Slovo a svět (1937) → Duše, slovo, svět (1965); A. Novák: Několik metodologických poznámek k bádání máchovskému, SaS 1937, s. 182; R. Selvi: M. z hlediska italského, LUK 1937, s. 373; F. X. Šalda: O krásné próze Máchově, in Studie literárněhistorické a kritické (1937, též ve sb. Torzo a tajemství M. díla, 1938); V. Černý: Baroko a romantismus, KM 1938, s. 105; J. Hora: Bratr bratřím neznámý, Čes. život 1938, s. 142 → Poezie a život (1959); K. Polák: Nová literatura máchovská, Naše věda 1938–44 (přehledové stati o nové máchovské literatuře); J. Strakoš: Máchův čin, Řád 5, 1938/39, s. 345; O. Králík: M. výročí aneb Způsoby literárního poznání, Řád 5, 1938/39, s. 353 (k tomu polemika: K. Polák, KM 1939, s. 334 a V. Černý, KM 1939, s. 366); J. Fárek: M. výtvarník a režisér, LitN 1939, s. 206; J. Malý: K. H. M. a Mělnicko, Mělnicko 2, 1939, č. 3–4, i sep.; J. Ort (P. Eisner): Máchova truchlorouška, KM 1939, s. 102; M. Rutte: Máchovský hlas nicoty, in Mohyly s vavřínem (1939); K. Polák: Literatura o K. H. M. 1935–1939, Slavia 17, 1939/40, s. 249, i sep.; K. Babor (P. Eisner): K M. jazyku, Naše doba 1940, s. 404; V. Jiráť: Máchův poutník, KM 1940, s. 461 → Tajemství Křivokladu (1941, s. tit. Poutníková píseň) + Z počátků M. vlivu na české básnictví, ČNM 1940, odd. duchovědný, s. 180; O. Králík: M. a vplyvologie, Řád 1940, s. 67, 247 (k tomu polemika: V. Černý, KM 1940, s. 191, 459, O. Králík, Řád 1940, s. 278, 513); Jan Orel (P. Eisner): V mlhách. Poznámky k jednomu motivu Máchovu, KM 1940, s. 25; A. Pražák: M., Čechy a Praha, in Míza stromu (1940, s. 61); V. Jiráť in K. H. M.: Daleká cesta má (1941) + Máchovské zrcadlení, KM 1941, s. 362 → Uprostřed století (1948, s. tit. Poutník v zrcadle); A. Vyskočil: Poezie jako píseň kosmická + Jeden z Čech (o M. próze), Akord 9, 1941/42, s. 41, 103, 212 → Znamení u cest (1947); V. Jiráť in K. H. M.: Znělky (1942); K. Janský: První epické torzo M. (nález rukopisu), Naše věda 1943, s. 154; F. Ober-

Mácha

pfalcer in K. H. M.: Máj (1944); L. Kasalická in K. H. M.: Živý třpyt (1944); F. Krčma: Vrchlický a M., Čes. časopis filologický 3, 1944/45, s. 237; M. Szyjowski: K. H. M., in *Polská účast v českém národním obrození* 3 (1946); F. Černý: Po pražských farách za K. H. M., ČNM 1947, s. 180; K. Janský: Literární rybník předbřeznový, KM 1947, s. 228; O. Králík: M. na posmrtné cenzuře, ČMM 1947, s. 78; A. Vyskočil: M. Máj, in *Znamení u cest* (1947); J. Závada: Problematika rytmického řádu M. Máje, Kytice 1947, s. 218 a pokr.; F. Č. (Černý): Strýc K. H. M., Jihočeský sb. historický 17, 1948, č. 4; J. B. Čapek in *Záření ducha i slova* (1948); V. Jirátko in *Uprostřed století* (1948, Skupinový portrét z časů romantiky, Portrét v zrcadle); F. Vodička in *Počátky krásné prózy novočeské* (1948, s. 218 a pokr.); F. Černý: Po stopách předků K. H. M., Marginálie 22, 1949/50, s. 76; J. Levý: O překladech M. Máje, Slovesná věda 1950, s. 316; K. Polák: Povaha disonancí v Marince, Slovesná věda 1951, s. 46; K. Krejčí: Klasická látka českého historického románu (Václav IV.), tamtéž, s. 103; A. Bejblík, K. Janský: Dva myšlenkové problémy M., Slovesná věda 1952, s. 33; F. Černý: Nejstarší předkové K. H. M. v Krásné Hoře, Jihočeský sb. historický 21, 1952, č. 1; K. Janský, O. Králík: Text Pouti krkonošské a problémy textové kritiky u M., Slovesná věda 1952, s. 41; J. Hartl: M. a Marinka ze Želetinky, tamtéž, s. 189; H. Grandjard: Herloszsohn a M., Revue des études slaves (Paříž) 1953, s. 48 + K. H. M. a české národní obrození, Sklizeň (Hamburk) 1953, č. 5; J. Straka: K. H. M. a české národní obrození. Několik slov o M. nacionalismu, Sklizeň (Hamburk) 1953, č. 8; F. Cuřín: Klicpera a M., NR 1954, s. 208; K. Janský: Putování za K. H. M., NŽ 1954, s. 646; O. Králík: Tvůrčí proces u K. H. M. a P. Bezruč, SISb 1954, s. 433 → *Osvobozená slova* (1995) (k tomu polemika: K. Janský, ČLit 1955, s. 197, O. Králík, SISb 1955, s. 402, F. Vodička, ČLit 1956, s. 74, red., ČLit 1956, s. 188, O. Králík, SISb 1956, s. 403, F. Vodička, ČLit 1956, s. 358); J. Petrmichl in K. H. M.: Vzhůru za mnou, mládež věrná! (1954); P. Eisner in K. H. M.: Okusy Ignáze M. (1956); O. Králík: M. Máj čili Osud básnického díla, HD 1956, s. 309 + Znovu o textu Pouti krkonošské, SISb 1957, s. 127 + Máchovy německé básně (ref. o Eisnerových překl.), HD 1957, s. 133 + Neznámý rukopis máchovský (O16), ČMM 1957, s. 109, 415 + M. píseň z Cikánů, HD 1957, s. 265; M. Otruba: Souvislosti a smysl předbřeznového zápasu o M. a jeho dílo, ČLit 1957, s. 255; L. Bulín: O genezi M. menších próz, SISb 1958, s. 416; O. Králík: Máchovské rukopisy v Umělecké besedě, ČMM 1958, s. 354; M. Otruba: Příklad historický a aktuální (vztah M. a Tylůva díla), LitN 1958, č. 5 (k tomu polemika: H. Matoušová, tj. R. Grebeníčková, NŽ 1958, s. 285); F. Vodička: Geneze romantického hrdiny, in *Cesty a cíle obrozenecké literatury* (1958); F. Vodička, K. Janský, P. Spunar: M. rukopisy a tzv. máchovské apokryfy, ČLit 1958, s. 176; R. Grebeníčková: M. a Veltman, Českosl. rusistika 1959, s. 137; J. Hora

in *Poezie a život* (1959); O. Králík in K. H. M.: Pouti krkonošská (1959); F. Vodička: M. jako literární kritik, SVŠP Praha, Jazyk a literatura 1, 1959, s. 229 → *Struktura vývoje* (1969); *Básníci dneška o poezii* K. H. M. (L. Čivrný, F. Hrubín, M. Kundera, J. Šotola, V. Závada), ČLit 1960, s. 401; R. Grebeníčková: M. a 20. století, Plamen 1960, č. 11 + K. H. M., Kulturněpolitický kalendář 1960, s. 42 + M. a ruská literatura, Slovanský přehled 1960, s. 331; F. Hrubín: K. H. M., LitN 1960, č. 46; M. Ivanov: Podoba neznámá?, in *Historie skoro detektivní* (1960); O. Králík: M. Kat, AUP Olomouc, Philologica 1 (1960); B. Meriggi: M. a Leopardi, ČLit 1960, s. 436; J. Topol: O čem básník ví, Plamen 1960, č. 11; F. Vodička: Lidské jádro M. poezie, LitN 1960, č. 46 + Tradice M. poezie v české literatuře, ČLit 1960, s. 408; J. Šotola in K. H. M.: Jasná noc mne vzhůru vábí (1961); F. Vodička: Ke sporům o romantismus, zvláště Máchův, Plamen 1962, č. 9; O. Králík: Dvě kapitoly o M. jazyce, SaS 1964, s. 147; B. Havránek: K jazyku K. H. M., tamtéž, s. 347; J. Felix: Slovo o amarante české poezie, in *Harlekýn sklonený nad vodou* (Bratislava 1965); L. Bulín: Úvaha genetická, sb. *Krkonoše – Podkrkonoší 1966*, s. 122; I. Dubský: Domov a bezdomoví, Filoz. časopis 1966, s. 181; Z. Kalista: Die epische Grundlage von Mácha's Máj, Zeitschrift für Slawistik (Vídeň) 1966, s. 570; O. Králík: M. jazyk a obrozenecká čeština, SaS 1966, s. 316 (k tomu polemika: B. Havránek, tamtéž, s. 326); J. Škvor: M. Máj, prubířský kámen české poezie, sb. *Perspektivy* (New York) 8, 1966, březen; O. Králík: O Pouti krkonošské po letech, sb. *Krkonoše – Podkrkonoší 1967*, s. 257 + *Hodiny máchologie, Červený květ* (Ostrava) 1968, č. 5–10; R. Grebeníčková: Poslední věta, *Orientace* 1969, č. 5; B. Srba: Dramatik vzdoru i soucitu, *Divadlo* 1969, květen; F. Všetivka in *Čtení o kompozici* (1969, o Krivokladu); K. Dvořák, R. Škreček: Ke genezi M. dramatu Bratří, ČLit 1970, s. 200 + M. Anmerkungen – Sabinův apokryf?, tamtéž, s. 489; O. Králík: K máchovským otázkám, tamtéž, s. 351; K. Petráček: Struktura eufonické informace, tamtéž, s. 458; O. Vočadlo: Keats a M., *Svob. slovo* 6. 3. 1971; Z. Vyhlídal: Arbesův boj o K. H. M., AUP Olomouc, Čes. jazyk a literatura 1, 1971, s. 191; V. Štěpánek in K. H. M.: Dobrou noc, ó láska (1972); P. Vašák: Máchovy a Sabinovy texty, ČLit 1972, s. 554; I. Fleischmann: Jedno dějství z dlouhého dramatu (motiv exilu u M. a F. Kafky), *Svědectví* (New York, Paříž) 12, 1973/74, č. 45 (k tomu polemika mezi A. Brouskem a I. F., *Svědectví* 12, 1973/74, č. 46 + 13, 1975/76, č. 48); F. Černý: Experimentální scénka generace romantiků – Kajetánské divadlo, *Amatérská scéna* 1974, č. 12; H. Jechová: Motiv země milované v českém a polském romantismu, *Slavia* 1974, s. 231; V. Nezval: Po stopách M. Máje (rozhl. přednáška z 1935), in *Manifesty, eseje a kritické projevy z let 1931–1941* (1974); P. Vašák: M. – komunikace – textologie, sb. *Literární archiv* 8–9, 1974, s. 475 + *Stemma Cikánů*, ČLit 1974, s. 533; O. Králík: Dva máchovské příspěvky. Krása přírody a vnitřní

- svět, Kosmický věk Máchův?, ČLit 1975, s. 260; K. Krejčí: Symbol kata a odsouzení v díle K. H. M., in Česká literatura a kulturní proudy evropské (1975); K. Cvejn: Společenský podtext Arbesova a M. díla, sb. Českolipsko literární 1976, s. 75; V. Macura: Vlast obzokolská a vlast Máchova, ČLit 1976, s. 437 → Znamení zrodu (1983); M. Otruba, V. Závada in K. H. M.: Daleká pouť (1976); E. Gombala: Karel Štúr a K. H. M., SLit 1977, s. 676; R. Grebeníčková: M. a Novalis, Slavia 1977, s. 150; D. Hodrová: Symbolika M. Marinky, tamtéž, s. 271; K. Krejčí: K. H. M. v rámci slovanského romantismu, tamtéž, s. 364; P. Vašák: Textologie a máchovské systémy, ČLit 1978, s. 10 + Neznámá recenze Máje z Unser Planet 1836, tamtéž, s. 248 + Roviny máchovského zápasu, ČLit 1979, s. 223; D. Kšicová: K typologickému srovnání české a ruské poémy (Lermontov – M. – Zeyer), SUJEP Brno, Slovanské studie č. 218 (1980) a č. 249 (1983); J. Stejskal: K. H. M. a Jan Zrzavý, Marginálie 1980, s. 49; P. Vašák in Metody určování autorství (1980) + Dialektický básník, Tvorba 1980, č. 47 + První překlad M. díla (Marinka 1836), ČLit 1980, s. 596; R. Matys in K. H. M.: Marinka (1981); J. Peřina: Poslední básně (koncept Cesta z Čech), Průboj (Ústí n. Lab.) 4. 12. 1981; O. Špecinger: Kokořínsko K. H. Máchy, sb. Českolipsko literární 1981, s. 59; J. Rambousek: Dvě máchovské kapitoly, tamtéž, s. 69; P. Vašák: Pojem národní literatury (M. bilingvismus), ČLit 1981, s. 445; R. Grebeníčková: K jednomu neokomentovanému místu M. zápisníku, sb. Strahovská knihovna 16–17, 1981–82, s. 235 + M., čtenář Goethova Fausta, Slavia 1982, s. 143; R. Pynsent: Pokus o Jarmilu, Proměny (New York) 1982, č. 1; P. Vašák: První polský překladatel Máje, Slavia 1982, s. 397; M. Procházka: Childe Haroldovo Dobrou noc a Budoucí vlasť. K problému subjektu v Byronově a M. poezii, ČLit 1982, s. 289; R. Grebeníčková: Jak vznikl Máj, SPFF Brno, ř. D 30, 1983, s. 7; V. Šmejkal: M. a Lenau, Zprávy Spolku čes. bibliofilů v Praze 1983, s. 11; P. Vašák: Změna textu v dílo, Estetika 1983, s. 65 + in K. H. M.: Máj (1983) + M. a geneze májovců, ČLit 1984, s. 45 + Budoucí M., Lit. měsíčník 1984, č. 9; J. Wágner: Máchovské omyly 1, sb. Českolipsko literární 1984, s. 109; J. Janáčková: Představa adresáta v M. próze, in Stoletou alejí (1985); J. Ryba: Jazyková forma M. Máje, Nár. politika (Mnichov) 1985, č. 7–8, příl. Zvon; I. Slavík: Dvakrát „co je poezie“ (srovnání představ M. a J. J. Langra), Nové knihy 1985, č. 18; V. Štěpánek: K. H. M. v dějinách české společnosti a literatury, Čes. jazyk a literatura 36, 1985/86, s. 389; ČLit 1986, č. 1 (přísp. M. Blahynka, K. Kardyni-Pelikánová, M. Procházka, P. Vašák); P. Čornej: K M. pojetí českých dějin, ČLit 1986, s. 193; R. Grebeníčková in K. H. M.: Mrtvé labutě zpěv (1986); D. Hodrová: K. H. M.: Máj, sb. Rozumět literatuře (1986); J. Hraše: Máchovo jeviště + M. drama, Amatérská scéna 1986, č. 8, 9; Z. Hrbata: Motiv hradu v českém romantismu, Slavia 1986, s. 39 + Konkrétnost i symbolika romantické pouti a poutníka v M. díle, ČLit 1986, s. 500; D. Mocná: Neruda a M., ČLit 1986, s. 511; J. Jedlička: M. Máj 150, Nár. politika (Mnichov) 1986, č. 6; J. Kotalík: Poselství v čase (M. a výtvarné umění), Lit. měsíčník 1986, č. 8, 9; Jan Kryštof (J. Kroutvor): Necenzurované deníky z r. 1835, in K. H. M.: Máj, Necenzurované deníky z roku 1835 (Mnichov 1986); M. Pohorský in K. H. M.: Máj a jiné básně a prózy (1986) + in sb. Malá knížka o Máji (1986) + in K. H. M.: Dílo 1, 2 (1986) + Máj, znovu Máj, Tvorba 1986, příl. Kmen, č. 22; J. Stejskal: M. Máj a cenzura, Zprávy Spolku čes. bibliofilů v Praze 1986, s. 2; V. Štěpánek: M. iniciativa, Lit. měsíčník 1986, č. 9; O. Vančata: K. H. M. a jižní Čechy, sb. Výběr z prací členů Historického klubu při Jihočes. muzeu v Čes. Budějovicích 23, 1986, s. 253; P. Vašák in Autor, text a společnost (1986) + Májovci a jejich M., Lit. měsíčník 1986, č. 1 + M. a máchovský svět, tamtéž, č. 8 + M. svět a současný člověk, Tvorba 1986, příl. Kmen, č. 49; P. Vašák, E. Uchalová: Literární a výtvarné texty K. H. M., Umění 1986, s. 473, i sep., též in Autor, text a společnost (1986); M. Otruba: R62 – nově zjištěný máchovský autograf, sb. Literární archiv 21–22, 1986–87, s. 29; ČLit 1987, č. 2 (mj. přísp. P. A. Bílek, O. Čepan, E. Gombala, K. Hausenblas, M. Herda, J. Janáčková, C. Kraus, J. Loužil, B. Mánek, J. Pilař, R. B. Pynsent, I. Seehase, M. Štemberková); J. Bartůňková: Dialog v prózách K. H. M. (teze přednášky), Jazykovědné aktuality 24, 1987, s. 32; E. Gombala: Recepce diela K. H. M. a jeho romantická iniciativa na Slovensku, SLit 1987, s. 13; C. Kraus: Na tému K. H. M. a Slováci, Romboid (Bratislava) 1987, č. 5; J. Podlešák: Židovské postavy v M. Cikánech, Židovská ročenka 5748, 1987, s. 74; P. Vašák: Funkce nesystémových prvků (v ohlasu M. díla), Estetika 1987, s. 143; J. Wágnerová, J. Wágner: Máchovské zastaveníčko. Písnový repertoár K. H. M., sb. Českolipsko literární 1987, s. 23; H. Šturmová: Interpřetace M. Máje z hlediska rytmické struktury, Čes. jazyk a literatura 38, 1987/88, s. 263; J. Bartůňková: Využití motta v prózách K. H. M., AUC Praha, Philologica slavica pragensia 32, 1988, s. 287; J. Tříška: M. styl a jeho předpoklady, SVSP Praha, Filologické studie, Literatura a výchova slovesným uměním, D 7, 1988, s. 69; J. Janáčková: M. Marinka, Čes. jazyk a literatura 39, 1988/89, s. 114; J. Bartůňková: Podíl komunikace postav na výstavbě M. Marinky, SPF Hradec Král., Jazyk–literatura–metodika, 1989, sv. 52, s. 69; M. Červenka: Polymetrie Máje, ČLit 1989, s. 413; D. Hodrová: Idylický a ideální prostor v české próze 19. století, Opus musicum 1989, č. 2; L. Tomek in Za slova tiše nahlédni (1989); P. Vašák: Máchovo životní prostředí, sb. Člověk a příroda v novověké české kultuře (1989); J. Wágner: Krkonošské inspirace K. H. M., Krkonoše 1989, č. 12 + Přírody slavný chrám (krajinu Máje), sb. Českolipsko literární 1989, s. 57; J. Bartůňková in Ztvárnění primární a sekundární komunikace ve vybraných dílech české umělecké prózy 1. poloviny 19. století (Pedag. fakulta v Hradci Král. 1990); mč (M. Čer-

venka) in Slovník básnických knih (1990, Máj); J. Kroutvor in Potíže s dějinami (1990); J. Kuběna: C. D. F. (Friedrich) a K. H. M., Proglas 1990, s. 105; J. Mukařovský: M. a barok (přednáška z 1936), SPFF Brno, ř. D – lit. vědná, roč. 38–39, č. 36–37, 1989/90 (1990, ed. M. Jankovič); M. Procházka: Motiv snu v symbolické výstavbě M. Pouti krkonošské, sb. Proudý české umělecké tvorby 19. století. Sen a ideál (Ústav teorie a dějin umění ČSAV 1990, rozmnož.); J. Skutil: Krajiny M. Máje, VVM 1990, s. 159; P. Vašák: Tajný deník K. H. M., Nové knihy – Výběr z nejzajímavějších knih (zima) 1990, s. 14; A. Bejblík: Keats a M. aneb Kouzelný automat, Svět literatury 1991, s. 46; J. Jedlička: O vlastenectví aneb Hrdliččin hlas, Přítomnost 1991, č. 12 → České typy aneb Poptávka po našem hrdinovi (1992); O. Králík: K strukturalistické interpretaci M., ČLit 1991, s. 269 (k tomu polemika: M. Jankovič, tamtéž, s. 277 – obojí připraveno pro ČLit 1970); Z. Krušina: Neznámý K. H. M., Vesmír 1991, s. 340; P. Vašák: Šifry romantika M., Nové knihy 1991, č. 26; J. Wágner: Máchovské omyly 2, sb. Českolipsko literární 10, 1991, s. 55; I. Slavík: Postřehy a poznámky k M., Akord 17, 1991/92, č. 9; M. Otruba: Vězeň a vězení ve 2. zpěvu M. Máje, Estetika 1992, č. 4 → s tit. Mezitextovost jako podmiňovací vztah mezi znaky, in Znaky a hodnoty (1994); F. Svejkovský: Slovo satira a satirický u K. H. M., ČLit 1992, s. 351; E. Israel: Tajuplné rýmy K. H. M., Kritický sborník 1992, č. 3; VI. Vokolek in Obrana básníka (1992, ed. M. Trávníček); R. Grebeníčková: O. Králík a znovu M. demystifikovaný, Tvar 1993, č. 14; E. Israel: Magický časoprostor Máchova jezera, ČLit 1993, s. 599 (k tomu polemika M. Kubínová in sb. Realismus ve vědě a filosofii, 1995, s. 48); K. Kosík: Vlast Máchova, Listy 1993, s. 67; M. Pohorský in ant. Intimní K. H. M. (1993); M. Procházka: Obrozený Ossian. Macphersonův model a produkce dějinnosti v české romantické kultuře, ČLit 1993, s. 25; M. C. Putna: Čí je M.?, Souvislosti 1993, s. 182; R. Pytlík: Tajemství M. deníku, Signál 1993, č. 29; A. Stich: Ještě k M.: velký a silný protivník J. K. Tyl, sb. Monology o J. K. Tylovi (UK 1993; k tomu M. Otruba, tamtéž, s. 74); M. Vajchr: Dvojí cesta v Máji, ČLit 1993, s. 445; D. Hodrová in Místa s tajemstvím (1994); J. Peřina: K problematice ohlasů polského povstání v tvorbě K. H. M. z let 1830–1832, sb. Česko-polské rozhovory (UJEP Ústí n. Lab. 1994, s. 21); E. Pražák: Poznámky k 1. intermezzu M. Máje, ČLit 1994, s. 60; B. Plánská: Krajina jako bezdomoví romantiků, Češtinář 5, 1994/95, s. 133 + in sb. Literatura a krajina (1996, s. 43); ● ref. symposium v Postupimi: M. Grygar, LitN 1995, č. 11; (mičér) (M. Červenka), ČLit 1995, s. 331 ●; V. Krivánek in K. H. M.: Tím světem bloudím (1995); H. Meyer: M. narativní díla a fantastický žánr v literatuře gotického románu a romantismu, ČLit 1995, s. 167; A. Thomas in The Labyrinth of the Word. Truth and Representation in Czech Literature (Mnichov 1995); I. Vaňková: Svět ticha, svět volání, Kritický sborník 1995, č. 1–2; H. Voisine-Jechová: Využití

snového zážitku v narativním procesu. Úvahy na základě několika česko-francouzských paralel, ČLit 1995, s. 268; M. Červenka: M. možná znělka, Tvar 1996, č. 19; M. Koloc, J. Mařan, M. Bařina: K. H. M.: ...a setře vítr stopy kroků mých (o krkonošském pobytu 1833), Krkonoše 1996, s. 20; J. Svoboda: K máchovskému tématu v české literární vědě, sb. Světová literárněvědná bohemistika 2 (1996, s. 567); I. Vaňková: Zvuky, ticho, řeč a komunikace v sémiotické výstavbě M. Máje, in Mlčení a řeč v komunikaci, jazyce a kultuře (1996); J. Vojvodík: Zur Problematik der ästhetischen Konkretisation der Poetik von K. H. M. im Werk von J. Štyrský, Umění 1996, s. 514; B. Daniel: Romská píseň v M. Cikánech, ČLit 1997, s. 85.

ahm, ll

Karel Ludvík Macháč

* 18. 11. 1867 *Praha*† 26. 9. 1931 *Praha*

Autor nenáročných próz a divadelních her většinou s výrazným sociálním akcentem.

Psal se i Macháč. – Absolvoval 1880–82 dvě třídy reálky v Karlíně, potom se učil v Praze světlotisku. Po vyučení pracoval ve Vídni v Löwyho uměleckém ústavě, po návratu do Prahy byl zaměstnán jako tiskárenský korektor a věnoval se politické a organizační činnosti v národněsociální straně. M. též spolupracoval s redakcemi odvětvových a jiných menších listů (Čes. kovo-pracovník, Československá stráž, Věstník československého číšníctva Otakar, Právo).

Veškerá M. tvorba, někdy zpracovávající tu-těž látku jako prózu i divadelní hru, je tematicky určena jeho politickou orientací a trpí vykonstruovaností a poplatností vkusu lidového adresáta. Sociálně vyhocená a moralistní dramata, založená na kontrastu trudného života dělníků a bezohledných továrníků, se někdy dotýkají i politických aktualit, např. dělnických bouří v Brně 1922 (*Zkáza*). Dělnická tematika promísená sentimentem, naivní milostné zápletky obvykle tragicky rozuzlené a schematické postavy předurčovaly M. hry pro ochotnické nebo předměstské scény (v Praze se např. hrály v holešovické Uránii nebo v Pištěkově divadle). Ojedinelý situační humor spojuje autor se satirickým ostrím, když zsměšňuje pivní vlastenectví, spolkaření a manýrismus volebních agitací (*Výhra v prohře*). Existenci

prózy Láška psancova a divadelních her Pozdě a Uštvána, uváděných v Doplňcích Ottova slovníku naučného i jinde, se nepodařilo ověřit; text hry Rak je uložen v divadelním oddělení Nár. muzea.

KNÍŽNĚ. *Beletrie*: Matka (P 1896); Pokrevenci (R 1900); Za živou vodou (D 1904, i prem., jako P 1910); Výhra v prohře (P 1919); Spasitelka (D b. d., 1921, prem. 1920); Bouří života (D 1922, i prem.); Zkáza (D b. d., 1922, i prem.). – *Ostatní práce*: K májové oslavě strany národněsociální (1902). ■

sb

Simeon Karel Macháček

* 10. 12. 1799 *Praha*

† 2. 10. 1846 *Praha*

Průvrženec Jungmannova programu národního obrození, který prosazoval jako dramatik, básník a překladatel, zejména operních textů. Autor divadelních kritik, první antologie české obrozenecké poezie a písňových alb.

Psán též Šimon K. M. – Syn síťáře. Základní vzdělání získal na německé škole v Praze. Vlastenecky se uvědomil za studií na Akademickém gymnáziu na Starém Městě (1812–18) vlivem Jungmannovým, který ho od konce 1815 učil; v té době se M. také vzdělával v literatuře, hudbě a zpěvu. Mimořádné schopnosti prokázal již za studií na tzv. filozofii (1818–21) v pokusech o překlady z němčiny a z klasických jazyků; společenský úspěch mu přinesl řecky přednesený 14. zpěv Pindarových Zpěvů olympských na oslavě jmenin A. Klara. Po studiích se živil jako soukromý učitel a věnoval se rozsáhlé literární a kulturní činnosti, zejména spolupráci s domácím ochotnickým divadlem rodiny Teisingerovy. 1825–27 pokračoval v Palackým započaté práci o slovanských literaturách pro prof. J. G. Eichhorna z Göttingen. Předepsané zkoušky pro vyučování na gymnáziích složil 1823, ale profesorské místo z politických důvodů (1822 byl udán, že poslal po poslavi necenzurovanou zprávu o literární činnosti v Čechách do berlínského časopisu *Gesellschafter*, což bylo klasifikováno jako spiknutí) získal až 1828 v Jičíně; na tamním gymnáziu působil až do smrti. 1829 se oženil s operní pěvkyní M. Šulcovou († 1847), která mu pak pomáhala v organizování vlasteneckého diva-

delního, literárního a hudebního života v Jičíně a okolí. Vyčerpávající pedagogická práce (podle tehdejšího způsobu výuky učil v jedné třídě latině, řečtině, němčině, počtům, zeměpisu, dějepisu a soukromě i češtině) a rozsáhlá mimoškolní kulturní aktivita podlomily jeho zdraví; onemocněl plicní tuberkulózou, které po prázdninovém pobytu v Praze a v lázních Šternberk u Smečna podlehl v pražské nemocnici. Pohřben byl na Olšanských hřbitovech.

M. literární a kulturní aktivity vycházely z Jungmannova programu obrození českého národa literaturou jazykově českou, stojící však na úrovni světové vzdělanosti. Již za studií začaly vznikat jeho překlady umělecky a myšlenkově náročných děl (Goethova *Ifigenia v Tauridě*, Horatiův list *Pisonům o umění básnickém*, pro pozdější vydání přepracovaný). Na Jungmannovu teoreticky zaměřenou *Slovesnost* (pro niž excerpoval) navázal M. vydáním rozsáhlé reprezentativní antologie soudobé české poezie (*Krasořečnk...*), určené k repertoárové podpoře tehdy oblíbených recitačních vystoupení, nahrazujících česká divadelní představení. Otiskl tu přes sto ukázek produkce původní i překladové, vybraných z knih a časopisů, ale též pro výbor přímo pořizovaných (např. Jungmannův překlad *Schillerovy Písně o zvonu*); M. sám se jako autor podílel zejména překlady Goethových balad. Při výběru dával přednost básním složeným časoměrně a vyřazoval verše „přízvučně daktylské“. Výrazněji než ve vlastní básnické tvorbě z 20. let (vlastenecké, sentimentální a žertovně milostné písně, bajky, reflexivní básně) uplatnil M. Jungmannovo kladné stanovisko k časomíře v překladech operních libret. Plynulostí textu a jeho spojením s hudebním výrazem se podstatně zasloužil o tehdejší úspěchy českého hudebního divadla (přeložil i libreto *Rodiny švejcarské*, prvního operního představení v českém jazyce). Potřebu původní české činohry realizoval M. veršovanou veselohrou *Ženichové*. Hra, jejíž námět byl později hledán v různých předlohách (např. v anonymní frašce *Schildwache, Tod und Teufel* oder *So prellt man die Füchse*, 1794), se lokalizací do českého prostředí, parodistickým zesměšněním postav rytířských nápadníků a demokratickým pojetím prostého hrdiny, který nad urozenými soky vítězí svou chytrostí, stala na dlouhou dobu nejúspěšnější českou veselohrou (byla mnohokrát inscenována, vydána i dramatur-

gicky upravena, 1884 se stala základem libreta A. Koukla pro operu K. Kovařovice). O vyšší úroveň soudobého divadla usiloval M. i divadelními kritikami (hlavně v čas. Čechoslav) sledujícími scénickou stránku českých představení, zejména veseloherních (vedle soustavné výchovy ochotnických herců v deklamaci a souhře načrtl např. v kritice Štěpánkovy hry Pivovar v Sojkově některé zásady jevištní realizace veselo hry). Zároveň chtěl M. podnitit uvádění náročné dramatiky na českou scénu svými překlady tragédií F. Schillera; nejprve časopisecky zveřejnil překlad části Schillerova Valdštejna, ale nepřipravenost českého divadla, překladatelské obtíže a zejména obavy z cenzurních zásahů do této hry (i z jejich následků) provedení tohoto úmyslu oddálily. Se snahami o povznesení české dramatické literatury souviselo i vydání překladu Horatiova Listu o umění básnickém, který formuluje především klasické názory na drama. Koncem 20. let se M. odklonil od časomíry a přijal zásady přízvučné prozodie (dopis K. A. Vinařickému z 5. 12. 1828), které se pokusil využít při překladu Raupachovy hry Izidor a Olga (promluvy hlavních postav ve verších, vedlejších v próze); pozdější překlad Panny Orleánské, který byl součástí M. plánu tlumočit všechny Schillerovy tragédie, znamenal významný stupeň ve vývoji českého blankversu. Celá řada M. prací z 30. let vyšla až v závěru jeho života (část z nich vznikla přepracováním již publikované tvorby na časoměrném základě) a konfrontovala se již s jiným údobím literárního vývoje. Do zapomenutí propadla veršovaná, složitě komponovaná situační veselohra ze současnosti *Půjčka na oplátku*, na konci 70. let byla ještě hrána jednoaktová tragédie *Bulhar* z historie osvobozování Bulharů z turecké nadvlády (původně určená pro Jungmannovu Slovesnost). Dopravením M. celoživotních uměleckých snah byla veršovaná tragédie *Záviš, pán z Růže*, která vznikla z podnětu Palackého článku o něm v ČČM 1831. Její původní německé znění (M. ojedinelé psal i německé básně) bylo autorem později přepracováno ve verzi českou, která ze všech M. prací nejzřetelněji poukazuje na jeho návaznost na antické autory a na zásady klasické poetiky (jednota místa a času, vyloučení drastických scén z jeviště aj.). Rozsáhlou přeměnou prošla M. básnická tvorba, původně v časoměrné podobě určená pro písňový nebo recitační přednes na

vlasteneckých besedách; její přízvučné přepracování (vyd. 1846) mělo podle M. záměru vyhovovat lépe její realizaci četbou, nenalezlo však už zkladný ohlas u dobové kritiky; oblíbená zůstala básně *Heřman z Bubna*, po léta tvořící součást školních čítanek. Básnické hodnoty M. historických romancí ocenil téměř po stu letech výbor J. Durycha, vyzvedávající jejich čistou epičnost a blízkost poezii K. J. Erbena. – Podle zprávy v ČČM (1828, sv. 1, s. 142) vydal M. i dnes neznámou prózu Jarošín a Svatava; byl též autorem reprezentativního výboru z různých žánrů české literatury, určeného německému čtenáři a doprovobeného slovníčkem i základními údaji o uvedených spisovatelích (Böhmische Chrestomatie...), a překladů z latiny zaměřených k pedagogické praxi.

ŠIFRY: S., S-, S. K. M., Š. M., Š. M.-á-k. ■ PŘÍSPĚVKY in: ČČM (1827–28, 1836–37; 1827 překl. Pindarův Olympický vítězoslav první, stati o divadle, 1836 BB); Časopis pro katol. duchovenstvo (1835, příl. Hlasy národu českého k jeho císař. král. milosti Ferdinandovi); Čechoslav (1821–25; 1821 B Má vlast, pak zejm. překl. básní a ref. o divadle a opeře, 1825 úryvek z překl. Valdštejna); Čes. včela (1835–37, 1839); sb. České historické zpěvy (1826, ed. V. Hanka); Gesellschaft (Berlín 1822); alm. Hlasy věrných Čechů... (1835); alm. Hlasy vlastenců... (1832, 1835); Jindy a nyní (1833); sb. Krasořečník aneb Sbírnka básní k deklamací (1823); Květy (1836, 1844); alm. Kytka (1837); Monatschrift der Gesellschaft des vaterländischen Museums in Böhmen (1827, balada Ogier); alm. Pomněnky (1842); Přítel mládeže (1827); Věvec ze zpěvů vlastenských (1838); sb. Zpěvy české pro jeden hlas při pianoforte (1825); – posmrtně: Budečská zahrada (1886); Škola a život (1855). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie a práce o literatuře*: Ženichové (D 1826, prem. 1824, upr. vyd. 1841); Jarošín a Svatava (P 1828, an., výt. nezjišt.); Drobnější básně (1846); Nové divadelní hry (1846: Záviš, t. r. i prem. s tit. Záviš Vítkovic, pán z Růže aneb Pokuta za zradu; Půjčka za oplátku, prem. 1819, dub.; Bulhar, prem. 1879; vše 1846 i samostatně); – posmrtně: Geschichte der schönen Redekünste bei den Böhmen – Dějiny české slovesnosti (1968, s F. Palackým, pův. oba an.; ed. a překl. O. Králík, J. Skalička). – *Překlady*: J. W. Goethe: Ifigenia v Taurii (1822); Q. Horatius Flaccus: De arte poetica liber... (1827; obs. pův. lat. text, M. něm. a čes. překlad, rozsáhlý úvod a poznámky); F. Turinský: Angelina (1828, překl. do něm.); M. T. Cicero: Čtvero řečí proti Luc. Catilinovi (1834); E. Raupach: Nevolníci aneb Izidor a Olga (1834); F. Schiller: Panna Orleánská (1838, i prem.); – posmrtně: G. I. Caesar: Paměti o válce galské (1872). – *Překlady operních libret*: I. F. Castelli: Rodina švejcarská (1824, hudba J. Weigl); J. N. Bouilly, G. F. Treitschke: Vodař (1824, hudba L. Che-

rubini); C. Sterbini: Lazebník sevillský (1825, hudba G. Rossini); L. da Ponte: Don Juan aneb Prostopášník potrestaný (1825, hudba W. A. Mozart); F. Berio: Otello, mouřenín benátský (1827, hudba G. Rossini). – *Výbor*: Básně S. K. M. (1927, ed. J. Durych). – *Souborné vydání*: Spisy S. K. M. (nakl. J. L. Kober, 1883–84, 2 sv., ed. F. Zákřejs). ■ SCÉNICKY. *Překlady libret*: Vestálka (1825, hudba C. L. Spontini); Siroťčí dům (1826, hudba J. Weigl); Elisena, kněžna volharská aneb Les u Sibině (1827, hudba J. Rössler); F. Raimund: Diamant krále duchů (1827, hudba J. Drechsler); Kníže Raul, nazván Modrovou (1828, hudba M. Grétry); M. Stegmayer: Vladimír, kníže novgorodský (1828, hudba G. B. Bierey); J. C. Bernard: Faust (1833, hudba L. Spohr). ■ KORESPONDENCE: in K. A. Vinařický: Korespondence a spisy pamětní 1 (K. A. Vinařickému z 1824–32; 1903, ed. V. O. Slavík). ■ USPOŘÁDAL A VYDAL: Krasořečník aneb Sbirka básní k deklamací (1825); Zpěvy české pro jeden hlas při pianoforte 1, 2 (1825); Böhmische Chrestomatie für Deutsche (1830). ■

LITERATURA: F. B. Štěpnička: ref. překl. J. N. Bouilly, G. F. Treitschke, Čechoslav 1824, s. 343 + ref. překl. I. F. Castelli, tamtéž, s. 392; Q.: ref. překl. C. Sterbini, Čechoslav 1825, s. 56; an. (F. B. Tomsa): ref. překl. L. da Ponte, Čechoslav 1825, s. 64 + ref. ed. Zpěvy české..., tamtéž, s. 504; ● ref. Ženichové: an., Čechoslav 1825, s. 599 (autoreferát); β: Ozvání proti původu frašky Ženichové..., tamtéž, s. 616 ●; an.: Překlady zpěvoher, Poutník slovanský 1827, s. 110; an.: ref. překl. E. Raupach, Jindy a nyní 1833, 2. půletí, s. 190, 198; an. (F. Palacký): ref. překl. M. T. Cicero, ČČM 1834, s. 110; ● ref. překl. F. Schiller: Panna Orleánská: Pipa (V. J. Pícek), Ost und West 1838, s. 422; P. (K. Püner), Čes. včela 1842, s. 64 ●; an. (J. N. Štěpánek): České divadlo (o námětu Ženichů), Čes. včela 1843, s. 108; ● ref. Drobnější básně: Fr. D. (Doucha), Čes. včela 1845, s. 418; an. (K. Havlíček Borovský), Pražské noviny 1. 1. 1846; J. B. Malý, ČČM 1846, s. 648 ●; R.: ref. Závíš, Bohemia 1846, s. 167; ● nekrology: an. (K. Havlíček Borovský), Pražské noviny 8. 10. 1846; an. (K. V. Zap), Poutník 1846, s. 288; +, Ost und West 1846, s. 480 ●; A. Jičínský: Z Jičína (o M. práci pro město), Pražské noviny 14. 11. 1847; J. Sl. (V. Vávra): ref. Ženichové, Půjčka za oplátku (o nepůvodnosti témat), Pražský večerní list 13. 11. 1848; ● ref. Závíš... (různá provedení), an., Lumír 1852, s. 1053; J. N. (Neruda), Čas 20. 11. 1860 → České divadlo 1 (1959, s. 78); an., Lumír 1862, s. 1219; J. N. (Neruda), Hlas 11. 12. 1862 → České divadlo 2 (1951, s. 38) ●; F. Schulz: Česká balada a romance, Osvěta 1877, s. 716, 780; J. N. (Neruda): ref. Bulhar, Ženichové, NL 4. 10. 1879 → České divadlo 5 (1966, s. 356); L. Stein: Z paměti českého divadla 1. Rodina švýcarská, Koleda 1880, s. 461; T. Hrubý: O překladech našich z literatur klasických, Lit. listy 1885, s. 3; A. Truhlář: S. K. M., Krok 1887, s. 79 a pokrač.; F. Bačkovský: O prvých českých zpěvohrách, Lumír 1887, s. 317; an.: K některým historickým nepřesnostem hry Závíš, Pražské noviny 3. 11. 1892;

Č. Zíbrt: Látka M. veselohry Ženichové, NL 10. 1. 1894; V. Tille: Ze srovnávací literatury lidové 1. Látka M. veselohry Ženichové, ČL 6, 1896/97, s. 1; J. L. T. (Turnovský): Památce S. K. M., Hlas národa 11. 2. 1900, příl. Nedělní listy; F. Kleinschnitzová: S. K. M. německé drama Zawisch von Falkenstein, LF 1916, s. 417; J. Durych: Vděčnost k starým, Lumír 1922, s. 266 + S. K. M., Rozmach 1924, s. 199; J. Král in O prozodii české 1 (1924); J. Durych: Erben a M., Kmen 1, 1926/27, s. 36 + in Básně S. K. M. (1927); ● ref. Básně S. K. M.: J. Hora, Kmen 1, 1926/27, s. 230; J. V. Sedlák, Tribuna 27. 4. 1927; A. N. (Novák), LidN 24. 7. 1927; Baf. (B. Fučík), Tvar 1927, s. 146 ●; K. Paul: Pramen M. Bulhara, ČMF 14, 1927/28, s. 13; J. Václavková: Motiv „rytíře se lvem“ a Heřman z Bubna S. K. M., ČMF 16, 1929/30, s. 150; V. Jirátko: K pramenům M. Heřmana z Bubna, ČMF 16, 1929/30, s. 258 + Obrozenské překlady Mozartova Dona Juana. 1. Překlad Macháčkův, SaS 1938, s. 73 → Portréty a studie (1978); ● ref. Ženichové (insc. 1939 s verš J. Seiferta): E. Konrád, LidN 19. 3. 1939; AMP. (A. M. Piša), Nár. práce 20. 3. 1939; O. Srbová, Večerník Nár. práce 21. 3. 1939 ●; an.: Sto let českého překladu. Schillerova Panna Orleánská v překladu S. K. M. (1838) a Bohumila Mathesia (1939) (paralelní ukázky závěru prologu), Čtème 2, 1939/40, s. 22; J. Hájek: ref. Ženichové (úprava V. Kolátora), LidN 27. 10. 1944; M. Kačer in S. K. M.: Ženichové (1952); J. Hrabák: Prameny českého blankversu, Studie o českém verši (1959, s. 282); O. Králík in F. Palacký, S. K. M.: Geschichte der schönen Redekünste... (1968); M. Otruba: Edice Palackého Dějin české slovesnosti, ČLit 1970, s. 191; M. Kopecký: K autorství spisu Geschichte der schönen Redekünste bei den Böhmen, ČLit 1972, s. 243; mj (M. Janoušková): S. K. M., Rozhlas 1974, č. 59; J. Polák: První výbor českých básní pro studentské recitace, ZM 1984, s. 124.

dh

Jan Máchal

* 25. 10. 1855 *Nové Dvory* u Milevska
† 3. 11. 1939 *Praha*

Historik české literatury a literatur slovenských, filolog, folklorista a etnograf, editor, literární a divadelní kritik. Od problematiky slovanského bájesloví a slovanské národní epiky se obrátil k české literatuře, z níž sledoval – často ze srovnávacího hlediska – zejména úsek 19. století, se zvláštní pozorností vývoj prózy a též staročeského a novodobého dramatu; svá souběžná slavistická studia završil syntetickými dějiny slovanských literatur.

Do počátku 90. let se zpravidla podepisoval Hanuš, někdy i Peleus M. – Byl synem malo-

rolníka, který si přivydělával jako formán. Od 1869 studoval na reálném gymnáziu v Táboře, které svým vlasteneckým ruchem a díky kulturní, slovansky orientované aktivitě ředitele V. Krížka výrazně ovlivnilo M. rané literární aspirace a vyhraňující se odborné zájmy. Po maturitě (1877) studoval na vídeňské univerzitě – především u F. Miklošiče a A. V. Šembery – a dosáhl aprobace k výuce češtiny, němčiny, latiny a řečtiny na středních školách. Se svým spolužákem J. Penížkem se zde 1879–80 podílel na redigování české části Slovanského almanachu. Po návratu z Vídně (1881) poslouchal jeden školní rok na pražské univerzitě přednášky J. Gebauera a M. Hattaly, 1886 zde získal doktorát (na základě práce *O poměru řeči polabské k polštině*). Od 1882 učil jako suplent a od 1886 jako profesor na gymnáziu v Něm. (Havl.) Brodě, od 1888 na gymnáziu v Žitné ul. v Praze, kde byl 1905, vzhledem k souběžnému univerzitnímu působení, zproštěn úvazku a uvolněn formou placené dovolené. Na pražské univerzitě se habilitoval 1894 pro obor slovanských literatur (prací *O bohatýrském epose slovanském*) a v témže roce zde zahájil více než třicetiletou pedagogickou činnost (do 1926) přednáškou O folkloristické slovanské literatuře; rozsáhlé, pečlivě připravované přednáškové cykly věnoval nejen celoslovanské problematice, nýbrž (v důsledku tehdejšího nedostatečného zabezpečení bohemistické výuky) také literatuře české, zvláště soudobé. 1901 získal titul mimoř. profesora, který však byl kvůli „deliktu“ ze studentských let (spoluredaktorství sb. Slavjanskij almanach) úředně potvrzen až 1908. Řádným profesorem se stal 1911. 1905 byl zvolen mimoř. členem KČSN, 1908 mimoř. a 1912 řádným členem ČAVU, 1917–18 vykonával na filoz. fakultě funkci děkana, 1918–19 proděkana. Vysokoškolské působení spojoval s bohatou popularizační činností, zejména v univerzitních extenzích a také jako publicista přispívající do četných literárních a kulturních časopisů i do novin. Za své zásluhy o rozvoj literárněvědné a folkloristicky orientované slavistiky byl zvolen členem korespondentem AV SSSR (1924), byl též dopisujícím členem Školy slovanských studií v Londýně a čestným členem Matice srbské v Novém Sadě.

M. patřil k představitelům literárněvědného pozitivismu. Stejně jako J. Vlček, J. Jakubec aj. zdůrazňoval požadavek vědecké akribie

a směřoval k synkretickému spojování tehdy exponovaných postupů ideografických, sociologických aj., k nimž v jeho případě přistupovala i specifická kritéria soudobé slavistiky. Charakteristicky inklinoval jednak k mikrologickým textovým analýzám, k nimž ho orientovala hlavně filologická kritika (J. Gebauer, F. Miklošič) ovlivňující i jeho zájem o lingvistická témata, jednak k faktograficky zevrubným kompendiím. Takto postupoval již při svém počátečním látkovědném zkoumání slovanských ústních tradic, z jehož dílčích výsledků vznikly práce usoustavnujícího rázu (*Nákres slovanského bájesloví, O bohatýrském epose slovanském*); M. v nich postupně překonával starší romanticko-mytologický názor na folklor jakožto projev dávných mytických představ, a ač se inspiroval některými dalšími teoriemi příliš nepřihlízejícími ke genetické vrstevnatosti ústního podání (např. manismem spatřujícím v bájích rudimenty dávné víry ve zbožné předky), v zásadě přijal vývojový názor a především zásady ruské srovnávací školy (zvláště A. N. Veselovskij) s důležitým aspektem mezietnických vztahů a vzájemného ovlivňování folkloru a literatury. Právě zájem o folklorně literární a mezislovanské (českoslovanské), popř. evropské souvislosti se markantně projevil při M. výběru literárněhistorických, speciálně i českých témat, jakož i v jejich pojetí, které též korespondovalo s obecným pozitivistickým zájmem o problematiku vlivů. Přitom M. analýzy, z nichž pak vycházely panoramatické pohledy, poskytovaly bohatství materiálu, jež z nich nejednou činí trvale užitečný pramen; mnohdy také přinášely kritické revize starších názorů nebo osvětlovaly jevy dosud neprobádané. M. např. rozebral Puchmajerovy verše (*Ant. J. Puchmajer*) a probírkou polských předloh dokazoval jejich nepůvodnost, vysledoval závislost Chocholouškova Jihu na jihoslovanské národní epice, naopak vyzvedl význam slovanské inspirace a její tvůrčí předpodstatnění v díle Čelakovského, stejně tak později ocenil srovnáním s románskými zdroji originalitu „obnovených obrazů“ J. Zeyera; analyzoval díla dalších osobností 19. století, mj. přispěl k určení provenience RK zjištěním těchž ruských předloh pro lyrické a lyrickoepické písně tohoto rukopisu a vlastní básně Hankovy (*Hankovy ohlasy písní ruských v Listech filologických*). M. se tak podílel na úsilí své generace o novou kritickou interpretaci

českých literárních dějin, zúčastnil se i velkého kolektivního díla *Literatura česká 19. století* (kapitoly o počátcích novočeské prózy a dramatu, J. J. Markovi, V. K. Klicperovi, J. K. Tylu, K. J. Erbenovi, P. Chocholouškovi, K. Sabini). V rámci zkoumané problematiky soustředil pak zvláštní pozornost k dvěma druhům, k próze a dramatu. Faktograficky bohatý přehled *O českém románu novodobém*, uspořádaný převážně podle tematických hledisek a bez výraznějších zřetelů tvarových, podává vývoj prózy od jejích raně obrozenských podob až na práh 20. století. Podobně pojatý komplexní přehled problematiky přinesly *Dějiny českého dramata*, které stejně jako předěšlá práce vycházejí z M. dílčích výzkumů, mj. z jeho objevené studie a edice *Staročeské skladby dramatické původu liturgického*, a sledují proměny žánru od středověku až na přelom 19. a 20. století. Zatímco ve zpětném pohledu na historii románu a dramatu M. často operoval dobovými ohlasy, v pojetí současnosti se mohl opřít i o vlastní reflexi (literární a divadelní recenze, např. několikaletý divadelní referát ve *Zvonu*), v níž se ovšem zrcadlilo jeho generační srozumění s tvorbou národního a lumírovského směru i s realistickou orientací a naopak jistá oddálenost od modernistických proudů. Přesto zakládala celkový ráz M. explikací historiografická objektivita, jež dominuje i v materiálově přínosném pojednání o myšlenkových a uměleckých zápasech 80. a 90. let (*Boje o nové směry v české literatuře*). Typické směřování od monotematického záběru ke komplexnosti bylo příznačné i pro M. literární studia slavistická. Z bohaté mozaiky referátů, statí i knižních monografií věnovaných literatuře ruské, ukrajinské a polské (*Velicí spisovatelé ruští a ukrajinští, O symbolismu v polské a ruské literatuře* aj.) vzešlo posléze M. stěžejní dílo *Slovanské literatury*, které vytvářejí celkové panorama synchronickým sledováním všech národních literatur vždy v rámci určité historické formace, určené dominantními ideovými nebo ideově-uměleckými proudy. – V terénu svých literárněhistorických výzkumů zůstával M. i jako editor (F. L. Čelakovský, V. Hanka, J. Linda, středověké hry). Mimoto krystalizující odborné zaměření ovlivnilo již jeho rané překlady (lužickosrbské písně ze souboru L. Kuby, drobné překlady z jiných slovanských jazyků a z němčiny), sběratelství lidové slovesnosti a do značné míry i mladické

pokusy o ohlasovou poezii, národopisné črty, historické povídky s krajovými náměty aj.; rodnácké podněty měly rané příspěvky ke kulturní historii, národopisu a archeologii jižních Čech. – Ze svých hlavních oborů připravil M. četná encyklopedická hesla, především pro *Ottův slovník naučný*, i pro encyklopedie cizí.

PSEUDONYMY, ŠIFRY: Hanuš M. Novédvorský, Hanuš M. Novodvorský, H. M. Novédvorský, J. M. Novodvorák, J. Peleus; Hanuš M., H. M. N., J. M., Ml. Ml. ■ PŘÍSPĚVKY in: Almanach ČAVU (1913, 1916); sb. Alois Jirásek (1921); Athenaeum (1893); sb. Božena Němcová. Sborník statí o jejím životě a díle (1912); Centrafnaja Jevropa (1931); Co měsíc dal (1906); Čas (1898–1911); ČČM, pokr. ČNM (1914–29); Časopis pro moderní filologii (1911–28); Čes. mysl (1901–08); Čes. revue (1898–1900; 1899 O básnické činnosti F. L. Čelakovského, i sep., 1900 O ruském románu novodobém); Čes. revue (1910); Čes. včela (1879); Českosl. republika (1921); Čes. časopis historický (1895–1910; 1895 P. J. Šafařík a jeho názory kritické a estetické, 1898 Mickiewicz a Čechy, 1899 Snahy F. L. Čelakovského o obnovu české literatury, i sep.); Čes. jih (1877–1914); Čes. lid (1893–1903); sb. Die Kultur der Gegenwart 1/9 (Berlín – Lipsko 1908, Die böhmische Literatur); Divadelní list Máje (1907); Divadlo (1914); sb. Dostojevskij (1931); Hlasy východočeské (Chrudim 1910); Hlídka Času (1910); Jevišťe (1921); Jitro (Ml. Boleslav 1919); sb. Karel Hynek Mácha (1937); Koloda (Brno – Olomouc 1880–81); Květy (1887); Listy filologické (1899–1909; 1899 F. L. Čelakovského Ohlas písní ruských, i sep., Hankovy ohlasy písní ruských, i sep.); Lit. listy (1892); Lit. rozhledy (1923); sb. Literatura česká 19. století 1–3 (1902, 1903, 1907); Lumír (1905–11); Lužica (Budyšín 1885); sb. Majáles (Litomyšl 1907); Nár. listy (1885–1923); sb. Národní písně, pohádky, pověsti, říkadla, obyčeje všeobecné a zejména právní 2/1, 2/4 (1877, 1879); Nár. politika (1916–20); Národopisný sborník československý (1898–1902); Národopisný věstník československý (1910); Naše doba (1894–1913); Nová čes. revue (1905); Obzor lit. a umělecký (1900–01); Ohlas od Nežárky (Jindř. Hradec 1878); Osvěta (1885); Osvěta lidu (Pardubice 1909–10); Otavan (Písek 1880–84); Památky archeologické a mistopisné (1892); sb. Památník na oslavu padesátiletého panovnického jubilea... Františka Josefa I. (1898); sb. Památník na oslavu šedesátiletého trvání reál. gymnázia v Táboře (1922); Panoráma (1938); Plzeňské listy (1902); Pozdrav ze staré vlasti (Třebenice 1911); Pozor (Olomouc 1880); Prager Presse (1924, 1927); Právo lidu (1912–13); Pražská lid. revue (1906); sb. Prof. dr. Otakar Hostinský (1907); sb. 1. sjezd slovanských filologů v Praze (1929); Ratibor (Hradec Král. 1910); Roční zpráva reál. a vyššího gymnázia v Nēm. Brodě (1883–88); Rozhledy (1901–02); sb. Rozpravy filologické věnované Janu

Gebauerovi (1898, Chocholouškův Jih a národní písně srbské); Rozpravy Společnosti přátel starožitností českých (1892); Sborník filologický (1915–17); Sborník prací věnovaných prof. dr. Janu Máchalovi k 70. narozeninám (1925); Sborník prací věnovaných prof. dr. J. Polívkovi k 60. narozeninám (1918); Sborník prací věnovaných prof. dr. Václavu Tillovi k 60. narozeninám (1927); Serbske Nowiny (Budyšín 1931); Slavie (1920); Slavjanskij almanach (Vídeň 1879–80); Slovanský přehled (1899–1914); Slovanský sborník statí z oboru národopisu, kulturní historie a dějin literárního i společenského života (1884–87); Slovanský sborník věnovaný prof. dr. F. Pastrnkovi k 70. narozeninám (1923); sb. Slovanstvo (1912, Obzor literatur slovanských); Světozor (1882); Škola a život (1884–88); Šumavské proudy (Prachatice 1910); Tábor (1878–82); sb. The Mythology of All Races 3 (Boston 1918); Večerník Práva lidu (1921); Velký slovanský kalendář na přestupný rok 1908; Venkov (1931); Vesna (1885); Věstník ČAVU (1909–14); Věstník KČSN (1903–07; 1903 O dvou českých komediích biblických z 16. století, i sep., 1906 Staročeské velikonoční slavnosti dramatické, i sep.); Věstník slovanských starožitností (1898); Vídeňský deník (1907); Východočes. obzor (Pardubice 1909); Výr. zpráva vyššího gymnázia v Žitné ul. v Praze (1891, Úvod ve studium ruských bylin, i sep.); Zlatá Praha (1884–92); Zora (Brno 1883); Zvon (1912–16, divad. ref.); – posmrtné: sb. Dokumenty k historii slavjanovedenija v Rossii (Moskva – Leningrad 1948). ■ **KNÍŽNĚ. Práce o literatuře a národopisu:** Nákras slovanského bájesloví (1891); O bohatýrském epose slovanském 1 (1894); Ant. J. Puchmajer (1895); O českém románu novodobém (1902, upr. vyd. 1930); Josef Čejka (1906); O Josefu Kajetánu Tylovi (1906); Bájesloví slovanské (1907); Lev Nikolajevič Tolstoj (1912); Dějiny českého dramata (1917, upr. vyd. 1929); Taras Ševčenko (1919); Slovanské literatury 1–3 (1. 1922, 2. 1925, 3. 1929); Boje o nové směry v české literatuře (1880–1900) (1926); Velicí spisovatelé ruští a ukrajinští (1934); O symbolismu v polské a ruské literatuře (1935). – *Překlad:* L. Kuba: Slovanstvo ve svých zpěvech 5. Písně lužické (1885–87). ■ **REDI-GOVAL časopisy:** Národopisný sborník československý (1899–1904), Časopis pro moderní filologii (1911–28, s J. Jankem, P. M. Haškvcem, od roč. 9, 1922/23 též s V. Mathesiem), Časopis Muzea Království českého, pokr. od 1923 Časopis Nár. muzea (1914–29, s C. Purkyněm), Sborník filologický (1915, 1917; zde red. bibliografie: 1915 Filologie a literární historie o literatuře české r. 1913, 1917 Filologie v literatuře české r. 1914 a 1915); *sborník:* Slavjanskij almanach (Vídeň 1879–80, čes. část s J. Penížkem). ■ **USPOŘÁDAL A VYDAL:** Staročeské skladby dramatické původu liturgického (1908, též studie); F. L. Čelakovský: Ohlas písní ruských a českých (1913); Čítanka pro vyšší třídy škol středních 3 (vydání trojdílné pro reálky) (1913, s jinými) a Čítanka pro vyšší třídy škol středních 4 (vyd. čtyř-

dílné pro gymnázia a reál. gymnázia) (1913, s jinými); Hankovy Písně a Prostonárodní srbská múza do Čech převedená (1918); J. Linda: Záře nad pohanstvem nebo Václav a Boleslav (1924). ■

BIBLIOGRAFIE: J. Páta in Prof. J. M. šedesátníkem, Národopisný věstník československý 1915, s. 182; M. Hýsek: Soupis prací prof. J. M., Sborník prací věnovaných prof. dr. J. M. k 70. narozeninám (1925); M. Kudělka in sb. Československé práce o jazyce, dějinách a kultuře slovanských národů od r. 1760 (1972, výběr bibl. za léta 1925–67); Z. Urban: J. M. Bibliografický soupis prací s přehledem jeho činnosti (1983). ■ **LITERATURA:** Sborník prací věnovaných prof. dr. J. M. k 70. narozeninám (1925; přisp. J. Horák, M. Hýsek). ■ ● ref. Nákras slovanského bájesloví: A. Černý, Athenaeum 9, 1891/92, s. 239; J. V. Novák, Lit. listy 13, 1891/92, s. 130 a 142; J. Polívka, ČČM 1892, s. 130 ●; J. Polívka: ref. O bohatýrském epose slovanském, ČČM 1894, s. 164; M. (T. G. Masaryk): Hanka spolufalšovatel RK (ref. studie Hankovy ohlasy písní ruských), Naše doba 6, 1898/99, s. 479; ● ref. O českém románu novodobém: F. V. Krejčí, Rozhledy 13, 1901/02, s. 35; M. Marten, MR 1901/02, sv. 13, s. 599; Vbk (J. Voborník), NL 28. 11. 1902 ●; J. Bartocha: ref. sb. Literatura česká 19. století 1, ČMM 1903, s. 162 + ref. 2. d. téže práce, ČMM 1924, s. 244 a 379; A. Drtil: ref. O Josefu Kajetánu Tylovi, Přehled 5, 1906/07, s. 274; J. S. (V. A. Francev): ref. ed. Staročeské skladby dramatické původu liturgického, ČČM 1908, s. 465; F. X. Šalda: ref. sb. Literatura česká 19. století 3, Novina 3, 1909/10, s. 57 → KP 7 (1953) + ref. sb. Slovanstvo (též M. studie Obzor literatur slovanských), Novina 5, 1911/12, s. 160 → KP 9 (1954); J. Folprecht: ref. L. N. Tolstoj, Věda česká 1, 1914/15, s. 72; ● k šedesátninám: J. Horák, LF 1915, s. 399; J. Páta, Národopisný věstník československý 1915, s. 182; F. Str. (Strejček), Zvon 16, 1915/16, s. 72 ●; ● ref. Dějiny českého dramata: F. Kleinschnitzová, Čes. věda 2, 1915/18, s. 384; J. B. (Borecký), Topičův sborník 4, 1916/17, s. 282; A. Novák, Venkov 26. 4. 1917; Ant. Procházka, ČMM 43–44, 1919–20, s. 404 ●; ● ref. Slovanské literatury 1: J. Horák, Naše věda 4, 1921/22, s. 155; J. Kabelík, ČMM 1922, s. 313; J. Volf, ČČM 1922, s. 189; J. Menšík, Pramen 1922, s. 379 ●; ● k sedmdesátninám: M. Hýsek, NL 25. 10. 1925; J. Heidenreich (Dolanský), LidN 25. 10. 1925; J. Vodák, Čes. slovo 25. 10. 1925; F. Páta, Českosl. republika 25. 10. 1925; -btk- (V. Brtník), Zvon 26, 1925/26, s. 99 ●; M. Szykowski: S. Žeromski v univerzitním díle J. M., Českosl. republika 5. 12. 1925; ● ref. Slovanské literatury 2: J. Horák, LidN 11. 11. 1925; F. Wollman, Čes. revue 1927, s. 75; ne. (A. Novák) (reakce na názor F. Wollmana), LidN 5. 6. 1927 ●; ● ref. Boje o nové směry v české literatuře: K. J. (Juda), Čes. revue 1927, s. 50; A. N. (Novák), LidN 18. 3. 1927 ●; ● ref. Slovanské literatury 3: J. Heidenreich (Dolanský), ČMM 1929, s. 518 (též ref. 1. a 2. d.); A. G. (Grund), RA 5, 1929/30, s. 402; J. Horák, ČNM 1930, s. 116 ●; ● ref. O českém románu novodobém (2. upr. vyd.):

A. G. (Grund), RA 6, 1930/31, s. 72; A. N. (Novák), LidN 1. 1. 1931 ●; ● ref. Velicí spisovatelé ruští a ukrajinští: J. V. S. (Sedlák), Venkov 27. 3. 1935; J. Hch. (Heidenreich-Dolanský), LidN 13. 5. 1935 ●; ● k osmdesátinám: J. Bečka, NL 24. 10. 1935; J. Domečka (o M. archeol. činnosti na Tábořsku aj.), Čes. jih 1935, č. 43; E. Frinta, Slovanský přehled 1935, s. 398; J. Horák, ČMF 22, 1935/36, s. 1; M. Weingart (M. jako redaktor ČMF), ČMF 22, 1935/36, s. 13 ●; B. Vydra: ref. O symbolismu v polské a ruské literatuře, Nové Čechy 19, 1936/37, s. 38; ● nekrology: tk (F. Trávníček), LidN 11. 11. 1939; jhch. (J. Heidenreich-Dolanský), Dělnická osvěta 1939, s. 167; -vh- (M. Hýsek), LF 1939, s. 471; A. Škarka, ČCH 1939, s. 595; J. Horák, ČMF 1940, s. 297 → Z dějin literatur slovanských (1948); J. Páta, ČNM 1940, s. 224 ●; F. Wollman: J. M., Ročenka Slovanského ústavu 1947, s. 78 + (man.) Pražská škola komparatistů, Slovenská věda 1, 1947/48, s. 51 + (pod vl. jm.) M. odkaz, Slavia 1950, s. 533; J. Dolanský: J. M., LitN 1955, č. 42; K. Horálek in Bulharský folklor a česká folkloristika, sb. Československo-bulharské vztahy v zrcadle staletí (1963); M. Kudělka in sb. Československé práce o jazyce, dějinách a kultuře slovanských národů od r. 1760 (1972) + in sb. Československá slavistika v letech 1918–1938 (1977); Z. Urban in J. M. Bibliografický soupis prací... (1983); J. Kolár: J. M. bibliograficky, ČLit 1986, s. 383; P. Kuchynka: Místo J. M. ve vývoji české bulharistiky, AUC Praha, Philologica, Slavica Pragensia 2, 1988; pz.: Prof. J. M., Výběr prací členů Historického klubu při Jihočes. muzeu v Čes. Budějovicích (1990); D. Moldanová: Zamyšlení nad M. Slovanskými literaturami, sb. Česko-polské rozhovory (1994); P. Karagjovov: „Slavjanskije literatury“ J. M. v kontextu sravnitelného slavjanského literaturovedení, Slavia 1996, s. 465.

et, zu

Jan Machálek

* 21. 4. 1906 *Lipov* (Lipov) u Strážnice
† 3. 8. 1992 *Praha*

Prozaik a básník, autor lidových venkovských románů z kraje pod Bílými Karpaty.

Pocházel z rolnické rodiny. Po absolvování obecné školy v rodišti a měšťanské školy ve Strážnici vystudoval obchodní akademii v Uherském Hradišti (mat. 1925) a poté techniku v Praze (1925–29); zároveň absolvoval čtyřsemestrální přípravu pro učitele středních odborných škol na Filoz. fakultě UK (1927–28). Pedagogické činnosti se však po studiích nevěnoval. Až do svého odchodu do

výslužby byl zaměstnán v mnoha pražských podnicích a úřadech (Banka českosl. legií, Svaz průmyslu, min. průmyslu aj.), kde zastával různé ekonomické funkce. 1939 byl vězněn za účast na protinacistické demonstraci (ve vězení utrpěl trvalou újmu na zdraví), za okupace pracoval v odbojové organizaci Černý lev. Byl členem Moravského kola spisovatelů, působil v krajských spolcích Moravskoslezská beseda a Morava, 1945–84 byl předsedou Slovákého krúžku v Praze.

M. psal zprvu drobné práce do studentských časopisů. Knižně debutoval milostnou lyricko-epickou skladbou *Slovácká idyla*, připomínající tvorbu ruchovsko-lumírovské generace. Dění svých románů umístil do kraje pod Bílými Karpaty: v prvním (*Bylina v půlnoci*) zachytil osudy někdejšího hospodářského adjunkta a pak majitele mlýna a jeho tří potomků. V románu *Nalomený štít* zobrazil těžký život vesnické vdovy a jejích šesti dětí, přičemž akcentoval obětavou mateřskou lásku a odpovědnost překonávající překážky i konflikty s bezohlednými příbuznými. Do středu svého třetího románu (*Petr stavitel*) postavil mladého podnikatele, který se snaží povznést svůj kraj, leč jeho mnohostranné stavební úsilí skončí katastrofou. Ve své ruralisticky zaměřené románové tvorbě, evokující vesměs venkovský život v prvních třech desetiletích 20. století, M. projevil lásku k zobrazovanému regionu i znalost místního nářečí, uplatnil básnické popisy přírody, s důrazem na etické problémy usiloval o dějovou dramaticnost, její účín však oslaboval častými happy endy a schematickou kresbou postav.

PŘÍSPĚVKY in: Čes. slovo (1943–44); Pražský ilustrovaný zpravodaj (1941, R Liščí žlab); Zeměd. noviny (1945, 1947). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie*: *Slovácká idyla* (B 1940); *Bylina v půlnoci* (R 1942); *Nalomený štít* (R 1944); *Pohádka o cimbálu* (pro ml., 1944); *Petr stavitel* (R 1947). ■

LITERATURA: ● ref. *Bylina v půlnoci*: bs (B. Slavík), LidN 18. 10. 1942; F. N. (Neužil), Venkov 6. 1. 1943 ●; J. Machoň: ref. *Nalomený štít*, LidN 28. 8. 1944; ● ref. *Petr stavitel*: cd (J. Hrabák), Rovnost 26. 7. 1947; V. Vévoda, LD 15. 8. 1947; O. Jahoda, KM 1947, s. 328; Fg. (J. Flégl), Čes. osvěta 1947, s. 338 ●.

jp

Josef Svatopluk Machar

* 29. 2. 1864 Kolín

† 17. 3. 1942 Praha

Básník a prozaik, jeden z iniciátorů České moderny a autor jejího manifestu; publicista, dlouholetý fejetonista Času. Deziluzivním pojetím dosavadních společenských hodnot a zcivilněním básnického projevu znamenala jeho poezie reakci na rétorický sloh předcházející lumírovské a ručovské generace a současně spoluzakládala směrovou i stylovou mnohotvárnost básnické tvorby 90. let.

Podepsán i Sv. Machar. – Jako syn mlynářského stárka a přechodně i nájemce mlýna, jenž často měnil místa svého pobytu, prožil M. dětství na různých místech středních Čech: do šesti let v Kolíně, pak v Nymburce, znovu krátce v Kolíně, ve Mcelích u Ml. Boleslavě a nakonec v Brandýse n. Lab., kde také vychodil tři třídy měšťanské školy. Teprve pak přešel na pražské Akademické gymnázium (v primě spolužáci F. X. Šalda a E. Čenkov); šestou třídu však již po konfliktu s katechetou navštěvoval na gymnáziu v Jindřišské ul. V sedmnácti letech ztratil otce a byl odkázán na vlastní obživu kondicemi i prvními příležitostnými příspěvky v časopisech. Po maturitě (1886) se zapsal na právnickou fakultu, ale nastoupil vojenskou službu jako jednoroční dobrovolník v Praze s úmyslem stát se důstojníkem. Zásluhou lékaře, univerzitního profesora E. Alberta získal však 1889 úřednické místo ve vídeňském Ústavu pro pozemkový úvěr. Ještě před přesídlením se oženil s H. Marešovou. Ani ve Vídni nepřerušil těsný kontakt s českým veřejným životem, na němž se podílel literární tvorbou, pravidelnou fejetonistikou v Herbenově Čase, spoluprací s přítelem T. G. Masarykem i rozhodným podílem na bojích mladé literární generace 90. let. Zvláště jeho kritika V. Háška (čas. Naše doba 1894) se stala stimulem diferenciaci českého literárního života a vedla ke vzniku Čes. moderny; M. také koncipoval její manifest, který vyšel pak (s některými Šaldovými doplňky) v Rozhledech 1895. 1893 byl zvolen členem ČAVU, ale po bojích Moderny 1896 na členství rezignoval, do Akademie se vrátil až 1924 (1931–35 předseda 4. třídy a 1933–42 předseda literárního odboru). 1913 podstoupil ve Vídni na poslední chvíli operaci slepého střeva (*Nemocnice*) a znovu byl operován v Pardubicích. 1916 byl (podobně jako P. Bezruč) vězněn, a to

pro čtyři básně ve sbírce *Krůpěje (Kriminál)*. V říjnu 1917 se stal spolupracovníkem obrozeneckých Nár. listů a smířil se se svými politickými protivníky (K. Kramář aj.), v květnu 1918 se vrátil do Prahy, 1919 byl nár. demokratickou stranou vyslán do Nár. shromáždění, 1919–24 působil jako generální inspektor českosl. armády. Jeho odchod z funkce byl spojen s rozchodem s T. G. Masarykem a s rozčarováním z politických poměrů v republice, které projevoval v krajně pravicovém tisku (Stříbrného Polední list aj.). Zároveň se podílel na akcích kulturních pracovníků proti zastavení komunistického tisku, proti vládní politice na Podkarpatské Rusi apod. Z cest do zahraničí má pro jeho dílo mimořádný dosah první ze dvou návštěv Krymu (1898 jako host snoubenky K. Kramáře – *Výlet na Krym*) a dvě ze tří cest do Itálie (1906 *Řím*, 1913 *Pod sluncem italským*). – Zemřel náhle na srdeční chorobu ve své vile v Praze-Tróji, smuteční obřad se konal v krematoriu v Praze-Strašnicích.

M. dílo vyrůstá ze zklamání soudobými společenskými poměry, postavením národa i situací české literatury. Jeho rané práce vyjadřují tuto všestrannou deziluzi ostentativním odhalováním vlastního zraněného nitra, zaměřením na subjektivní prožívání světa a na jeho ironické, ostře pointované glosování. Zprvu převážně intimní lyrika (*Confiteor 1–3*) a lyrika náladová (*Čtyři knihy sonetů*) stejně jako následující společenská a politická poezie (*Tristium Vindobona I–XX*, *Golgata*) i rozběhy k epice a satíře (*Zde by měly kvést růže, Magdaléna*) se vyznačují analytickým, polemicky vyhoceným postojem, který i ryze intimní témata obrací v kritiku společnosti, zvláště její morálky. Zároveň M. věcný, střízlivý hovorový styl, zdůrazňující významovou stránku básnického sdělení na úkor složky obrazné, vyvolal prudkou prozaizaci dosavadní poezie. Když se po rozpadu České moderny rozplynuly M. naděje na obrodu českého společenského i literárního života, básník se odvrátil od současných zápasů k historii. Začal koncipovat cyklus sbírek (*Svědómím věků*), v němž se pokusil epickou (příběhem) i lyrickou formou (kresbou nálady doby a líčením mentality historických osobností i prostých lidí) podat duchovní atmosféru jednotlivých údobí od nejstarších časů po současnost. Do prvních dvou svazků cyklu (*V záři helénského slunce, Jed z Judey*) uložil také své pojetí dějin: jejich vrchol shle-

dával v antice a nástup křesťanství mu představoval počátek úpadku, z něhož se lidstvo jen na čas vzpamatovalo za Francouzské revoluce. I tato koncepce měla svůj aktuální aspekt namířený proti soudobému klerikalismu. S ním se M. tehdy vyrovnával i ve své publicistice a rozsáhlé přednáškové aktivitě. Ve verších po 1. světové válce se konfrontují naděje vkládané do samostatného státu se střízlivou skutečností. Výsledkem je nová deziluze, jež zaplňuje jak M. lyriku politickou (*Tristiúm Praga I-C*) a závěrečnou část historického cyklu, tak poezii intimní a reflexivní. – Jádrem M. prózy tvoří vedle raných povídek (*Stará próza, Hrst beletrie*) fejetony, jež pokládal za rovnocenné své ostatní tvorbě. Skytaly mu možnost bezprostředního zaujetí stanoviska k aktuálnímu politickému i kulturnímu dění. Vyznačovaly se vypjatou subjektivností, ironií, sarkasmem i polemickou vyhrčeností a učinily z M. obávaného protivníka. Svě fejetony M. pravidelně publikoval i knižně, jako svědectví doby. Řadil je přitom chronologicky, tematicky pak jen ty, které tvořily souvislejší celky, jako byly jeho polemiky s klerikalismem (*Katolické povídky, Antika a křesťanství*), dojmy z cest (*Řím*), zážitky z věznění za války (*Kriminál*) nebo vzpomínky na dětství a studentská léta (*Konfese literáta*). Zatímco Řím svou idealizací antiky, kritikou středověkého i papežského města a oslavou novodobé sjednocené Itálie vzešlé z osvobozenického boje zapůsobil na současníky zejména svou otevřenou antiklerikální koncepcí a zároveň podnítil odborné kruhy k nesouhlasným polemikám, literárně nejnepatnější zůstaly Konfese literáta, v nichž se dokumentární hodnota (obsahují tehdejší M. literární názory a řadu raných veršů, skrytých za pseudonymy) pojí s otevřeným odhalováním deziluzí trpícího nitra mladého člověka, jak je ve stylizované podobě vyjádřily M. první sbírky. – V rukopise zůstala sbírka *Ocůny*, zakázaná za protektorátu cenzurou, dále soubor veršů a epigramů z let 1933–39. Já viděl tkalce našich dějin u stavu a vysílaná rozhlasová hra o Napoleonovi Jeho dopoledne z roku 1934.

PSEUDONYMY, ŠIFRY: Aligátor, Aliquis, Ant. Major (Rozhledy 1894), Antonín Rousek, Ant. Rousek, A. Rousek, dr. Leon Leonardi (Paleček), dr. Leon přijímím Leonardi (Šotek), E. Růžička (Světozor 1897), Jaroslav Kag., Karel Kvapil (podvržená lit. pozůstalost zemřelého přítele, Studentské listy 1882), Leon Leonardi (Paleček), Mithrida-

tes (Čas), prof. Dr. Č. Folklor (jako ed. Božích bojovníků), Sursum (od 16. 2. 1895 společně užívaný pseud. s T. G. Masarykem); -až, -by, -by-, Dr. H., Dr. K., E. D., E-da, J. S., J. S. M., M. M., S. M. (Studentské listy 1882). ■ **PŘÍSPĚVKY in:** Akademie (1897); Atak (1928–30); Buditel (Mor. Budějovice 1904); Cesta (1918 Vídeňské profily, 1927); Čas (1888–1913; 1901 Konfese literáta, 1907 Řím, 1910 Katolické povídky, 1913 Nemocnice); Čas. Beletristická příl. k politickému týdeníku, pokr. Besedy Času (1896–1913); Časopis lékařů českých (1925); Čes. osvěta (1905–08); Čes. rodina (1882); Čes. Thalia (1888–89); sb. České besedy liberecké (1905); Čes. noviny (1895); Čes. dělník (1939–43); Čes. svět (1912–14); Dělnické listy (Videň); Dokumenty der Frauen (Videň 1902); kal. Havlíček (Brandýs n. Lab. 1907–09); Hlas národa (1888); Kopřivky; Kramerius (Rokycany 1904); alm. Künstlerhilfe (Videň 1924); Květy (1883–91, 1899–1915); Lid. noviny, i příl. Večery (1911, 1926, 1942–43); Lit. rozhledy (1926–30); Lumír (1884–93, 1917, 1930); Mladá kultura; Mlynář (1884); Moderní revue (1895); sb. Morava svým Matcím (Brno 1897); Mor. revue (Brno 1899); Muzeum (Brno); sb. Napoleon (1932); Národ (1918); Nár. listy (1889, 1917–34); Nár. obzor (1907); Nár. osvobození (1924–25); Nár. politika (30. léta); Nár. práce (1925–27; 1927 Pět roků v kasárnách); Nár. práce (1939–40); Naše doba (1894–1914); Naši mládeži (1887); Nebojsa (1918–19); Nedělní list (30. léta); Neruda, čas. Volné myšlenky (1912); Niva (Brno 1893–97); Nové proudy (1893); Novina (1908–09); Novina (1915–16); Nový Paleček (1887, an.); Orel (Videň 1891); kal. Palacký (Brandýs n. Lab. 1907–09); Paleček (1882–86); sb. Památník Smetanův (1909); Panoráma (1931); Pestrý týden (1930–32); Polední list (od 1932); Právo lidu (1901–03, 1910, 1919); Pražská lid. revue (1905, 1912); Ročenka Vídeňské matice (1912); Roj; Rozhlas mladých; Rozhledy (1894–96); Rozprawy Aventina (1926–30); Rudé květy (1903–05); Ruch (1882–88); Samostatnost (1914); Sborník Žižkův 1424–1924 (1924); Sever a Východ (1930); Slovenské smery (Bratislava 1936); Srdce (1903–04); Střední škola (1923); Studentské listy (1882); Světozor (1882–98); Světozor (1918, 1924, 1929); Šotek (1883); Švanda dudák (1887); Topičův sborník (1915, 1917–26); Tribuna (1925–28); Tvorba (1928); Venkov (1917–40); Vesna (1896); Vídeňský nár. kalendář na rok 1912; Vzlet (1918); Zájmy železničnického zřízence (1912); Die Zeit (Videň, od 1894); Zlatá Praha (1885–94, 1918); Zora (Brno 1884); Zvon (1905–38); Ženský obzor (1909–18); Ženský svět (1917–26); – posmrtně: Lit. noviny (1992). ■ **KNIŽNĚ. Beletrie a práce o literatuře:** Confiteor (BB 1887, defin. vyd. 1889 s tit. Confiteor 1); Bez názvu (BB 1889, defin. vyd. 1901 s tit. Confiteor 2); Letní sonety (BB 1891, pak in Čtyři knihy sonetů); Třetí kniha lyriky (BB 1892, defin. vyd. 1902 s tit. Confiteor 3); Zimní sonety (BB 1892, pak in Čtyři knihy sonetů); Pěle-měle (BB 1892; 1903 rozšif. zejm. o BB

ze sbírky 1893–1896 a z 1. vyd. Golgaty); Jarní sonety (BB 1893, pak in Čtyři knihy sonetů); Tristium Vindobona I–XX (BB 1893); Podzimní sonety (BB 1894, pak in Čtyři knihy sonetů); Zde by měly kvést růže (BB 1894, rozšíř. vyd. 1901, dále rozšíř. defin. vyd. 1907); Magdaléna (B 1894); 1893–1896 (BB 1897, v dalších vyd. sbírka rozdělena in Pěle-měle, 2. vyd. 1903, a Golgata, 2. vyd. 1904); Boží bojovníci (B b. d., 1897, pseud. prof. Dr. Č. Folklor); Výlet na Krym (BB 1900); Golgata (BB 1901, 1904 rozšíř. zvláště o verše ze sbírky 1893–1896); Knihy fejetonů 1, 2 (1901, 1920 s tit. Za rána a Trofeje, část. též 1921 in V poledne); Konfese literáta 1, 2 (FF 1901); Stará próza (PP 1902, defin. vyd. 1920 in Soubor beletrie); Čtyři knihy sonetů (BB 1903); Satiricon 1903 (BB 1904, 1919 rozšíř. o satiry prózou); Próza z let 1901–1903 (FF 1904); Vteřiny (BB 1905); Hrst beletrie (PP 1905, defin. vyd. 1920 in Soubor beletrie); V září helénského slunce (BB 1906, Svědomím věků 1); Jed z Judey (BB 1906, Svědomím věků 2); Próza z let 1904–1905 (FF 1907); Próza z roku 1906 (FF 1907, částečně též 1919 in Antika a křesťanství); Řím (FF 1907); Veršem i prózou (FF 1908); Krajiny, lidé a netopyři (FF 1910, částečně 1918 in Pod sluncem italským); Klerikalismus mrtev (FF 1910, 1919 in Antika a křesťanství); Katolické povídky (FF 1911); Barbaři (BB 1911, Svědomím věků 3); Pohan-ské plameny (BB 1911, Svědomím věků 4); Apošto-lové (BB 1911, Svědomím věků 5); Českým životem (FF 1912); Nemoocne (1913) (FF 1914); Krůpěje (BB 1915); Životem zrazení (BB 1915); Pod sluncem italským (FF 1918); Kriminál (FF 1918); Franz Joseph (B 1918); O Habsburcích (E 1919); Antika a křesťanství (FF 1919); Vídeň (FF 1919); Třicet roků (FF 1919); Vídeňské profily (FF 1919); Časové kapitoly (FF 1920; 1930 s předešlou knihou FF pod spol. tit. Profily lidí, dob a poměrů); Vzpomíná se... (vzpomínky, 1920); V poledne (statí o literatuře z předcházejících knih FF, 1921); Oni (BB 1921, Roky za století 1, Svědomím věků 6); On (BB 1921, Roky za století 2, Svědomím věků 7); Krůčky dějin (BB 1926, Svědomím věků 8); Kam to spěje? (BB 1926, Svědomím věků 9); Tristium Praga I–C (BB 1926); Na křížovatkách (BB 1927); Pět roků v kasárnách (vzpomínky a dokumenty, 1927); Oni a já (vzpomínky s korespondencí, 1927); Zapomínání a zapomenutí (vzpomínky s korespondencí, 1927, Oni a já 2); Pfi sklence vína (vzpomínky s korespondencí, 1929); Čtyřicet let s Aloisem Jiráskem (vzpomínky s korespondencí, 1931); Dvacet pohlednic z Kysiblu (BB 1931); Za sto roků (B 1931); Peníze (B 1932); Dva výlety do historie (PP 1932); Filmy (BB 1934, obs. též BB Za sto roků a Peníze); Na okraj dnů (BB 1935); Rozmary (BB 1937); Romance ze světa kulturních lidí (BB 1938); První dějství (vzpomínky, 1939); – posmrtně: Jalové dny (B 1954). – *Výbory*: Žena v díle J. S. M. (b. d., 1907, ed. G. R. Opočenský, K. Ločák); Proben aus J. S. Machars Poesie und Prosa (Mor. Budějovice 1907, ed. B. Drož); Aforismy a myšlenky J. S. M. (citáty z básní,

b. d., 1910, ed. V. Martínek); Macharova čítanka (1908, ed. J. S. M.); M. mládeži (1910, ed. O. Svoboda); J. S. M. Výbor z jeho básnického díla (b. d., 1912, ed. V. Martínek); Básník volného myslitele (1914, ed. L. B. Nováková); Výbor z básní J. S. M. (Irkutsk 1919, ed.-st.); Malý výbor ze spisů J. S. M. 1, 2 (1924, ed. an.); Výbor z básní (1925, ed. J. Zachoval); M.: Člověk a dílo (Vídeň 1926, ed. S. Rouštická); Ti, kdož mluví z minulosti (1928, ed. S. Klír); Vrchlický – M. Epopoje lidstva (1937, ed. J. Haller); Básně (1954, ed. V. Závada); Plamenným jazykem (satirické verše, 1955, ed. B. Jedlička); Básně (1972, ed. H. Nahodilová a Z. Pešat); Pravdy znak (1982, ed. B. Svozil). – *Souborná vydání*: Básnické dílo (nakl. F. Šimáček, 1909–25, 15 sv., ed. autor); Spisy (nakl. Aventinum, od 1934 Vesmír, 1927–40, 52 sv., ed. autor). ■ **KORESPONDENCE**: an.: Alois Jirásek (J. Herbenovi z 1901), Čas 14, 1900/01, s. 756; J. S. M.: Před veřejnost + Na veřejnost (J. Herbenovi z 1905), Čas 23. 11. a 6. 12. 1905; -by- (J. S. M.): Miscelanea (Výkonnému výboru české strany pokrokové z 1905), Čas 3. 12. 1905; M.: T. G. Masarykovi (z 1905), Čas 24. 12. 1905; an.: Dělnickým listům (z 1910), PL 18. 5. 1910; an.: Dr. J. S. M. zasílá nám... (redakci čas. Nebojsa z 1919), Nebojsa 1919, s. 377; J. S. M.: List vojákům (z 1924), NO 30. 11. 1924; an.: K čtvrtému vydání Konfesi literáta (O. Štorchu-Marienovi z 1927), RA 3, 1927/28, s. 70; an.: Vážený pane rado (F. Skácelíkovi z 1934), Samostatnost 22. 2. 1934; an.: J. S. M. k úmrtí svého přítele J. Vraného (Venkovu z 1937), Venkov 3. 4. 1937; an.: Milý příteli (A. Hajnovi z 1938), Samostatnost 28. 7. 1938; K. Svoboda: M. dopis o Peroutkově habitaci (O. Hostinskému z 1903), LF 1955, s. 117; in Vrchlický v dopisech (J. Vrchlickému z 1889–1901; 1955, ed. A. Pražák); in Bezruč – M. (vzáj. korespondence, P. Bezručovi z 1901–39; 1961, ed. J. Dvořák); J. Procházka: Zapomenutý básník Ferdinand Pěčka Místecký (F. Pěčkovi z 1894), Těšínsko 1963, č. 6–7; in J. Neruda: Dopisy 3 (J. Nerudovi z 1891; 1965, Spisy, sv. 39, ed. M. Novotný); A. Sivek: Zasloužilý umělec V. Martínek (V. Martínkovi z 1918), Nová svoboda 9. 4. 1967; M. Nevrlý: Neznámý M. dopis (J. Malanjukovi z 1935), Tvar 1990, č. 13. ■ **REDIGOVAL časopis**: Novina (1908–09, 1908 s F. X. Šaldou a J. Vodákem, 1909 s F. X. Šaldou). ■ **USPOŘÁDAL A VYDAL**: Spisy Františka Baleje (1920–25). ■

■ **BIBLIOGRAFIE**: Bibliografie díla J. S. M. in V. Martínek: J. S. M. (1948). ■ **LITERATURA**: an.: J. S. M. (b. d., 1908); V. Martínek: Antika v poezii Macharově (b. d., 1909); Pravdomil (F. Rey): M. a křesťanství (1909); F. Černovský: V září antického slunce (1910); F. S. Frabša: J. S. M. (1910); J. A. Opletal: Řím (1910); an.: J. S. M. před porotou 2. listopadu 1911 (1911); M. na Moravě (1912, kult. a lit. dokumenty, ed. K. J. Obrátil); V. Martínek: J. S. M. (1912) + Básník silného čeství (1914); Ročenka Vídeňské matice za rok 1913. J. S. M. (Vídeň 1914, ed. F. Vahala a J. K. Pojezdny); G. R. Opočenský: J. S. M. (1914); F. Malota: Význam a práce J. S. M. (1914); sb. Slovac-

ko Macharovi (1914, ed. K. J. Obrátil); P. Buzková: Žena v životě a díle Macharově (1918); J. L. Kühn: J. S. M. (1919); V. Martínek: J. S. M. (b. d., 1920); J. Karásek: J. S. M. (E 1934); R. Kopecký: Básník národního svědomí (1934); sb. Kolín dr. J. S. M. k sedmdesátinám (1934, ed. R. Marek); sb. K sedmdesátinám dr. J. S. M. (1934, ed. V. Kůst); V. Martínek: J. S. M. (1948); Z. Pešat: J. S. M. – básník (1959); F. Soldan: J. S. M. (1974). ■ ● ref. Confiteor: an., Čas 1, 1886/87, s. 142 a 166; -p., Světozor 21, 1886/87, s. 237; J. Nedvídek, Vlast 3, 1886/87, s. 566; Č., Lit. listy 1887, s. 205 a 221; Jan Pozděna (J. Vrchlický), Hlas národa 19. 3. 1887; -ides, NL 29. 4. 1887; F. Bý (Bílý), Mor. orlice 29. a 30. 4. 1887; R., Obzor 1887, s. 157 ●; ● ref. Bez názvu: Č., Lit. listy 1889, s. 224 a 242; A. (T. G. Masaryk), Čas 1889, s. 364; B. Čermák, NL 9. 5. 1889; J. V. (Vrchlický), Hlas národa 11. 5. 1889 ●; ● ref. Pěle-měle a Třetí kniha lyriky: Vbk. (J. Voborník), NL 11. 11. 1892; J. V. (Vrchlický), Lumír 1892, s. 240; -p., Světozor 1893, s. 107 ●; ● ref. Tristium Vinodoba I-XX: E. Čenkov, Lit. listy 1893, s. 393 a 411; F. V. Krejčí, Rozhledy 3, 1893/94, s. 29; an., Lumír 22, 1893/94, s. 24; J. J. Veselý, Vlast 10, 1893/94, s. 84; F. X. Šalda, Lit. listy 1894, s. 235 → KP 2 (1950) ●; J. Vrchlický: M., Hlas národa 4. 11. 1894; ● ref. Zde by měly kvést růže: -p., Světozor 28, 1893/94, s. 623; S. Bouška, Hlídky lit. 1895, s. 50 ●; ● ref. Zde by měly kvést růže a Magdaléna: J. Karásek, Niva 5, 1894/95, s. 46; Kj. (F. V. Krejčí), Rozhledy 4, 1894/95, s. 36; A-a (A. Procházka), Lit. listy 1895, s. 103, 118 a 135 → České kritiky (1912); E. Krásnohorská, Osvěta 1895, s. 181 → Výbor z díla 2 (1956) ●; V. Flajšhans: Něco o formě M. Tristium, Lit. listy 1895, s. 179 a 195; V. Dyk: J. S. M., Studentský sborník 3, 1896/97, s. 5 a pokr.; ● ref. 1893–1896: B. (T. G. Masaryk), Naše doba 4, 1896/97, s. 180; M. A. Š. (Šimáček), Světozor 31, 1896/97, s. 118; J. J. Veselý, Vlast 13, 1896/97, s. 489; F. X. Š. (Šalda), Lit. listy 1897, s. 68 → KP 3 (1950) ●; ● ref. Boží bojovníci: an. (J. Karásek), MR 1896/97, sv. 5, s. 126; F. X. Š. (Šalda), Lit. listy 1897, s. 136 → KP 3 (1950) ●; jv. (J. Vodák): K Macharovým druhým vydáním, Besedy Času 1900, s. 183; ● ref. Výlet na Krym: an. (J. Vodák), Čas 2. a 7. 8. 1900; S. (F. Sekanina), Čes. revue 4, 1900/01, s. 96; F. V. Krejčí, Rozhledy 10, 1900/01, s. 25; J. B., Zvon 1, 1900/01, s. 23; J. Karásek, MR 1900/01, sv. 12, s. 15; F. Zákrejs, Osvěta 1901, s. 76 ●; ● ref. Golgata: an. (J. Vodák), Čas 29. 8. 1901; E. Krásnohorská, Osvěta 1901, s. 1017; O. Š. (Šimek), Lumír 30, 1901/02, s. 23; F. Sekanina, Čes. revue 5, 1901/02, s. 267; V. Dyk, MR 1901/02, sv. 13, s. 44; Jc. (J. Jakubec), Naše doba 9, 1901/02, s. 59 ●; ● ref. Knihy jetetonů: Jiří ze L. (Karásek), MR 1901/02, sv. 13, s. 389; A. Pražák, Srdce 1, 1901/02, s. 284; an. (J. Vodák), Čas 19. 1. 1902; Q., LidN 20. 2. 1902; K. Protiva (S. K. Neumann), Nový kult 5, 1902/03, s. 38 ●; ● ref. Konfese literáta: V. Dyk, MR 1902/03, sv. 14, s. 14; T. (X. Tejřov), Čes. revue 6, 1902/03, s. 56 ●; an. (J. Vodák): ref. Stará próza, Čas 3. 1. 1903; Jubilejní číslo Besed Času 1904, č. 8 (zejm. jv., tj. J. Vodák: O M. k jeho čtyřicátým narozeninám

trochu výkladu a trochu lyriky → Cestou, 1946); ● ref. Satiricon 1903: K. Rohan, Rozhledy 14, 1903/04, s. 1012 (1904 sep.); F. X. H. (Hodač), LidN 10. 6. 1904 ●; ● ref. Vteřiny: A. Novák, Přehled 4, 1905/06, s. 618; K. Z. Klíma, LidN 18. 1. 1906; an. (J. Vodák), Čas 21. a 27. 1. 1906 ●; ● ref. V září helénské slunce a Jed z Judey: L. Brtníky, Lumír 35, 1906/07, s. 234; O. Theer, Lumír 35, 1906/07, s. 236; Martin Laton (A. Procházka), MR 1906/07, sv. 19, s. 314 → Meditace (1912); A. Novák, Přehled 5, 1906/07, s. 498 → Mužové a osudy (1914); F. Skácelík, Zlatá Praha 24, 1906/07, s. 354; V. Kol. (V. Červinka), Zvon 7, 1906/07, s. 286 a 366; Z. (J. Laichter), Naše doba 1907, s. 384 → Uměním k životu (1919); an. (J. Vodák), Čas 3. a 10. 2. a 25. 8. 1907; S. K. Neumann, Mor. kraj 21. 2. 1907 → Předě dveřmi Panteonu (1911) a Spisy 5 (1968) ●; E. Saudek: Svět křesťanský v M. Jedu z Judey, MSIR 4, 1907/08, s. 165 a 298; ● ref. Řím: A. Drtil, Nár. obzor 1907, č. 49; J. Šusta, Lumír 36, 1907/08, s. 99 a 151 → Z dob dávných a blízkých (1924); V. Dyk, Lumír 36, 1907/08, s. 86; A. Novák, Přehled 6, 1907/08, s. 8; O. Theer, Čes. revue 11, 1907/08, s. 148; J. Karásek, MR 1907/08, sv. 20, s. 54 → Tvůrcové a epigoni (1927); E. Peroutka, Novina 1908, s. 102 a 137 ●; J. Vávra in Macharova čítanka (1908); ● ref. Katolické povídky: A. M. (Macek), Akademie 15, 1910/11, s. 312; K. Sezima, Lumír 40, 1911/12, s. 65 ●; M. Marten in O básníka (1911); ● ref. Barbaři. Pohanské plameny, Apoložové: M. Marten, MR 1911/12, sv. 25, s. 51; V. Martínek, MSIR 8, 1911/12, s. 227; K. Híkl, Přehled 10, 1911/12, s. 541; F. Langer, Umělecký měsíčník 1, 1911/12, s. 116 a 142; F. Sekanina, Zvon 12, 1911/12, s. 397; an. (J. Vodák), Čas 7. a 16. 1. 1912; K. (F. V. Krejčí), PL 14. 1. 1912; A. Novák, NL 11., 18., 25. 2. 1912 → Mužové a osudy (1914); L. N. Zvěřina, Osvěta 1912, s. 266 ●; J. K. Pojezdny (J. Doležal): Boží bojovníci (identifikace postav), Naše doba 21, 1913/14, s. 998; A. Pražák: Básnické dílo J. S. M., Zlatá Praha 31, 1913/14, s. 247; M. číslo Besed Času 1914, č. 9; D. Stříbrný: J. S. M., Zde by měly kvést růže, ČMF 4, 1914/15, s. 300; ● ref. Kriminál: A. Novák, Venkov 28. 1. 1919; K. (F. V. Krejčí), PL 20. 4. 1919 ●; ● ref. Oni. On (Roky za století): K. (F. V. Krejčí), PL 4. 9. 1921; A. Novák, Cesta 4, 1921/22, s. 66 ●; R. Illový: Sociální poezie Sovova a Macharova, Akademie 27, 1923/24, s. 430; J. Herben: O J. S. M., Naše doba 31, 1923/24, s. 325; O. Fischer: Dvě jubilea, Studentský časopis 3, 1923/24, s. 195 → Duše, slovo, svět (1965); F. X. Šalda: Dva básníci, Čes. slovo 24. 2. 1924 → KP 12 (1959); J. Hora: Dva básníci, RP 28. 2. 1924 → Poezie a život (1959); ● ref. Krůčky dějin a Kam to spěje?: J. Hora, RP 19. 12. 1926; V. Brtník, Venkov 3. 2. 1927 ●; ● ref. Tristium Praga I-C: J. B. Čapek, Host 6, 1926/27, s. 164; -pa- (F. S. Procházka), Zvon 27, 1926/27, s. 293; G. (F. Götz), NO 6. 1. 1927; A. N. (Novák), LidN 13. 3. 1927; A. M. Píša, Pramen 7, 1927/28, s. 140 → Dvacátá léta (1969) ●; ● ref. Na křižovatkách: -pa- (F. S. Procházka), Zvon 27, 1926/27, s. 698; A. N. (Novák), LidN 7. 8. 1927; F. Götz, NO 7. 8.

1927; J. V. Sedlák, Lit. svět 1, 1927/28, č. 3; P. Fraenkl, Naše doba 35, 1927/28, s. 435 ●; F. Stiebitz: Macharův Vergilius, sb. Pio vati (1930); F. X. Šalda: Případ Macharův, ŠZáp 4, 1931/32, s. 130; J. Mahen: Macharův případ, Panoráma 9, 1931/32, s. 125; J. Karásek: Počátky Moderní revue, RA 7, 1931/32, s. 74 → Vzpomínky (1994); ● ref. Peníze: F. K. (Křelina), Venkov 20. 3. 1932; jh. (J. Hora), LitN 1932, č. 6 → Poezie a život (1959) ●; J. Vodák: M. a Naše doba, Naše doba 41, 1933/34, s. 343; F. X. Šalda: Dva básnické osudy české, ŠZáp 6, 1933/34, s. 262; A. Pražák: J. S. M. nečasový?, Lumír 1934, s. 269 → Míza stromu (1940); F. Stiebitz: Macharova antika, Naše věda 1934, s. 209; ● ref. Filmy: A. N. (Novák), LidN 20. 5. 1934; G. (F. Götz), NO 28. 6. 1934; AMP (A. M. Píša), PL 19. 8. 1934 ●; -f-. (J. Fučík): M. a Sova, Nová svoboda 1939, č. 6 → Milujeme svůj národ (1948); A. Pražák: Za J. S. M., Naše doba 49, 1941/42, s. 385; O. Pelikán: M. Parrhasios, LF 1946, s. 97; O. Levý: Tři prsteny (výklad básně), ČMF 1946, s. 174; M. Mareš: O M. neznámém, Svob. noviny 19. 3. 1947; J. Brabec in J. S. M.: Básně (1954); F. Götz: Pohled na dílo J. S. M., LitN 1954, č. 10; V. Forst: Předpoklady a charakter M. satiry, sb. O české satíře (1959); Z. Pešat in J. S. M.: Čtyři knihy sonetů a jiné básně (1959); J. Dvořák in Bezruč – M., vzájemná korespondence (1961) → Bezručovské studie (1982); F. Soldan: Problematika M. díla, SPI Praha, společenské vědy, 1961, s. 119; J. Brabec in Poezie na předělu doby (1964); J. Rosendorfský: Roma nell' a opera di Julius Zeyer e J. S. M., Études romanes de Brno, sv. 1 (1966); L. Svoboda: Poslední M. verše, Zprávy Jednoty klasických filologů 1974, č. 2–3; J. Rybák: Na okraj dvou výročí, Lit. měsíčník 1974, č. 2 → Prsty od inkoustu (1977); A. Závodský: P. Bezruč a J. S. M., in V blízkosti básníka (1977); P. H. Toman: O přátelství P. Bezruče s J. S. M., sb. Frygickou čapku mám... (1978); Z. Nováková: Aktualizace antické látky v M. poezii, AUC Praha, Philologica 1980 (vyd. 1982), sv. 3, Graecolatina Pragensia 8, s. 67; J. Ryba: Ze zákulisí první čs. republiky (o M. jako velmistru zednářské lóže), Nár. politika (Mnichov) 1982, č. 5; B. Svozil: Východiska a směřování poezie J. S. M., in J. S. M.: Pravdy znak (1982) → Tvář reality (1986); K. Kardyni-Pelikánová: Poznałem Krym Twój... (Mickiewicz a M.), Prace polonistyczne (Lodž) 38, 1982, s. 78; J. Jiroušek: Autostylizace v M. Magdaléně, ČLit 1983, s. 487 + J. S. M., Čes. jazyk a literatura 34, 1983/84, s. 280; B. Svozil in J. S. M.: Konfese literáta (1984) → Tvář reality (1986); D. Šafaříková: Byl ve všem atom doby svojí, ZM 1984, s. 99; H. Jandová: J. S. M., Sborník Kruhu přátel čes. jazyka 1984; Z. Pešat: Jedna inspirace – dva básnické světy (M. a Mickiewicz o Krymu), in Dialogy s poezií (1985); V. Heger: Romantické a naturalistické tendence M. Magdalény v dobovém literárním kontextu, SPPF Brno, Škola – jazyk – literatura č. 19, 1986 (1987); J. Pavelka: M. filozofie dějin v cyklu Svědomím věků, SPPF Brno, ř. D – lit. vědná, 1988, č. 35; F. Všeticka: Kompozice M. Říma, Sešity novináře

1989, s. 139; P. Drews: Vztah T. G. Masaryka k Macharovu literárnímu kriticismu, sb. T. G. Masaryk (Londýn 1989, s. 160); zp (Z. Pešat) in Slovník básnických knih (1990, Confiteor..., Golgota, Magdaléna, Tristium Vindobona I–XX); M. Červenka in Z večerní školy versologie 2 (1991); M. Nevrlý: Osm vybraných dopisů Jevhena Malanjuka J. S. M., Slavica 1992, s. 291; M. Kubátová-Götzová: Třicet roků s J. S. M., LitN 1992, č. 12 a 37; J. Zabloudilová: Ženy a básník, Vlasta 1993, č. 31–34; J. B. Michl: Nobelova cena a J. S. M., Univerzitní noviny (Brno) 1994, č. 11; F. Všeticka: Magdaléna J. S. M., sb. Žena – jazyk – literatura (1996).

zp

Miloš Maixner

* 4. 1. 1873 *Praha*

† 5. 5. 1937 *Praha*

Překladatel románové, dobrodružné a detektivní prózy z francouzštiny, angličtiny, ojediněle z němčiny; autor a překladatel okultistické a hermetické literatury.

Pocházel ze známé hořické větve výtvarníků: otec Petr M. (1831–1884), malíř a restaurátor, přispíval svými pracemi do Květů a Lumíru, podobně jako strýcové Karel M. (1840–1881), malíř, kreslíř a litograf, a Čeněk M. (1883–1911), dřevorytec; bratranec Jaroslav M. (1870–1904) byl sochař. – M. studoval gymnázium a poté v duchu rodinné tradice Akademii výtvarných umění v Praze, své znalosti prohluboval studijními pobyty ve Vídni, Německu a Itálii. Krátce působil jako asistent na českém gymnáziu v Plzni, poté jako pomocný učitel kreslení a krasopisu na gymnáziu v Třebíči (1897–1901), na reálce v Ječné ul. v Praze (1901–03) a na reálném gymnáziu na Žižkově (Praha-Ž., 1903–10). Od 1911 byl profesorem kreslení, krasopisu, matematiky a němčiny na reálném gymnáziu v Berouně, působil jako jednatel Ústřední matice školské, spolu s M. Seifertem se mj. významně podílel na skautském hnutí. 1910–12 byl členem Uměleckého sdružení Sursum. 1918 přešel do Prahy, pracoval jako tajemník min. národní obrany (1918–19 redigoval armádní list Bratrství). Ve 30. letech, kdy byl již v penzi, spolupracoval se svým synem Milošem M. (* 1903) na jeho redaktorské a vydavatelské činnosti (časopisy Vlajka a Nár. stát, knižnice Člověk a národ

aj.). M. soustavně studoval i přednášel okultní vědy a magii (mj. 1907 založil a vydával časopis *Kosmické rozhledy*, 1925 redigoval spiritistický list *Naše pravda*), byl členem Literárního družstva Flammarion, získal čestné tituly pařížských fakult hermetických věd.

Své první, především odborné překlady M. uveřejňoval časopisecky. Poté se od počátku 10. let věnoval překládání beletrie, hlavně z angličtiny a z francouzštiny: přetlumočením *Knihy džunglí* spolupracoval na souborném vydání děl R. Kiplinga (nakl. Hejda a Tuček), překládal prózy G. Ohneta a povídky J. Londa, v druhé polovině 20. let se významně podílel na Laciném vydání spisů B. Harta (nakl. B. Kočí), znovuoživujícím dílo amerického spisovatele, 1932 zaujal překladem *Robinsona Crusoe*. Od konce 20. let se zaměřil zejména na prózy dobrodružného a detektivního žánru, s oblibou si vybíral tajemná témata. Nedílnou součástí M. překladatelské a vlastní spisovatelské činnosti tvoří knihy z oblastí okultních věd (1920–25 v knihovně *Sfingy*). Pod vlivem především francouzského hermetismu (G. Encausse–Papus) se M. systematicky zabýval širokým spektrem otázek: skrytými kulturními a civilizačními proudy, martinismem, magií, zednářstvím, gnostickou filozofií, posléze rovněž tradicemi slovanskými a árijskými a v kombinaci se spiritismem i myšlenkami národního ozdravení a ideologií nacionalismu.

ŠIFRA: M. ■ **PŘÍSPĚVKY** in: *Besedy lidu* (1904); *Bratrství* (1918–19); *Kosmické rozhledy* (1907–08); *Nár. stát* (1934); *Naše pravda* (1925); *Nová Praha* (1927); *Průlom* (1933–35); *leták Vzhůru Slované!* (Čes. Budějovice). ■ **KNIŽNĚ**. *Překlady*: G. Encausse (Papus): *Člověk a příroda* (b. d., 1905) + *Teoretické základy praktického okultismu* (b. d., 1905) + *Praktická magie* (b. d., 1907) + *Základové praktické magie* 1, 2 (1920) + *Věda okultní* (1927); J. F. Cooper: *Průkopníci čili Prameny Susquehanny* (1909); R. Kipling: *Kniha džunglí* (1911) + *Druhá kniha džunglí* (b. d., 1911) + *Od moře k moři* (b. d., 1913); C. Hynes: *Potopa Atlantidy* (1918) + *Odhalená magie čili Základy vědy okultní* (1923); R. Baden-Powell: *Cíl a úkol výchovy včel* (1920); G. Ohnet: *Král Paříže* (1920) + *Zděděná duše* (1920); S. de Guaita: *Chrást Satanův* (1921); H. Durville: *Praktický magnetismus* (1922, s E. Haunerem); J. Rámačaraka: *Indických Jogůů věda o dechu* (1923); J. London: *Když bůh se směje a jiné příběhy* (1924) + *Kousek řízku* (1924); B. Harte: *Příběh z dolu* (1926) + *Trentova důvěra*, *Reklamní lístek Dicka Boyle*, *Šerif ze Siskyou* (1926) + *Bludná pouť Excelsioru* 1, 2 (1926) + *Sally Dowsová*, *Spiknutí paní Bunkerové* (1926) + *Angel-*

ský zvoník, *Jeníček*, *Mladý Robin Gray*, *Růže glengobijská*, *Návrat Jima Wilkese* (1926) + *Proměna tábora Kozlího oka*, *Zotavená Jacka Hamlina*, *Prosperoova Stará maminka*, *Páně Mac Glowriova vdova* (1927) + *Zdar tábora Řvavých*, *Jejich strýček z Kalifornie*, *Nová začka*, *Světenka plukovníka Starbottla* (1927) + *Apoštol bažiny*, *Sára Walkerová*, *Stará loď* (1927) + *Neteř Harryho Rychlostřelce*, *Co se stalo na Fondě*, *Pohádka na horách*, *Lesní poklad*, *Páně Bilsonova hospodyně* (1927) + *Pod rudými lesy* 1, 2 (1927, s K. Vítem) + *Jak jsem se stal zlatokopem* (1986, s překlady A. J. Štátného, R. Nenadála a M. Rejla); J. Buchan: *Pod tíhou tajemna* (1928); J. Gregory: *Zvony San Jugunské* (1928); F. L. Packard: *Ode dneška* (1928) + *Zamčená kniha* (1929); E. Wallace: *Čtyři spravedliví* (1928) + *Katuška a deset* (1928) + *Maska* (1928) + *Řeka diamantů* (1928) + *V hadím objetí* (1928) + *Žlutý had* (1928) + *Brána zrádců* (1929) + *Brigand* (1929) + *Muž nad zákon* (1929); W. C. Tuttle: *Údolí sporů* (1929); H. C. Wetmore, Z. Grey: *Buffalo Bill* (1929); R. Norton: *Dobrodinec lhář* (1930); A. Upward: *Dům hřichu* (1930); J. Hocking: *Rosemary Carew*, *Příběh lásky* (b. d., 1931); H. Redwood: *Bůh v doupatěch zla* (b. d., 1931); D. Defoe: *Život a podivuhodné příběhy Robinsona Crusoe, námořníka z Yorku, jenž žil dvacet osm let samot na neobydleném ostrově, na jeho běh byl vržen za ztroskotání lodi, jejíž posádka zahynula vyjma jeho...* (1932); E. Hamilton: *Zelená smrt* (b. d., 1933); D. M. Craik: *Počátek vzácného přátelství* (b. d., 1934). – *Ostatní práce*: *Kapesní knížka českých junáků* (1913, s M. Seiferterem); *Praktická telepatie čili Přenos a čtení myšlenek* (b. d., 1921); *Okultismus* (1922); *Psychický pokus* (1922); *Magnetismus léčivý* (1923); *Mantika* (1923); *K dějinám národního socialismu* (1934); *Hledajícím!* (b. d.). ■ **REDIGOVAL časopisy**: *Kosmické rozhledy* (1907–08), *Bratrství* (1918–19), *Naše pravda* (1925); *leták: Vzhůru Slované!* (b. d.); *knížnici*: *Knihovna Sfingy* (velká a malá, 1920–25, s E. Haunerem). ■

LITERATURA: ● ref. překl. R. Kipling: *Kniha džunglí*: -ejč- (J. Krejčí), *Naše doba* 18, 1910/11, s. 790; an. (F. X. Šalda), *Novina* 5, 1911/12, s. 160 → KP 9 (1954) ●; G. Pallas: ref. překl. R. Kipling: *Od moře k moři*, *Přehled* 12, 1913/14, s. 649; V. Brtník: ref. Okultismus, *Venkov* 14. 4. 1923; B. J.: ref. překl. B. Harte: *Příběh z dolu*, *Trentova důvěra...*, *Archa* 1926, s. 185; M. (E. Masák): ref. překl. B. Harte: *Angelský zvoník...*, *tamtéž*, s. 446; G. R.: ref. překl. H. C. Wetmore, Z. Grey, *Signál* 2, 1929/30, č. 9; J. Staněk: ref. překl. B. Harte: *Zdar tábora Řvavých...*, *Čes. osvěta* 28, 1931/32, s. 382; J. Dejmková in kat. *Umělecké sdružení Sursum* (1996).

mhs

Máj

Máj (1)

1858, 1859, 1860, 1862

Almanach zamýšlený jako manifest nastupující básnické generace v čele s V. Hálkem a J. Nerudou, jimž se mladí autoři na sklonku bachovského absolutismu přihlásili k odkazu K. H. Máchy a k úsilí o pevnější sepětí literatury se soudobým děním. Též snaze, byť s nestejnými výsledky, byly zasvěceny i jeho další tři ročníky.

První roč. M. redigoval J. Barák v nakl. H. Dominikusa a na frontispisu knížky je podobizna K. H. Máchy. Další tři svazky uspořádal V. Hálek a vycházely u J. Pospíšila s podobiznou K. J. Erbena (2. roč.), u K. Jeřábkové s podobiznou F. Palackého (3. roč.) a u I. L. Kobra s portréty J. Kollára a A. Mickiewicze (4. roč.), vesměs v Praze. První tři sborníky nesly podtitul Jarní almanach s odkazem na letopočet příslušného roku vydání, čtvrtý, který ve skutečnosti vyšel už v listopadu 1861, měl v podtitulu uvedeno jen Almanach na rok 1862. Sborník vznikl z iniciativy J. Nerudy, V. Hála a J. V. Friče, který mu také dal jméno podle díla básníka, jenž byl v české literatuře „nejvíce kacířovaný“. Během čtrnácti dnů se podařilo shromáždit všechny příspěvky, a protože jeho vydání nebylo sladěno s nástupem nového kalendářního roku a připadlo na jarní měsíce, nesl almanach podtitul Jarní. Současně název symbolizoval příchod jara české literatury. Redaktorem byl zvolen jeden z nejstarších účastníků, J. Barák, protože pro svůj věk měl největší naději, že obstojí před úřady, ale snad též proto, že publikace měla původně vyjít v rámci činnosti Akademického čtenářského spolku, jehož byl Barák od 1857 předseda; úřady to však nepovolily. Zveřejnění sborníku naráželo na obtíže politického i finančního rázu a jeho první redaktor se kvůli němu zadlužil na několik let; přitom s výjimkou B. Němcové příspěvky nebyly honorovány. Někteří autoři byli nuceni svou účast ukrýt za pseudonymy: J. V. Frič měl zákaz bez policejního svolení cokoli tisknout, B. Janda zase působil ve státních službách. Užší okruh májovců se přátelsky stýkal i po vydání almanachu, kdy uspořádal i výlet na Milešovku se zastávkou u Máchova hrobu v Litoměřicích. Po 4. roč. almanach přestal vycházet; májovci si již tehdy vymohli tvůrčí uplatnění jako spolupracovníci novin i literárních časopisů. Sborníky se pravidelně členily na veršovanou

a prozaickou část; 1. roč. zahajovala poezie, v ostatních stála v čele próza.

K proměně české literatury výrazně přispěl zejména 1. roč. almanachu; podílela se na tom jak studie K. Sabinu Upomínka na K. H. Máchu (šifra K. S.), zasazující Máchovo dílo do souvislosti s evropskou romantikou a pojímající je jako samostatný plod inspirovaný Rukopisy, tak poezie a próza. Verše směřovaly k překonání konvenčních klíšé ohlasové poezie důrazem na sociální obsah tradičních básnických forem, zvláště balady (R. Mayer) a folklorních motivů (J. V. Frič, A. Heyduk), které počaly nahrazovat romantickou zálibu ve stylizované prostotě a citové afektovanosti. Intimizace citového vztahu působící bezprostředností a nelíčeností (V. Hálek) se ocitla vedle snahy o vyjádření tragiky individuálního osudu (J. Neruda: O Šimonu Lomnickém) i o básnickou drobnokresbu humorně pojatých rázovitých figurek (V. Hálek). Rovněž v próze se proti dosavadním romantickým syžetovým schématům, jež ironizoval J. V. Frič v povídce Všední život, a proti idealizovaným obrázkům venkovských lidí objevily sociální črty z všedního městského prostředí (J. Neruda: Z notiční knihy novinkáře), přibýval i zájem o individuální psychologickou motivaci postav a jejich vztahů (K. Světlá: Dvojí probuzení; V. Hálek: Přívozník). Poměrně málo byla zastoupena próza historická, což dokumentuje generační postoj mladých autorů zaměřených spíše na přítomnost a evropský kontext než na národní minulost. Návaznost na Máchu se vedle Sabinova příspěvku projevila hlavně důrazem na individualitu a její spor s konkrétními společenskými jevy a nikoli s abstraktním řádem všehomíra jako u romantiků. V almanachu došlo také k setkání s vůdčími zjevy generace předchozí, kteří tak podpořili snahy mladých, s K. J. Erbenem (slovanská báje), s B. Němcovou (Chyže pod horami) a J. V. Fričem (verše i povídka). *Verši 1858* přispěli: J. V. Frič (pseud. M. Brodský), V. Hálek (podp. Vítězslav J. Hálek), A. Heyduk, B. Janda (pseud. V. Lánský), A. Kavalírová-Fričová (pseud. Anna Sázavská), R. Mayer, J. Neruda, S. Podlipská (šifra Ž... a v obsahu Žofie). *Povídkovou tvorbu* reprezentovali: J. Barák, K. J. Erben (pseud. J. E. Miletinský), J. V. Frič (pseud. M. Brodský), V. Hálek (podp. Vítězslav J. Hálek), B. Němcová, J. Neruda, K. Světlá. – I v následujících ročnících se uplatňovali především představitelé

generace; ze starších autorů jen K. J. Erben pokračoval v uveřejňování pohádek i veršů. Zvýšil se podíl populárně-naučné složky: k místopisné črtě v 1. roč. popisující londýnský palác umění a průmyslu přidal J. Palacký pojednání o Versailles (2. roč.), o Slavonii psal Chorvat N. M. Špun (podp. N. D. Špun, 2. roč.), o etnografii J. Krejčí (pseud. Prokop Rudný, 2. roč.) a o přírodních vědách K. Starý (4. roč.). Nejvíce místa bylo však věnováno literárněhistorickým portrétům autorů zastoupených frontispisy v jednotlivých svazcích: K. J. Erbenovi (2. roč.), F. Palackému (3. roč.), J. Kollárovi (4. roč.), vše od V. Zeleného, A. Mickiewiczovi od J. Koláře (4. roč.). Navíc 4. roč. přinesl i pojednání o díle dubrovnického básníka I. Gjorgji od N. M. Špuna. Beletrie ve 2. roč. nedoznala výraznější proměny. Dominovala próza ze současného, tragicky stylizovaného života (K. Světlá, J. V. Jahn, R. Mayer) a jen výjimečně se vyskytl úsměvný humor (Nerudova causerie o vrabci, kterého zachránil před smrtí) nebo ironický pohled na kulturní život maloměsta (G. Pflieger). Také poezie ve své výpravné složce směřovala spíše k tragickým polohám s baladickým přísvitem (A. Heyduk, J. Neruda: Divoký zvuk) než k romantickým příběhům o lásce a kráse vítězících nad touhou po pomstě (V. Hálek: Krásná Lejla). V lyrice pak převažovala reflexe a světobolná, popř. milostná vyznání vyjadřovaná s rétorickou výmluvností (J. V. Frič) i s lehkostí písňového popěvku (J. Barák, R. Mayer, A. Kavalírová-Fričová). Jistou kuriozitu představovaly slovensky psané verše J. V. Friče. *Prózou* 2. roč. naplnili K. J. Erben, V. Hálek, J. V. Jahn, R. Mayer, J. Neruda, G. Pflieger, K. Světlá, *verši* J. Barák, J. V. Frič (pseud. A. Hron), V. Hálek, A. Heyduk, J. V. Jahn, B. Janda (šifra B. J. C.), A. Kavalírová-Fričová (pseud. Anna Sázavská), R. Mayer, J. Neruda, G. Pflieger). Jak se v posledních dvou ročnících rozšiřoval okruh spolupracovníků, tak se zároveň oslabovala prvotní programová důraznost a následoval i úbytek kvality. Rozšířil se rozsah druhový o veselohru (J. Neruda: Žena miluje srdnatost) i žánrový o deklamovánky (F. Doucha, Hálova šansona Frajtr Kalina), o sborový dramatický výjev (Májová noc K. J. Erbeny). O oddálení od původních programových cílů májovců svědčí pak pokus F. V. Jeřábka o verše v anticném metru. Třetí májovský almanach přinesl *prozy* K. J. Erbeny, J. V. Friče (pseud. M. Brod-

ský), V. Hálova, A. Heyduka, J. V. Jahna, J. Krejčího (pseud. Prokop Rudný), G. Pfliegera, K. Světlá, N. M. Špuna, V. Žizaly (pseud. V. Ž. Donovský) a *verše* J. Baráka, F. Čermáka, F. Douchy, K. J. Erbeny, J. V. Friče (pseud. M. Brodský), F. V. Gollera, V. Hálova, A. Heyduka, J. Hovorky, J. V. Jahna, B. Jandy (pseud. B. J. Cidlinský), F. V. Jeřábka, A. Kavalírové-Fričové (pseud. Anna Sázavská), G. Pfliegera, J. Wenziga. Podobu čtvrtého svazku zřetelně ovlivnilo uvolnění následující po pádu absolutismu. Projel se to vlnou lyriky apostrofující vlast a svobodu (J. Barák, V. Hálova), rétorickými výzvami k službě vlasti a k činům (A. Heyduk: Ženám českým) i historickými připomínkami husitství (K. J. Erben: Píseň o vítězství u Domažlic léta 1431; J. V. Frič: Roháč z Dubé), ale též havlíčkovskou ironií vůči jen vnějším a pochybným stránkám vlastenectví (F. Doucha). Sociální stránku doby zastoupila báseň R. Mayera V poledne. Na rozdíl od poezie v povídkové próze, ostatně omezené ve prospěch populárně-naučných příspěvků, převládl elegický ráz v příbězích z dávnější (G. Pflieger) i novější minulosti (K. Světlá: Několik archů z rodinné kroniky). *Prózu* ve 4. roč. tiskli K. J. Erben, V. Hálek, J. V. Jahn, G. Pflieger (pseud. Gustav P. Moravský), K. Světlá; *verše* J. Barák, F. Doucha, K. J. Erben, J. V. Frič (pseud. Martin Brodský), V. Hálova, A. Heyduk, J. V. Jahn, B. Janda (pseud. B. J. Cidlinský), R. Mayer, G. Pflieger (podp. Gustav Pflieger Moravský), J. Wenzig. Nástup májovců vyvolal nevraživou odezvu v konzervativních kruzích (J. Malý), které v tvorbě mladých autorů spatřovaly ohrožení mravního i sociálního řádu a narušení původního svérázu národní literatury. K poslednímu ročníku se však kriticky vyjádřil i J. Neruda, který v něm už také nevystoupil.

LITERATURA: ● ref. M. 1858: -n-, Poutník od Otavy 1858, 1. pololetí, s. 226; an. (J. V. Šesták), Pražské noviny 17. 6. 1858; +++, Lumír 1858, s. 500, 523; Dr. Náj (I. J. Hanuš), Kritische Blätter für Literatur und Kunst (Praha - Lipsko) 1858, s. 260 ●; ● ref. M. 1859: J. N. (Neruda), Obrazy života 20. 5. 1859 → Literatura 1 (1957); an. (J. Malý), Poutník od Otavy 1859, 1. pololetí, s. 262 ●; J. Malý: O jistém směru novější literatury české, Poutník od Otavy 1859, s. 283; ● ref. M. 1860: an., Pražské noviny 24. 6. 1860; J. N. (Neruda), Obrazy života 5. 6. 1860 → Literatura 1 (1957); an., Hvězda olomúcká 1860, s. 363, 379, 392 ●; ● ref. M. 1862: △ (J. Neruda), Čas 4. a 5. 12. 1861 → Literatura 1 (1957); an., NL 1. 1. 1862 ●; V. Hálova: Josef Barák, Květy 1869, s. 94; K. Světlá: Z literárního sou-

Máj

kromě, Ženské listy 1880, s. 76, 91, 107 → Z literárního soukromí (1897) a Z literárního soukromí 1 (1959); J. V. Frič: O katastrofě májové, Ruch 1881, s. 288 → Paměti 4 (1887) a Paměti 3 (1963); F. Bačkovský: K dějinám českých almanachů, Vlast 5, 1888/89, s. 563, 641; L. Quis: České manifestační almanachy v letech padesátých až sedmdesátých, Květy 1898, d. 1, s. 592, 674; R. J. Kronbauer: M. (se vzpomínkami A. Heyduka a J. Palackého), Máj 3, 1905/06, s. 522; J. Vlček: M. Jarní almanach na rok 1858, Den 27. 11., 4. a 11. 12. 1909 → Několik kapitol z dějin naší slovesnosti (1912) a Z dějin české literatury (1960); L. Quis in ed. Máj. Jarní almanach na rok 1858 (1909); J. Vlček: Z počátků naší poezie moderní (kapitola Kruh májový), Kapitoly z dějin literatury české (1912) → Z dějin české literatury (1960); O. Králík: Almanach M. a jeho redaktor, SISb 1959, s. 385; M. Pohorský: Poezie družiny májové, in ant. V překrásném měsíci máji... (1979); V. Žáček in Josef Barák (1983, s. 26); ● k 125. výr. vydání: M. Borovička, Práce 14. 5. 1983; K. Mlčoch, RP 14. 5. 1983 ●.

zp

Máj (2)

1872

Reprezentativní almanach Umělecké besedy k desátému výročí jejího trvání.

Almanach uspořádal O. Hostinský a vydalo knihkupectví Grégra a Dattla v Praze. Vnější podnětem k jeho vzniku se stalo 10. výročí založení Umělecké besedy, ale jeho poslání bylo širší: podle vyjádření jednoho z účastníků, J. Durdíka, šlo vedle připomenutí jubilea též o to, představit stadium, do něhož dospěla česká literatura od dob Máchových. K tomu směřoval i název ročenky, hlásící se jak k Máchovu Máji, tak ke stejnojmennému almanachu májovské generace. Růst literatury přitom dosvědčovalo ne množství účastníků (jako tomu bylo zvláště u posledních dvou svazků ruchovských almanachů z r. 1870 a 1873), ale jejich reprezentativní výběr z řad májovců i následujících ruchovců. Současně měl sborník doložit i jednotu cílů obou generací: napomoci rozmachu české literatury. Mezi přispěvateli chyběl J. Neruda, který z Umělecké besedy 1866 vystoupil na protest proti dvojí, tj. české i německé verzi programu k oratoriu F. Liszta Alžběta provázejícímu koncert, pořádaný tímto výlučně českým spolkem.

Hlavní složku almanachu tvořila lyrická poezie. Inspirace přírodou se projevila v cyklu V. Hála V přírodě i v jeho lyrickém místopisném obrázku v próze (Cestopis na Oupor) a také v obsáhlých popisech snové přírody v úryvku z druhého dílu veršovaného románu G. Pflagra Moravského Pan Vyšinský. Epiku zastupovala jen historická baladika A. Heyduka (Jan Kopidlanský). Zesílená reflexivnost se prosazovala ve verších příslušníků ruchovské generace, u S. Čecha (volné pásmo snů v básni Snové), J. V. Sládka (bolestně vystřízlivění ve snů mladosti v zpodobní básni U obrazu dítěte), E. Krásnohorské (báseň V hlubinách, nalézající odpověď na naléhavé otázky po lidském bytí v přírodě) i u L. Quise (v meditacích o zániku a smrti, ale též v milostných verších a v historických reminiscencích na zašlou slávu Vyšehradu). Toto tematické rozruznění příspěvků provázel zřetelný vývojový posun od významového zatížení slova a předmětné orientace májovců k rétorické vzornosti a meditativnosti ruchovců. Prózu v almanachu reprezentovala povídka K. Světlé (Okamžik), pohlízející na intimní city z hlediska údělu soudobé ženy, literární historii vzpomínkově naladěná stať J. Durdíka o R. Mayerovi a uměnovědu pojednání M. Tyrše o vnějších a vnitřních podmínkách uměleckého rozmachu všeobecně a též v konfrontaci s poměry v Čechách.

LITERATURA: ● ref. M.: an. (V. Hálek), Květy 1872, s. 175; V. Vlček, Osvěta 1872, s. 555 ●.

zp

Máj (3)

1878

Básnický almanach mladších, umělecky méně výrazných představitelů ruchovsko-lumírovské poetiky.

Výhradně poezii věnovaný sborník uspořádali F. V. Kvapil a F. Ulrich. Vznikl jako příležitostný tisk k 20. výročí prvního Barákova almanachu Máj, jeho smysl byl však širší: představoval první hromadné vystoupení autorů, většinou nedávných absolventů pražského Akademického gymnázia, kteří vytvořili mladší vlnu ruchovsko-lumírovské generace. Vyšel těsně předtím, než generaci rozdělily prudké spory mezi kosmopolitním a národ-

ním směrem, takže v něm byly ještě zastoupeny oba proudy; přesto byl almanach E. Krásnohorskou v Osvětě charakterizován jako lumírovsky orientované vystoupení epigonů J. Vrchlického. Uměleckou úroveň M. podrobila odmítavé kritice (ovšem s vědomím, že v něm jsou zastoupeni vesměs začínající autoři ve věku kolem dvaceti let), jeho poetiku charakterizovala jako v podstatě negativní zvlečení obecných dobových znaků, spojujících tehdejší tvorbu J. Vrchlického a S. Čecha. Proti kritikám obviňujícím M. z frivolnosti (F. Bartoš, F. M. Vrána) se autoři bránili ve čtyřech rukopisných sešitech satirického zaměření (Fíkový list), v nichž ironizovali výtky pruderních oponentů a parodovali domnělý erotismus vlastních veršů.

Jedním z osnovných rysů M. je ryze knižní inspirace většiny veršů, která způsobila jejich významovou mlhavost, neurčitost projevující se jak v rétoricky nadnesených reflexivních básních, tak v pokusech o přirozenější projev písňový. Nejčastějším tématem je zpravidla abstraktně pojaté napětí mezi sny i ideály a jejich střídavým či deziluzivním naplněním: promítá se do milostných veršů, do interpretace jedincových životních situací i do obrazů hromadného osudu národa i lidstva. Celkovou atmosféru subjektivní rozčitlivosti jen ojedinele narušuje konkrétnost humorného přístupu k látce (F. V. Kvapil, A. Šnajdauf) nebo náběh k romantizující epice (K. Leger). Do M. přispěli: I. Geisslová, F. Chalupa, V. A. Jung, J. Kalus (Kallus), A. Koukl, J. Křišťan (pseud. Jan Calvi), F. V. Kvapil, K. Leger (pseud. Karel Lenský), O. Prokoš, G. Smolík, F. Stupecký, A. Škampa, A. Šnajdauf, F. Ulrich (i pseud. Ant. Trnavský), E. Zítek, L. Tesař (pseud. Lad. Zvaljevský).

LITERATURA: ● ref. M.: J. Vrchlický, Lumír 1878, s. 495; E. Krásnohorská, Osvěta 1878, s. 952 → Výbor z díla 2 (1956); F. Bartoš, Obzor 1878, s. 220; J. Herben, Mor. orlice 14., 15. a 16. 11. 1878; S. (S. Čech), Květy 1879, d. 1, s. 109; H-a. (H. Babička), Koleda 1879, s. 47; F. M. Vrána, Komenský 1879, s. 27; L. Hora, Šumavan 11. a 18. 1. 1879; E. Špindler, Podřipan 8. a 23. 2. 1879 ●; F. Strejček: První česká moderna, ČMF 1911, s. 115 a pokrač. + in Lumírovci a jejich boje kolem roku 1880 (1915, s. 74) + in České školy básnické 19. věku (1921, s. 94).

zp

Máj (spolek)

Působnost 1887–1948

Stavovská organizace sdružující autory různé umělecké orientace a různých generací od posledních májovců přes lumírovce a ruchovce k jejich epigonům; od 1. světové války útočiště hlavně starších spisovatelů, umělecky tradičních a často i nevýznamných.

Organizace s názvem *Spolek českých spisovatelů beletristů Máj* vznikla z potřeby ustavit stavovské spisovatelské sdružení, jakým se měla stát již Jednota čes. spisovatelů založená 1874, která však činnost prakticky nerozvinula. Další aktivitu podnítil článek J. Arbesa Nejpalčivější literární otázka česká (publikován v listopadu 1886 v Rozhledech literárních a rozeslán v otisku známým autorům), navrhuující svolat sjezd čes. beletristů a založit podpůrný spolek; místo sjezdu se v prosinci 1886 uskutečnila v místnostech pražské Umělecké besedy schůzka spisovatelů, na které starší autoři neskrývali k plánovanému spolku skepsi, a tak A. Klose, A. Klášterský a A. Sova připravili v létě 1887 sdružení mladších autorů (do 35 let věku) jako Klub čes. spisovatelů beletristů Máj a napsali jeho stanovy. Ustavující valná hromada se konala 27. 11. 1887 v Choděrově restauraci (na nynější Nár. třídě); prvním předsedou byl zvolen A. E. Mužík, jeho náměstkem E. Zítek, jednatelem J. Červenka, pokladníkem M. A. Šimáček, zapisovatelem A. Klose. Po zvolení nového výboru (29. 3. 1888) v čele s I. Herrmannem byl zrušen věkový limit a na mimořádné valné hromadě 21. 10. 1888 byl Klub přejmenován na Spolek. Od prosince 1888 byl předsedou S. Čech, 1891–1901 jím byl opět I. Herrmann, 1901–12 J. Vrchlický, od onemocnění 1908 zastupovaný F. Heritesem, 1912–29 F. Herites, 1929–39 F. S. Procházka, 1939–47 J. Borecký (pak čestným předsedou; za nemoci zastupován L. Novákem, později R. Fiedlerem, pseud. Rolf Fremont), 1947–48 R. Fiedler. Funkci jednatele zastávali po J. Červenkově A. Klose, A. Škampa, J. Ladecký, F. S. Procházka, J. Kvapil a 1903–45 F. Sekanina, 1945–46 F. Procházka, 1946–47 J. Müldner, 1947–48 R. Havelka. Od 28. 2. 1948 spolek řídil akční výbor v čele s M. Novotným (jeho členy byli J. Červený, H. Dvořáková, L. Hanušová, od 1. 3. ještě E. Lešehrad); 4. 3. přijal akční výbor sdělení, že Zemský nár. výbor uvalil na M. ná-

rovní správu (funkcí pověřen K. Scheinpflug), avšak sám už 28. 2. rozhodl, že spolek bude likvidován a včleněn do Syndikátu čes. spisovatelů; divadelní agentáž Máje převzalo „družstvo z hospodárně kultury“ Umění lidu. – Úředním sídlem M. byla trvale Praha, v mnoha městech a obcích však působili jeho jednatele zajišťující divadelněagenturní činnost. Spolkový život byl soustředěn do Choděrovy restaurace, spolková kancelář byla zřízena 1897 v budově Zemské banky v ul. Nekázanka, od 1908 byla ve Spálené ul. v domě čp. 48, od 1918 na Ferdinandově (Nár.) tř. 18; 30. 12. 1925 M. zakoupil dům čp. 198 v Pštrossově ul. – Účelem spolku bylo pěstovat a chránit zájmy spisovatelů beletristů, hmotně podporovat činné členy (jimi se mohli stát autoři po pětileté publikaci v předních českých listech nebo po vydání dvou literárně cenných knih), zřídit penzijní fond (ustaven jako spolek ve spolku 1898), řídit jeho činnost i činnost později přidruženého fondu vdovského a sirotčího. Se soustavnou ochranou divadelních prací M. započal 1894. Tuto agenturní práci organizoval V. Štech, který pak stanul jako předseda v čele dalšího spolkového podniku, Nakladatelského družstva Máje (ustaveno 24. 11. 1901, 1910 změněno na akciovou společnost, po válce se od spolku oddělilo); družstvo mj. realizovalo jeden z dávných spolkových cílů – vydávání vlastního beletristického časopisu, jímž se stal týdeník Máj, vycházející 1902–15. Kromě příjmů z publikací, které vydával, z představení, zájezdů a ze své divadelněagenturní činnosti získával M. prostředky ke své činnosti a do svého penzijního fondu z příspěvků tzv. přispívajících členů (spisovatelé nebeletristé) a od „příznivců zakládajících“ (1889 se jimi stávali dárci 100 zlatých, ve 30. letech 500 Kč) a „příznivců přispívajících“ (za Rakouska ročně 5 zl.), dále z darů jedinců i institucí (1924 Masarykův fond 200 000 Kč, 1928 dar ministra školství Hodži 50 000 Kč aj.), ze subvencí (od 1896 ze sněmu Čes. království 500 zl. ročně, od 1920 z min. školství a nár. osvěty ročně 5000 Kč), z výtěžku dobročinné loterie (1922 23 750 Kč), vlastního zakoupeného domu a pozemku darovaného M. pro stavbu útulku čes. spisovatelů smíchovskou obcí. Největší část finančních prostředků plynula do penzijního fondu, do Nakladatelského družstva M. (tyto investice nepřinesly zisk), do různých podpor a na literární ceny, které M. vypisoval z částek, které mu byly pro

ten účel svěřeny. M. zprvu usiloval stát se mluvčím celé čes. spisovatelské obce, nesl nelibě, když se od M. např. distancoval J. S. Machar (nesvolil ani k zařazení svých veršů do ant. Česká poezie 19. věku), ale později se občas i bránil přílivu činných členů, aby se nerozměňoval penzijní fond. Iniciační jádro členské základny (ustavující schůze Klubu... se na podzim 1887 účastnilo 26 mladších spisovatelů) tvořili J. Antoň, J. Červenka, A. Klášterský, A. Klose, F. Kvapil, A. E. Mužík, O. V. Seykora (pseud. O. S. Kostecký), A. Sova, F. X. Svoboda, M. A. Šimáček, A. Škampa, E. Zítek. Po zrušení věkového limitu do M. vstoupili jako činní členové J. Arbes, S. Čech, A. Jirásek, J. Neruda, J. V. Sládek, J. Vrchlický; 1891 bylo v M. 46 činných členů, počet pak stoupal na 68 (1896), 102 (1913), 125 (1937), 132 (1946). Mimo řady členů M. zůstala většina příslušníků české moderny (už proto, že spolek byl v rukou realistů a družiny J. Vrchlického), později generace Šrámkovy, generace čapkovské, avantgardy apod. Z řad členů M. se částečně rekrutovala opozice vůči protifašistické Obci českosl. spisovatelů. Po 2. světové válce byli sice členy M. i M. Jirko, J. Knap, J. Kolman Cassius, J. Kopta, F. Křelina, J. Š. Kubín, M. Novotný, V. Renč, B. Slavík, L. Suchý, J. M. Troska, mluvčími spolku se však stali podprůměrní autoři; mj. o tom svědčí věcné a jazykové lapsy Memoranda z 25. 11. 1945, vydaného na obranu M. ve sporu se Syndikátem čes. spisovatelů, V. Černým a očištnou komisí Zemského národního výboru. Spory o začlenění do Syndikátu, v nichž šlo o značný majetek M., se promítly i do vnitřního života spolku, jehož vedení, obviňované ze skrytých fašizujících tendencí v 30. letech, vinilo zase člena M. A. C. Nora, vystupujícího na straně kritizujících, z přísluhování okupačním kulturněpolitickým orgánům. Nedlouho před likvidací spolku v něm započalo jisté generační vření a proměna; za války a po ní se stala členy řada mladších autorů. Nečekaně byli za členy M. přijati 27. 2. 1948 J. Seifert a F. Hrubín.

Jak před zřízením svého nakladatelského domu a založením časopisu, tak i později se M. představoval veřejnosti divadelními večery (1891, 1892 aj.) i celými divadelními cykly (1897, 1906/07, 1908/09, 1916), provozovanými vesměs ve Švandově divadle na Smíchově, uměleckými slavnostmi M. na Žofíně (1893, 1894 aj.), k nimž vydával textově bohaté pa-

mětní listy, přednáškovými akcemi, též přednáškami zahraničních hostů (1905 pařížský publicista R. Henry, 1906 prof. L. Leger), zájezdy do různých měst (1890 Chrudim, 1903 Mladá Boleslav, Nymburk, 1904 Kolín, 1905 Plzeň, 1906 Jičín a Prostějov, 1911 Vodňany, 1913 Hradec Králové a Dvůr Králové, 1926 Klatovy, 1934 Olomouc a Náměšť na Hané), jubilejními večery, výročními zprávami (první vyšla 1891 za léta 1888–90, i později občas zahrnovaly delší období, např. souhrnný přehled za léta 1914–24, vyd. 1925) a jednotlivými příležitostnými a memoárovými publikacemi, letáky, tištěnými stanovami spolku i penzijního fondu, Pravidly Spolku českých spisovatelů beletristů M. pro zadávání provozovacích práv divadelních her aj. Ke svému prvnímu výjezdu do Chrudimi vydal spolek „pamětní lístek“ Máj (1890), po velké hornické katastrofě přišel M. ve prospěch pozůstalých s dvaatřicetistránkovým pamětním listem Sirotám příbramským (1892, red. I. Herrmann, A. Klášterský, M. A. Šimáček), proti hanobení památky J. Nerudy v časopise *Vlast* protestoval M. v lednu 1893 letákem *České veřejnosti!* Častou publikací byly memoáry členů M., vypovídající o literární a spolkové minulosti i o situacích privátních; řadu zahájil sborník *Černá hodinka 1* (1892, red. I. Herrmann, E. Jelínek, A. Klášterský, M. A. Šimáček) a pokračovaly v ní „vzpomínky tří divadelních nadšenců“ *Divadelní paběrky* (K. Šípek, V. Štech a J. Štolba, 1902), *Vzpomínky členů M.* (prémie na rok 1903 a 1904, usp. R. J. Kronbauer), „vzpomínky a články členů M.“ obsažené v jubilejním sborníku *Padesát let života Jaroslava Vrchlického* (1903, rozšíř. knižní verze slavnostního čísla čas. Máj), později, ke 40. výročí M., kniha *Důvěrné chvíle* (1928, red. K. Dewetter, F. S. Procházka, F. Sekanina). Se svým bývalým předsedou J. Vrchlickým se spolek rozloučil publikací *Jaroslav Vrchlický, básník národní* (prémie na rok 1913–14, red. J. Borecký a F. Sekanina), z jeho řad vzešel též podnět k založení *Společnosti J. Vrchlického* (ustavena 1913). Většina vzpomínkových titulů vyšla jako prémie, které spolek vydával pro členy a příznivce od 1902. V řadě literárních prémie byly dále vydány např. dva svazky veršů, próz a statí *Žena* (na roky 1905 a 1906, red. F. Herites a J. Borecký), *Lyrická prémie Spolku M. na rok 1910*, sborník *Praha* (1912, red. F. S. Procházka, F. Sekanina a Q. M. Vyskočil), otisk „jarního almanachu na rok 1858“ Máj

(prémie na rok 1909), *Prémie Spolku Máje na rok 1911* – faksimile a dokumenty Máchův Máj a jeho ohlasy (1910, usp. F. Sekanina); za války a po ní prémie nevycházely, až 1926 básnická sbírka *Nebeská romance* od K. Dewettera. M. se podílel na dalších publikacích, na almanachu *Vzpomínáme Vás...*, věnovaném „bohatýrům Balkánu“ (1913, se Slovanským klubem, red. E. Lešehrad, V. Schwab pod pseud. P. List, F. S. Procházka, K. Rožek a Q. M. Vyskočil), na sborníku veršů dedikovaných Máchovi *Památce Karla Hynka Máchy* (1937, usp. M. Hýsek) aj. Nejrozsáhlejším edičním podnikem M. byla pětisvazková antologie *Česká poezie 19. věku (1897–99)*, usp. J. Vrchlický s J. Boreckým, A. Černým, A. Klášterským, J. Kvapilem, L. Quisem a K. V. Raisem). – Literárními cenami byly mj. poctěni: 1897 J. Hilbert (Vina) a J. Kvapil (Bludička), 1898 R. Svobodová (Na písčité půdě) a V. Štech (Koleje), 1899 G. Preissová (Co život vyprávěl), V. Štech (U tří bláznů), F. S. Procházka (Písníčky a Novější písníčky), A. Škampa (Poslední květ), 1912 K. Toman (oceněna báseň *Stará alegorie podzimu* jako nejlepší báseň roku a vydána pak v *Lyrickém roku* 1913), 1928 J. Obenberger (Příběh našich dnů), G. Picková-Saudková (Za denním chlebem), 1930 R. Schwarzová (za báseň k 1. máji), M. Šarecká a J. Hais Týnecký (mezi tyto autory rozdělena cena za dramata s legionářským námětem). Činnost M. směřovala také k nepřímé podpoře literatury – M. se angažoval ve snahách o zřízení *Městské knihovny pražské* i o zákon o zřízení obecních knihoven, zasazoval se o subvence knihovnám na nákup beletrie českých autorů, o udělování zemských spisovatelských stipendií a o uvádění české dramatické tvorby na *Národním divadle* (byl zastoupen v *Družstvu* i ve *Společnosti Nár. divadla*).

LITERATURA: *Stanovy Spolku čes. spisovatelů beletristů M.* (1889); *Stanovy Penzijního fondu Spolku čes. spisovatelů beletristů M. v Praze* (1899); A. Klášterský: *Padesát let Spolku...* (1938); *Memořandum Spolku čes. spisovatelů beletristů M.* (leták, 1945). ■ R. J. Kronbauer: *Ze zakladatelských mlžin M., A. Klášterský: Jak vznikl M., V. Štech: Několik pohledů do M., vše Máj 1, 1902/03, s. 480, 487, 489; O. Viglic: Rezervace české beletrie, Srdce 2, 1902/03, s. 127; an.: Spolek čes. spisovatelů beletristů..., Zvon 3, 1902/03, s. 352; an.: Křížácké tažení M. proti Rozhledům, Rozhledy 1903, s. 592; V. Štech: Vrchlický v M., sb. *Padesát let života Jaroslava Vrchlického* (1903); A. Klose: *Čajové večery v saloně nezná-**

Máj

mých, sb. Vzpomínky členů Máje (1903); an.: Valná hromada Spolku..., Zvon 5, 1904/05, s. 559; F. Sekanina: Úvodem... Příspěvek k dějinám našeho spolku, sb. Důvěrné chvíle (1928); V. Štech in Džungle literární a divadelní (b. d., 1937).

mb

Máj (časopis)

1902–1915

Týdeník Spolku českých spisovatelů beletristů Máj s beletristickým, zábavným a osvětově-naučným obsahem, věnovaný především původní tvorbě tradičněji orientovaných autorů (zvláště starších generací), tematicky zaměřený na život českého venkova a určený širším čtenářským vrstvám.

Redaktoři: 1902–08 (roč. 1–6) F. Herites (odp. red.) s red. kruhem, v němž J. Vrchlický pořádal básnickou část a V. Štech do roč. 4, 1905/06, fejetonní a obrázkovou; 1908–15 (roč. 7–12) F. Herites (odp. red.) a R. J. Kronbauer. – *Majitel a vydavatel:* 1902–15 (roč. 1–12) Nakladatelské družstvo Máje, Praha. – *Periodicita:* 1902–13 (roč. 1–11) týdeník, 52 čísel ročně, od září do září; 1913/14 (roč. 12, č. 1–49) týdeník, 31 čísel a 9 dvojčísel od října do prosince 1913 a od března do července a od října do listopadu 1914 a ještě 1915 č. 50 v lednu a dvoječ. 51–52 v březnu; po celou dobu občas dvojčísla (o Vánocích pravidelně). – *Přílohy:* 1903–10 knižnice Z cizích literatur (red. J. Borecký, čtrnáctidenně sešit s prózou na pokr.) a 1912 (roč. 10) sešit věnovaný památce J. Vrchlického.

Bezprostředním podnětem k založení M. byla potřeba stejnojmenného spolku, který časopis vydával, zajistit širokému okruhu členů-autorů, hlavně starších generací, publikační základnu v rámci spolkové součinnosti. M. navazoval především na časopis Květy a na tvorbu lumírovské generace, proklamoval nutnost plynulého vývoje české literatury, zdůrazňoval odhodlání prosazovat umění národní, vycházející vstříc vkusu širokých čtenářských vrstev a kultivující jej. Institucionální zaměření časopisu vedlo k jeho vnitřní nejednotnosti a kvalitativní rozkolísanosti. Důrazem na prověřené umělecké hodnoty a metody, na tradiční národní symboly a historické děje, projevy sebeuspokojení souvisejícími s citelnou nevšímavostí k novým uměleckým postupům a dobovým sporům se M. stal představitelem anachronických tendencí v soudobém literárním dění. Ve srovnání s obdobně cílenými a konkurenčními

listy Lumír a Zvon se více věnoval venkovskému životu a jevil se konzervativněji a didaktičtěji; napětí a osobně laděné polemiky se Zvonem (nejvíce 1905) vyvolala skutečnost, že někteří představitelé redakčního okruhu (J. Borecký, F. Herites, A. Klášterský, J. Vrchlický aj.) byli zároveň členy družstva vydávajícího Zvon. Jednotlivá čísla M. vycházela v rozsahu 16 stran, od roč. 6 převážně 12 stran, a v takřka neměnné skladbě zahrnovala: beletristické příspěvky (pravidelně též prózy na pokračování); polobeletristické žánry (vzpomínky, causerie, cestopisy), naučné texty a rozsáhlejší kritiky, medailony, články o umění a fejetony, zařazované samostatně či v rubrice *Fejeton* (od roč. 7 nepravidelně); literární, divadelní, výtvarné a hudební referáty, nekrology, reportáže apod., soustředěné v rubrice *Z českého života* (v roč. 10–11 *Český život*) a v roč. 2 a 3, ojediněle i v roč. 4 a 5 též v rubrice *Ohlasy z dále*, dále glosy, polemiky, zprávy a oznámení, zaznamenávající rozmanitost domáčího (v prvních ročnících též zahraničního), hlavně regionálního kulturního dění a obligátní sdělení spolku i nakladatelství (včetně praktických rad, týkajících se např. právních aspektů autorství). V 1. roč. obsahovala drobnější publicistiku rubrika *Směs* a v roč. 11 uzavíral některé sešity Heritesův *Můj sloupec*. Zvláštní čísla či dvojčísla vycházela k výročím (J. Vrchlického, bitvy na Bílé hoře, K. H. Máchy, J. Nerudy, bitvy u Lipan, A. Heyduka, J. V. Sládka, K. Havlíčka Borovského, R. J. Kronbauera) a k úmrtím významných tvůrců (S. Čech, M. Aleš), některá byla též vyhrazena humoristické literatuře, místopisu, kulturním památkám českého venkova i válce na Balkáně. – *Obrazovou složku* (nejbohatší v roč. 2–9) tvořily viněty a záhlaví, kresby a ilustrace zejména českých grafiků a malířů (M. Aleš, V. Brožík, J. Čermák, I. Čipera, A. Chittussi, K. Javůrek, J. Konůpek, F. Kysela, J. Mánes, L. Marold, J. Mařák, A. Mucha, F. Schmeiberg, L. Šaloun, J. Štursa, J. Uprka, F. Ženíšek aj.), zhusta byly reprodukovány autografy a podobizny domácích umělců a činníků, stále častěji (i jako doklad sílicího sklonu k dokumentaristice) tvořily doprovod fotografie. – Intence M. doplňoval příbuzný *Divadelní list Máje*, který vycházel za redakce J. Boreckého a L. Nováka 1905–08 (roč. 1 jako měsíčník, roč. 2–4 jako čtrnáctideník) a přinášel články, fejetony i studie o divadle a dramatickém umění (J. Borecký, O. Fischer, F. Heri-

tes, K. H. Hilar, R. J. Kronbauer, J. Máchal, L. Novák, D. Panýrek, F. Sekanina, V. Štech, J. Štolba, F. A. Šubert, O. Theer, J. Vrchlický aj.), pravidelně referoval o dění na pražských i mimopražských scénách a recenzoval divadelní literaturu (M. Fučík, K. Kamínek, J. Osten, B. Prusík, K. Rožek, J. Zyka aj.), pozornost věnoval rovněž zahraničním událostem i ochotnickému repertoáru.

Spolkový a svépomocný program předznamenal žánrovou rozmanitost i nevyhraněný charakter M., který poskytoval největší prostor reprezentantům a epigonům zvláště lumírovských i popisně realistických postupů, hyperproduktivním či málo osobitým spisovatelům zejména sentimentální a nenáročné literatury a pozdním dílům starších autorů. V *poezii* převládala lyrika reflexivní a přírodní, často zachycující cestovní dojmy, milostné pocity, reminiscence historických událostí i oslavující tvůrčí vzory, nežádka sentimentální (např. A. Brabec) či rétoricky optimistická (M. Fučík). Verši soustavně přispívali především básníci ovlivnění tvorbou S. Čecha a hlavně J. Vrchlického (bohatě zastoupeného pozdní tvorbou, např. ze sb. *Zaváté stezky* a *Meč Damoklův*), v novoromantickém duchu vystupovali J. Borecký, K. Dewetter (pseud. K. de Wetter, K. Vetter, K. Vetrovský) a J. Velhartický, s meditativně melancholickými tóny a v parnasistním ladění B. Grünwald, L. Suchý a J. z Wojkowicz a se snahou o zachycení všední skutečnosti A. Klášterský (i pseud. Blažej Orlík) aj. Verše A. Heyduka, M. Jahna, J. Jahody, A. E. Mužika aj. inspirované lidovou písní a s rozmanitými krajovými motivy vyústily zpravidla ve vlastenecká vyznání. Nevýrazné ozvuky symbolismu a dekadence byly patrné např. v příspěvcích L. Arletha, A. B. Dostala a V. Krofty (i pseud. Oldřich Urban). Nepříliš zastoupena zůstala epika: B. Adámek, J. Kono-pásková, K. Novotný (i pseud. M. Silén), E. Pauer, L. Suchý, J. Vrchlický. Verše opakovaně tiskli také: J. Beránek (pseud. J. B. Polom), A. Breska, A. Czech z Czechenherzu, S. Čech, A. Červinka, K. Červinka, T. Dubrovská, X. Dvořák (i pseud. Pavel Arelato), P. Fingal, V. Frída (i pseud. J. Lotos), J. Haasz, J. Hilbert, V. Hrubý, M. Javorník, A. Jenne, R. Jesenská, K. Juda (pseud. K. B. Jehuda), J. Kalus, J. Karník, A. Klose, Z. Knittl (i podp. Z. Knittl-Polenský a Z. Polenský), J. Kratochvíl, L. Křikava, K. V. Kuttan, F. Kvapil, J. Kvapil, E. Lešehrad,

A. Macek, P. Maternová, M. Matoušková, T. Mellanová, J. Müldner, K. V. Muttich (podp. Camill Orfano Muttich), G. R. Opočenský, Č. Ostravický, J. Pasovský, A. Pikhart, V. Plaček, F. S. Procházka, K. V. Prokop (i šifra K. V. P.), L. Quis, J. Rokyta, J. Skarlandt, J. V. Sládek, A. Sova, M. B. Šárecká, Jos. Šimánek, A. Škam-pa, J. Štemberka, X. Tejšov, F. Tichý (pseud. Z. Broman), F. Tomek, J. Vrba, K. Weinfurter, F. Zavřel, L. N. Zvěřina, J. Zyka (pseud. Jar. Svoboda, Jar. Borotínský), J. Žemla. Ojedinele se představili např. E. Čenkov, J. Červenka, V. Dyk, V. Hánek, O. Hanuš, R. Hašek, J. Havlasa, J. Kálal, E. Krásnohorská, J. Mach, J. Morávek, K. Piskoř, J. Spáčil (Žeranovský), F. X. Svoboda, K. M. Walló, z pozůstalosti J. Neruda. Sporadicky se objevovala poezie v překladech J. Haasze (Ch. M. Leconte de Lisle), A. Klášterského (O. Wilde), F. Tichého (pseud. Z. Broman; H. Salus), J. Vrchlického (C. Hugues a E. Rostand), v 5.–6. ročníku, kdy vůbec zesílily ukázky z cizí poesie, byla pravidelně uváděna čtyřverší v překladech J. Boreckého (šifra J. B.; J. Richepin, F. Maynard, J. W. Goethe, F. Hölderlin aj.), R. Dvořáka (z perštiny a turečtiny), A. Klášterského (A. Tennyson, H. W. Longfellow aj.), Z. Knittla (šifra Zd. P.; z němčiny) aj. – *Prózu* rozmanitých žánrů charakterizovaly zejména realistické postupy. Převažovala vesnická či maloměstská tematika: J. Š. Baar uvedl na pokračování romány *Poslední soud* a *Na děkanství*, K. Klostermann mj. romány *Mlhy* na blatech a *Vypovězen*, regionalistické prózy dále uveřejňovali M. Jahn, J. Císlar aj., naturalistickými rysy se vyznačovaly práce J. Sumína a J. K. Šlejhara. Novoromantické zabarvení se objevilo např. v prózách A. Velhartického, cizokrajné látky zpracovával J. Havlasa. Vedle národopisných pozorování dominovaly popisnost a idylizační a mravoličné snahy v hojně uváděných žánrových obrázcích zachycujících všednodenní situace a v nenáročných drobnokresbách, které (vedle svých rozměrných prací) publikovali např. F. Herites (i šifra -ites-), J. S. Guth-Jarkovský (podp. S. Jarkovský), J. D. Konrád a V. Štech, jenž zároveň zhusta zpracovával pražské motivy (podobně jako F. S. Holeček) a přispíval, podobně jako F. J. Čečetka, humoreskami a anekdotickými příběhy. Rozsáhlejší texty představili např. V. Mrštík (Zumřii), F. Téver (Mezi břehy) a J. Vrchlický (Loutky); hojně byli dále zastoupeni K. Leger, R. J. Kronbauer a V. Schwab (pseud. Pavel List).

Důraz na čtivost časopisu umožňoval, aby se v značném rozsahu a zároveň rozpětí uplatnili autoři populární, sentimentální a umělecky nenáročné literatury (J. D. Konrád, Q. M. Vyskočil, B. Zahradník Brodský). Pravidelně či ve větším rozsahu prozaické texty uveřejňovali rovněž: A. Bačkovský (pseud. J. Rowalski), B. Bauše, M. B. Böhnel, J. Borecký, K. M. Čapek Chod, R. Čechová, E. Čenkov, J. Červenka, K. Červinka (i pseud. Václav Štika), K. Dewetter (pseud. K. de Wetter), V. Dvorský, J. V. z Finberka, V. Freyn, M. Fučík, J. Havlík, A. R. Husová, V. K. Jeřábek, R. Jesenská, K. Jonáš, K. Juda (pseud. Kara Ben Jehuda), M. Kalusová, J. Klecanda, J. Konopásková (podp. Jetta Konopásková, Jetty Konopásková a pseud. Jiřina Tuhaňská), S. Kovanda, T. Mellanová, D. Panýrek (pseud. Jaroslav Květ), V. Panýrek-Vaněk, E. Pauer, A. Pikhart (i pseud. Alfred), V. Plaček, G. Preissová, K. Rožek, A. Schulz, V. Sommer (pseud. Jakob Rydvan), A. Sova, T. Svatová, F. X. Svoboda, J. Štolba, Anna Tesková (pseud. Akim Set), O. Theer, E. Tréval, K. Vika, B. Voitlová, Q. M. Vyskočil, A. Ziegloserová, K. Žák. Sporadičtěji své prózy uvedli: P. Dejmek, O. Fastrová, I. Herrmann, K. H. Hilar, A. Horáková (pseud. Abigail), J. Krušina ze Švamberka, L. Křikava, Z. M. Kuděj, B. Kvapilová (podp. Boža Adalgèsa Kvapilová), T. Meinecková, E. Musil Daňkovský, J. Osten, B. Prusík (pseud. Jiří Ščerbinský), R. J. Pšenička (pseud. Jaromír Pšenka), F. Sokol-Tůma, A. Wenig; ve slovenštině J. Čajak. Časopis obsahoval nemnoho *dramatických děl* (J. Císler, L. Jeřábek, K. Jonáš, E. Lederer pod pseud. Leda). Velký prostor věnoval M. polobeletrickým žánrům, črtám a fejetonům, dokumentárním a osvětovým článkům; zhusta ho doplňovali redaktoři časopisu F. Herites (i šifry es., -es., F. H., ites, ites.) a R. J. Kronbauer (i pseud. J. Hasina a šifry K., -o-, -or., -or-, -r., -r-, -r-, R., R. J. K., R. K.). *Vzpomínkové texty* připomínající různá výročí, oslavy a výstavy, historické, obrozenské a jiné tehdy uznávané osobnosti (nejčastěji J. Vrchlického) psali M. Aleš, A. Bráf, J. S. Guth-Jarkovský (i podp. J. Guth), I. Herrmann, A. Heyduk, A. Klášterský, J. D. Konrád, A. Škampa, J. Šmaha, Anna Tesková (pseud. Akim Set) aj. *Cestopisnými články* do M. přispívali mj. V. Belvic, J. Borecký, V. Dvorský, J. S. Guth-Jarkovský, J. Havlasa, V. K. Jeřábek, L. Král, A. Mrštík, D. Panýrek (i pseud. J. Květ), M. Remeš (pseud. M. Přeněk

a M. Reims), J. J. Svátek, V. V. Štech a O. Theer. Kulturní místopis českého venkova (též v nepravidelné rubrice *Galerie českých měst*), jemuž se věnovali J. Adámek (šifra Alfa), F. J. Čečetka (i šifra F. J. Č.), K. Kádner, J. D. Konrád, D. Panýrek (pseud. Alex Mráz a J. Květ), B. Prusík, V. Řezníček, V. Sommer (pseud. Jakub Rydvan), J. Štolba aj., doplňoval seriál humoristicky laděných výjevů *Praha včera a dnes* (L. Tůma aj.) a články o staré Praze (A. Balšánek). Národnostním problémům a otázkám slovenské vzájemnosti byly vyhrazeny také ankety (roč. 4 a 9), do nichž zasáhli i zahraniční autoři. Ženskou otázkou se zabývala Aug. Tesková (pseud. V. Jiskra, šifra V. J.). Fejetonistické úvahy, causerie, aforismy, reportáže, časové komentáře, medailony a nekrology dále publikovali E. Čenkov (i šifra E. Č.), O. Filip (šifra Omikron), M. Fučík (i šifry M. F., Milan F.), J. Goll, F. S. Holeček, J. Karník, A. Klášterský, Z. Knittl (pseud. Z. Polenský, šifra tt.), J. E. Kohn (pseud. J. E. Korn), J. D. Konrád (i šifry Ds., J. D. K.), J. Kvapil, V. Mrštík, K. Novotný, D. Panýrek (i šifry a-e., s-a., -s-a-), A. Pikhart, F. Sekanina (šifry F. S., S.), J. Spáčil Žeranovský, V. Štech (i šifra ech.), F. A. Šubert, J. Vrchlický, J. Zyka (šifry -jzb.-, -ý.) aj. Profil časopisu významně dotvářely naučné a popularizační články a studie o přírodě, lékařství a psychologii (B. Bauše i pod šifrou B. B., D. Panýrek), historii (H. Kuffner, J. Kuffner, J. Miškovský), technických vymoženostech a sportu (J. S. Guth-Jarkovský i pod šifrou -sj-, J. Zyka) apod. – *Literárněhistorické články a portréty i rozsáhlejší literárněkritické texty* psali J. Borecký (i šifra J. B.; o F. V. Jeřábekovi), R. Dvořák (o orientální literatuře), J. S. Guth-Jarkovský (o Babičce B. Němcové), J. Havlasa (o ženách-spisovatelkách), F. Herites (i šifry F. H., F. Hs.; o J. Holečkoví, I. Herrmannovi, J. Vrchlickém, A. Staškovi), J. Karník (i podp. J. Svítíl; o slovenské literatuře), A. Klášterský (o básnickém díle J. Vrchlického a V. Šolce, o J. V. Sládkovi, S. Čechovi, J. Červenkoví), J. D. Konrád (šifra J. D. K.; o Heritesových spisech a V. B. Třebízském), R. J. Kronbauer (i šifra -r.; o Mácho-vých denících, J. Arbesovi, H. Ch. Andersenovi, J. S. Macharovi a A. Sovovi), E. Lešehrad (o É. Zolovi), V. Mrštík (o otázce národnosti v umění), D. Panýrek (šifra -sa-; o A. P. Čechovovi a o vánoční literatuře), F. Sekanina (o ruské literatuře), A. Škampa (o V. Hálkovi), V. Štech (o J. Nerudovi a I. Herrmannovi),

V. Tille (o B. Němcové), A. Velhartický (o O. Wildovi), J. Vrchlický (i šifra J. V.; o Heydukově básnickém díle a F. Petrarkovi), Q. M. Vyskočil (šifra Q. M. V.; o K. Světlé a K. Rožkovi) aj. Korespondenci literátů uváděli J. Štolba, R. J. Kronbauer a J. Balák. V rubrikách *Z českého života* (*Český život*) a *Ohlasy z dále* se objevovaly literární kritiky (od roč. 5 s menší pravidelností i méně obsažné). Novinky české i překládané poezie sledovala soustavně šifra -a-, -a.; o poezii často referovali i A. Klášterský a A. Pražák (i šifry apržk., -apržk., -Až-, -Až-, -k-). Domácí i zahraniční prozaické práce posuzovali vedle J. D. Konráda (šifry Ds., Jdk., J. D. K.) D. Panýrek (šifry a-e., s-a., -s-a-, -s-a-), F. Sekanina (šifry F. S., F. Skn., S., S.-, -S.-) aj. Recenze beletristických prací (leckdy i z oblasti literatury pro mládež) příležitostně tiskli také M. Fučík (šifry Fčk., M. F.), R. J. Kronbauer (i pseud. J. Hasina, šifry K., -o-, r., -r.), K. Kronbauerová (pseud. K. Slavíková-Welsová), L. Šaloun, A. Škampa (šifra Makš.), V. Štech (šifry ech., V. Š.), V. V. Štech (šifra V. V. Š.), J. Vrchlický (šifry J. V., V.-ý.), Q. M. Vyskočil aj. O překladech a zahraniční (především ruské a slovanské) literatuře informovali rovněž M. Jahn, V. Kredba, R. J. Kronbauer (šifry K., -or-), A. Pikhart, Anna Tesková (pseud. Akim Set). Odborné knihy posuzovali J. V. Bohuslav, F. Herites (šifry es., F. H.), D. Panýrek (šifry a.e., a-e., Dr. D. P., Dr. P., s-a., -s-a-, -ý-), F. Sekanina (šifra S.-), J. Šimsa aj. – K historii a osobnostem českého *divadla* se vztahovaly texty J. Boreckého, R. J. Kronbauera, M. Laudové-Hořicové, K. Novotného, F. L. Riegra, O. Sklenářové-Malé, F. F. Šamberka, K. Šípka (šifra P.), F. A. Šuberta aj.; teorie divadla se dotýkaly články J. Chaluppeckého; medailony a obecnější články o dramatickém umění psali taktéž M. Čtrnáctý, M. Fučík, D. Panýrek, V. Štech aj. O divadelních představeních referovali J. Borecký (šifra Dr. J. B.), F. Herites (šifry es., H., Hs.), V. Hübner (z Brna), Z. Knittl (i šifra -ttl.), R. J. Kronbauer (šifry Dr. K., K., -or-, r., -r., -r-, R. J. K.), D. Panýrek (šifry a-e, a-e., -a-e-, D. P., Dr. D. P., Dr. P., -s-a-), F. Sekanina (šifry S., S.-, -S.), V. Štech (i šifry ech., -ech.), F. A. Šubert, Q. M. Vyskočil, J. Zyka (šifry -jzbz-, -jzbz-, -ý-, Z.). Události z oblasti *hudebního divadla* a *hudby* sledovali K. Hoffmeister (i šifra -ff-), F. S. Holeček, O. Hostinský, Z. Knittl (šifra -ttl.), D. Panýrek (šifra Dr. P.) a J. Štolba. Nad otázkami a osobnostmi *výtvar-*

ného umění se zamýšleli a o aktuálním výtvarném dění informovali I. A. Bláha (pseud. Eli Katoš), M. Fučík (šifra M. F.), F. S. Holeček (šifry fsh., F. S. H.), J. Osten, F. S. Paukner (pseud. Sudony), D. Pavlíček, M. B. Šárecká, V. Štech (šifry ech.), V. V. Štech (šifra Š. V. V.), J. Štolba, J. Štursa, O. Theer, P. Toman aj., přičemž F. X. Harlas (i pseud. Xaver, Xaverius a šifra F. X. H.), F. Herites (šifra F. H., F. Hs., Fr. Hs.), J. D. Konrád (šifra J. D. K.), R. J. Kronbauer (i pseud. J. Hasina a šifry -auer-, Dr. K., Dr. R. J. K., K., -o-, -or-, -or-, R., r., -r., R. J. K., R. K.), D. Panýrek (šifra -s-a-), B. Šaloun (i šifry B. Š., Š.), Q. M. Vyskočil (i šifra Q.) aj. se navíc hojně zaměřovali na problematiku architektonických památek, pomníků, urbanistiky, sběratelství, muzejnictví a knižních úprav.

LITERATURA: ● ref. M.: an., *Rozhledy* 12, 1901/02, s. 1358; *** (A. Procházka), *MR* 1902/03, sv. 14, s. 41; Q., *LidN* 16. 10. 1902; *Milan S.*, *Čes. revue* 6, 1902/03, s. 58; *** (A. Procházka), *MR* 1902/03, sv. 14, s. 351; an., *Rozhledy* 13, 1902/03, s. 426; R. Těsnohlídek, *Moderní život* 1903, s. 158; V. Dyk, *Přehled* 1, 1902/03, s. 695; A. N. (Novák), *Samostatnost* 31. 10. 1903; an., *Zvon* 5, 1904/05, s. 80; L., *Pražská lid. revue* 1906, s. 223 ●.

lm

Máj (nakladatelství) viz Nakladatelské družstvo Máje

Marie Majerová

* 1. 2. 1882 *Úvaly* u Prahy
† 16. 1. 1967 *Praha*

Prozaička, autorka povídek, lyrických črt, fejetonů a reportáží; opakovaně usilovala o vývojově adekvátní podobu sociálního románu vystihujícího vztah jedince a revolučního společenského procesu. Průkopnice realistické povídky pro mládež, publicistka, divadelní kritička, překladatelka.

Roz. Bartošová, provd. Stivínová, pak Tusarová. – Otec, řezník, zemřel 1885, matka se pak odstěhovala do Prahy, kde se živila šitím; znovu se provdala 1887 za vysloužilého poddůstojníka A. Majera (jeho příjmení si M. zvolila za lit. pseudonym, který se 1921 stal jejím jménem občanským); rodina v Praze hledala těžce existenci a často se stěhovala. Obecnou školu